

T.C.
Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

**İLKÖĞRETİM 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
DERSİ ÜNİTELERİNİN AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNE
GÖRE İŞLENİŞİ**

Coşkun DEMİRDAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Çorum 2013

**İLKÖĞRETİM 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
DERSİ ÜNİTELERİNİN AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNE
GÖRE İŞLENİŞİ**

Coşkun DEMİRDAŞ

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Osman EĞRİ

Çorum 2013

KABUL VE ONAY

Coşkun DEMİRDAŞ tarafından hazırlanan“ İLKÖĞRETİM 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÜNİTELERİNİN AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNE GÖRE İŞLENİŞİ” başlıklı bu çalışma, 18 Haziran 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

(Prof. Dr. Osman EĞRİ) (Başkan-Danışman)

İmza

(Yrd. Doç. Dr. Şehabettin ERGÜVEN)

İmza

(Yrd. Doç. Dr. Yakup COŞTU)

İmza

(Unvan, Adı ve Soyadı)

İmza

(Unvan, Adı ve Soyadı)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

İmza

(Prof. Dr. Gülen ELMAS ARSLAN)

Enstitü Müdürü

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(18/06//2013)

Coşkun DEMİRDAŞ

İmza

ÖZET

DEMİRDAŞ, Coşkun. İlköğretim 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünitelerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşlenişi. Yüksek Lisans, Çorum, 2013.

Son yıllarda dünya çapında yaygınlaşan, etkin bir eğitim sistemi haline gelen yaşayarak öğrenme olarak özetlenen aktif öğrenme yöntemleri, eğitim-öğretimde sıkça uygulanmaktadır. Aktif öğrenme yöntemleri öğrenme sürecinde zamanın ve performansın en iyi şekilde kullanılıp en üst düzey verimin alınabilmesini sağlamaktadır. Soyut kavramları içeren din kültürü dersi konularının aktif öğrenme yöntemleriyle işlenmesi, dersin zevkli hale gelmesini ve kavramların daha kolay öğrenilmesini sağlayacaktır. Bu çalışmadaki amacım, 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ünitelerinin günümüzün en önemli eğitim öğretim anlayışlarından olan aktif öğrenme yöntemleriyle işlenebileceğini, bu yöntemle din kültürü konularının daha hızlı ve kalıcı öğretilbileceğini göstermektir.

Çalışmam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, aktif öğrenmenin ne olduğu, faydaları ve yöntemlerin bir kısmı tanıtılmıştır. 2. bölümde, anlatılan yöntem ve tekniklerden bazıları 4. sınıf Din Kültürü dersinin ünitelerine uygulanmaya çalışılmıştır. Çalışmamın son bölümünde, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanabilirliği, uygulamada karşılaşılan sorunlar anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretim, Aktif öğrenme, Yöntem, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi.

ABSTRACT

DEMİRDAŞ, Coşkun. 4'th Grade Elementary Course in Religious Culture and Ethics According to Active Learning Methods in the Handling of Educations. Master Theses, Çorum, 2013

In recent years active learning a method which has become an effective education system is often being applied in education and schooling. It is outlined as an experiential learning and rapidly becoming widespread worldwide. Active learning methods in the learning process is providing the best use of time and performance and output that can be obtained of the highest level. Active learning methods will enable religious culture course that involves abstract concepts become an enjoyable and easier to learn. Intention of this study is to make people believe that with active learning methods which has become today's most important education and training comprehension 4'th grade religious culture and ethics course will make the lesson fast moving and long lasting.

My study is formed 3 sections. In the first section, what is an active learning, its benefits and a part of methods is introduced. In the second section some of the methods and techniques described have been applied in 4'th grade religious culture course's unit's. In the last section of my study, applicability of active learning methods in religious culture and ethics course, and problem encountered in practise was reflected.

Key Words: Schooling, Active learning, method, Religious culture and ethics course

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	1
2. PROBLEM	3
3. HİPOTEZLER	3
4. YÖNTEM	4
5. SINIRLILIKLAR	4

BİRİNCİ BÖLÜM

AKTİF ÖĞRENME VE YÖNTEMLERİ

1. AKTİF ÖĞRENME	5
1.1. Aktif Öğrenmenin Nitelikleri	10
1.2. Aktif Öğrenmenin Özellikleri	11
1.3. Aktif Öğrenmenin Gerekliliği ve Önemi	14
1.4. Aktif Öğrenmenin Yararları	15
1.5. Aktif Öğrenmenin Sınırlılıkları	16
1.6. Aktif Öğrenmede Hedef	18
1.7. Aktif ve Pasif Öğrenenler Arasındaki Farklılıklar	18
1.8. Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Öğrenme Ortamının	

Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi	19
1.9. Aktif Öğrenmede Öğretmen-Öğrenci Rollerini.....	22
1.10. Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Sınıf Ortamının Öğrenciler Üzerine Etkisi	25
2. AKTİF ÖĞRENMEDE KULLANILABİLECEK YÖNTEM VE TEKNİKLER	28
2.1. Drama.....	28
2.2. Balık Kılıcı	30
2.3. Fotoğraflar Konuşuyor.....	31
2.4. 5N 1K	33
2.5. Tombala.....	33
2.6. Bulmaca	34
2.7. Kavram Haritası.....	35
2.8. Tablo Yorumlayalım.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÜNİTELERİNİN AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNE GÖRE İŞLENİŞİ

1. Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz? Ünitesinin İşlenişi	39
2. Temiz Olalım Ünitesinin İşlenişi.....	52
3. Hz. Muhammed'i Tanıyalım Ünitesinin İşlenişi.....	62
4. Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım Ünitesinin İşlenişi	78
5. Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik Ünitesinin İşlenişi	89
6. Aile ve Din Ünitesinin İşlenişi	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNİN 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE İŞLENME İMKÂNI

1. Bulmaca Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme imkânı	109
2. Fotoğraflar Konuşuyor Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı.....	110
3. Balık Kılçığı Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı	111
4. 5 N 1 K Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı	113
5. Tablo Yorumlayalım Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı	115
6. Kavram Haritası Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı	116
7. Tombala Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı	118
8. Drama Yöntemi'nin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı	120
SONUÇ	122
KAYNAKÇA	126

KISALTMALAR

AÜ	: Ankara Üniversitesi
a. g. e	: Adı Geçen Eser
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
dk.	: Dakika
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ltd. Şti	: Limited Şirketi
Matb.	: Matbaası
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
s.a.v	: Sallallahü Aleyhi Vesellem
ss.	: Sayfa Sayısı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Vd.	: Ve Diğerleri
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Eğitim, insanların davranışlarında belli amaçlar doğrultusunda değişiklik oluşturma süreci, öğretim ise, plânlı, programlı eğitim çalışmalarının gerçekleşmesini ifade etmektedir. Sağlıklı bir toplumun oluşumu, iyi bir eğitimle başlar. İyi bir eğitim de doğru yöntemler kullanılarak sağlanır. Öğrencileri ezberleyerek öğrenmeden kurtaran öğretim yollarından biri olan aktif öğrenme yöntemleri, öğrenciyi edilgen durumdan kurtararak etkin öğrenme süreçleri oluşturmaktadır.

Aktif öğrenme yöntemleri öğrenme sürecinde zamanın ve performansın en iyi şekilde kullanılıp en üst düzey verimin alınabilmesini ve farklı özelliklere sahip bireylerin eğitim öğretimine katkı sağlar. Aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanışında, dersin içeriğine ve çocukların yaş özelliklerine uygun yöntemin seçilmesi, uygun yöntemin hazırlıklarının yapılması ve uygulama zamanı öğrenmeyi etkilemektedir. Öğrenciyi gerçek yaşamla bütünleştiren ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştiren aktif öğrenme yöntemleri Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de uygulanabilmektedir.

İlkokul 4. sınıfta ilk defa Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile karşılaşan öğrencilerin derse etkin katılma istekleri ve yeni kavramlarla tanışmaları aktif öğrenme yöntemlerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ünitelerinin aktif öğrenme yöntemlerine göre işlenebileceği, çalışmamızda inceleme konusu yapılmıştır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı ve yöntemi ortaya konmuştur. Birinci bölümde aktif öğrenmeye yöntemleri hakkında kaynak taraması yapılmıştır. İkinci bölümde 4. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ünitelerinin seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre uygulama örnekleri sunulmuştur. Üçüncü bölümde uygulanan aktif öğrenme yöntemlerinin olumlu ve olumsuz sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanma aşamasında fikirlerinden istifade ettiğim sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Yakup COŞTU' ya, danışman hocam sayın Prof. Dr. Osman EĞRİ' ye, her zaman yanımda olan ve bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Tuba DEMİRDAŞ' a, değerli anne ve babama sonsuz şükranlarımı sunarım.

Coşkun DEMİRDAŞ

Çorum 2013

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

İnsanın hızla değişen dünyanın şartlarına uyum sağlaması hatta değişimine yön vermesi gereken en önemli alanların başında eğitim gelir. Eğitim, insanların davranışlarında belli amaçlar doğrultusunda değişiklik oluşturma süreci, öğretim ise, plânlı, programlı eğitim çalışmalarının gerçekleşmesini ifade etmektedir. Eğitim ve öğretimde amaca ulaşmanın ve başarılı olabilmenin en önemli gereklerinden biri; doğru yöntemleri, doğru zamanda kullanmaktır. Yol, usul ve tarz gibi manalara gelen yöntem; eğitim ve öğretimde amaca en kısa ve en verimli şekilde ulaşmaya yarayan araçlardan biridir.¹

Günümüz dünyasında öğrenciler, "aranılan ve keşfedilen" bir şey olarak kabul edilen bilgiye ulaşmak için öğretimde etkin, bilgiyi arayan ve keşfeden bireylerdir. Bunun sonucu olarak artık öğretme yerine öğrenme ön plâna çıkmıştır. Başka bir ifade ile öğretim, öğrenci merkezli bir hale gelmiştir. Öğrenci merkezli öğretme yöntemlerine aktif öğretim yöntemleri denilmektedir.²

Aktif öğrenme, öğrenenin kendi öğrenmesinin yönetim ve sorumluluğunu taşıdığı, öğrenme sürecinde hem zihinsel hem de fiziksel yönden aktif olduğu, süreç boyunca sürekli olarak alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle değerlendirildiği ve süreç sonunda kalıcı öğrenmeler sağlandığı bir öğrenme modeli olarak tanımlanabilir.³

Eğitim psikologlarına göre, "İnsanlar, aktif bir şekilde, hayat durumlarından kendilerine gelen uyarıcıların etkisinde kalarak, bunlarla bizzat etkileşime geçerek, tepkiler vererek ve mümkünse bizzat yaparak ve yaşayarak daha iyi ve kalıcı öğrenebilmektedirler."⁴ İnsan bir işi ne kadar çok duyu organı aracılığıyla öğreniyorsa

---

¹ Abdurrahman Dodurgalı, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, Marmara Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 285.

² Mehmet Zeki Aydın, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Buldurma (Sokrates) Yöntemi*, A.Ü. S.B.E. (Doktora Tezi), Ankara 1993, s. 46.

³ Suat Çelik, Erdal Şenocak, vd., *Aktif Öğrenme Yöntemleri Üzerin Bir Derleme Çalışması*, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Erzurum 2005, Sayı: 11, s. 24.

⁴ Nurettin Fidan, *Okulda Öğrenme Ve Öğretme, Kavramlar İlkeler Yöntemler*, Alkım yay., Ankara 1996, s. 29.

ve öğretim muhtevası ve mesajı öğretim materyallerine bu şekilde kodlanır ve sunulursa öğrenmeler o kadar kolay, etkili ve kalıcı olmaktadır.⁵

Ülkemizde yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, ilköğretim okullarında halen haftada iki saat olarak uygulanmaktadır. Öğrenciler, ilkokul 4. sınıfta ilk defa DKAB dersi kavramları ile tanışmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin konuları büyük ölçüde soyut nitelikli bilgiler, kavramlar, olgular ve olaylardan meydana gelmektedir. Bu soyut konuların önemli bir bölümünün dış dünyada gözlemlenebilen özellikleri bulunmamaktadır. Bu yüzden Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi konularının öğrenme ve öğretme sürecinde bir takım güçlüklerle karşılaşmaktadır. 4. sınıf öğrencilerinin yaşları gereği soyut öğrenme düzeyleri düşük olduğundan öğrenme ve içselleştirme sürecinde sınırlılıkları da o oranda artmaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde hedef davranışların öğrencilere kazandırılmasında, öğrencilerin etkileşime geçebilecekleri ve aktif olabilecekleri öğretim durumlarının planlanması ve yürütülmesi son derece önemlidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde eğer uygun yöntem ve materyaller kullanılırsa dersin kazanımları toplumumuzdaki pek çok sosyal sorunun çözümünde büyük faydalar sağlayabilecek niteliktedir. Buradaki görevin çoğunluğu bu dersin öğretmenlerine düşmektedir. Programa uygun yeni teknikleri öğrenmek ve uygulamak öğretmenin görevidir.

İlkokul 4. sınıf mihver derslerinde konuların daha iyi kavranıp pekiştirilmesini amaçlayan ve öğretmenlere etkinlik sağlayıcı öğrenci çalışma kitapları vardır. Ancak DKAB dersi için böyle bir çalışma kitabı yoktur. Bu eksiklik soyut kavramları içeren DKAB dersi konularının pekiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Öğretmenler, DKAB dersi konularının kavranması ve pekiştirilmesine yönelik yardımcı kitap ve materyal bulmakta zorlanmaktadır. Öğretmen kılavuz kitapları da bu noktada öğretmenlere örnekler sunmakta yetersiz kalmaktadır. Dersi etkin şekilde işleyip konuların daha iyi kavranmasını isteyen öğretmenler ders ile ilgili etkinlikleri ya kendi imkânları ölçüsünde hazırlamakta ya da internet ortamında bulabilmektedir. Bu da öğretmenin zaman kaybetmesine, istenilen hedef davranışın zamanında kazandırılmamasına ve konuların geleneksel yöntemle işlenmesine sebep olmaktadır.

---

⁵ Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Özşen Matb., Ankara 1998, s. 388.

Bu çalışma, İlkokul 4. sınıf DKAB dersi ünitelerinin aktif öğrenme yöntemlerinden öğrencilerin yaş gruplarına ve ünitenin içeriğine uygun olan yöntemlerle işlenebilirliğini göstermeyi ve ünitelere uygun ders işleniş örnekleri sunmayı amaçlamıştır. DKAB dersi ünitelerinin aktif öğrenme yöntemleriyle işlenmesi sonucu öğrencilerin kavramları daha kolay tanımlayabileceği, kavramlar arası analiz yapabileceği ve derse daha istekli katılıp dersi işlemekten zevk alacağı düşünülmektedir. Dersini daha ilgi çekici ve eğlenceli hale getirmek ve farklı yöntem ve etkinliklerle zenginleştirmek isteyen öğretmenlerin bu çalışmadan faydalanabileceği düşünülmektedir.

Üç bölümden oluşan çalışmamın birinci bölümünde, aktif öğrenmenin ne olduğu, faydaları ve seçilen aktif öğrenme yöntemleri tanıtılmıştır. İkinci bölümde, anlatılan tekniklerden 4. sınıf ünitelerine, seviyeye ve konuya tam uyum gösteren örnek etkinlikler uygulanmaya çalışılmıştır. Çalışmamın son bölümünde, DKAB dersinde aktif öğrenme yöntemlerinin dersin ünite ve kazanımlarına uygun olarak nasıl uygulanabileceği ve yöntemleri uygulamada karşılaşılan sorunlar tartışılmıştır.

2. PROBLEM

Bu çalışma, şu temel soru cümlelerine cevap aramaktadır:

1. Aktif öğrenme yöntemlerinin 4. sınıf DKAB ders ünitelerinin işlenişine katkıları nelerdir?
2. Öğretmen dersin işleniş esnasında nelere dikkat etmelidir?
3. 4. sınıf DKAB dersi ünitelerinde aktif öğrenmenin hangi yöntem ve teknikleri kullanılabilir?
4. Aktif öğrenme sürecinde öğretmenler ve öğrenciler ön hazırlık yapmalı mıdır?
5. Öğrencinin aktif öğrenme sürecindeki rolü ve kazanımı nedir?

Bu çalışmada seçilen bazı aktif öğrenme yöntemlerinin 4. sınıf DKAB dersi ünitelerine uygulama örnekleri sunulacaktır. Bu problemlerle ilgili olarak 4.sınıf öğrencilerine konu ile ilgili ders işleniş yapılacaktır.

3. HİPOTEZLER

Çalışmam aşağıda belirtilen varsayımlardan hareketle gerçekleştirilmiştir:

İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde;

- 1- Tüm üniteler bazı aktif öğrenme yöntemlerine göre işlenebilir.
- 2- Aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanma sürecinde öğretmenin ön hazırlık yapması etkinliğin belirtilen sürede tamamlanmasını, hedef ve davranışların zamanında kazandırılmasını sağlayacaktır.
- 3- Aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanmasında yapılacak etkinliklerle ilgili öğrencilere ön bilgi verilmesi hedeflenen kazanımın istenilen sürede gerçekleşmesini sağlayacaktır.
- 4- Aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması dersi ilgi çekici hale getirecektir.
- 5- Aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması soyut kavramların somutlaştırılarak öğretilmesini sağlar.
- 6- Aktif öğrenme süreci öğrencilerin yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlar.
- 7- Aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması öğrencilerin konuları öğrenme ve pekiştirme hızlarını artırır.

4. YÖNTEM

Bu çalışma, genel olarak aktif öğrenme yönteminin içeriği ve uygulanabilirliği üzerinde durmaktadır. Konu, aktif öğrenme yöntemleri ve DKAB dersi ünitelerine uygulanışı üzerinde temellendirilmiştir. Yaklaşım olarak değer koyucu değil betimleyici ve uygulamacı biçim seçilmiştir. 4. Sınıf mihver derslerinde kullanılan aktif öğrenme yöntemleri, DKAB dersi konularının aktif öğrenme yöntemlerine göre işlenişinde öncelikli olarak tercih edilmiştir. Aktif öğrenme yöntemleri seçilirken, öğrencilerin yaş özelliklerine ve yöntemlerin dersin verimini artıracak nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Hazırlanan etkinlikler öğretmen olmam dolayısıyla görev yaptığım Çorum Özel Samanyolu İlköğretim Okulunda, 4. sınıf DKAB dersinde yıllık ünite planına göre uygulanmıştır. Uygulamada ulaşılan sonuçlar son bölümde tartışılmıştır.

5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma; 2012–2013 eğitim öğretim yılı, ilköğretim 4. sınıf DKAB dersi üniteleri, Çorum Özel Samanyolu İlkokulu 4. sınıf öğrencileri, aktif öğrenmenin bulmaca, tablo yorumlayalım, kavram haritası, 5N 1K, balık kılıcı, fotoğraflar konuşuyor, drama ve tombala yöntemleri ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKTİF ÖĞRENME VE YÖNTEMLERİ

1. AKTİF ÖĞRENME

Öğrenme bir süreçtir. Öğrenen kişiye öğrendiklerini farklı alanlarda kullanma, bilgiyi kendi cümleleriyle ifade ederek örnekler sunma gibi imkânlar verilerek etkili bir öğrenme sağlanır ve öğrenmeye karşı ilgi oluşturulur. Bu fırsatlar öğrenene sunulmazsa rasgele, etkisiz bir öğrenme oluşur.⁶

Beyin, bilgileri kendiliğinden işler fakat öğrenene bilgiyi işleme fırsatları sunulması lazımdır.⁷ Öğrenme sürecinde her şeyden önce, bireyin kendisini tanıması, bilişsel süreçlerinin farkında olması, kendi davranışını izleme, kontrol etme, değer biçme, yenileme ve kendini test etme gibi anlamayı izleme ve yönetme stratejilerini bilmesi gerekmektedir.⁸ Bir dersin işlenişinde ne kadar çok duyu organına hitap edilirse öğrencilerin öğrenmesi de o ölçüde kolay olacaktır. Bir bireyin öğrenmesi öğrenme sürecine aktif olarak katılımı sayesinde daha kalıcı ve anlamlı olmaktadır.

Eğitim terimleri sözlüğünde “activelearning” ifadesinin karşılığı olarak “etkin öğrenme” ifadesi kullanılmaktadır ve aktif öğrenmeyle ilgili şu noktalar vurgulanmaktadır: “Aktif olma durumu kimin ne çok konuştuğu ile ilgili olmayıp, öğrenilmesi istenen hedeflerin farkına varılarak, öğrenmeyi gerçekleştirmek için sarf edilmesi gereken çabadır. Sınıfta yapılan çalışmalara öğrencinin katılımı ve yaptığı şeyler hakkında düşünmesini sağlayan etkinliklerdir.” Silberman’a göre sadece bir şeyleri duymak ve görmek öğrenme için yeterli sebepler değildir. Bunların öğrenme üzerindeki etkileri yadsınamaz elbet fakat bunlar öğrenme için yeterli şartları sağlamazlar. Silberman, bireyin kendisine öğretilmesi düşünülen bilgilere hazır olması gerektiğini savunur. Bunun için konunun ilgi çekici olması oldukça önemlidir. Pasif öğrenmede öğrenen hiçbir risk almadığı için huzurludur. Ancak bu noktada öğrenmenin gerçekleşmesi oldukça güçtür. Aktif öğrenmede ise karşılıklı olarak öğrenen ve

---

⁶ Kamile Ün Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir 2003, s.35.

⁷ Filiz Çullu, *Aktif Öğrenmenin Yüklemeler, Başarı ile Akılda Tutma Üzerindeki Etkileri ve Öğrenci Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2003, s.19.

⁸ Ahmet Saban, *Öğrenme ve Öğretme Süreci*, Nobel Yayınları, Ankara 2000, s.54.

öğretenin bir risk alması söz konusu olup bu şartlar sağlandığında öğrenmeden bahsedilebilir.

Aktif öğrenme, öğrenciyi düşünmeye, öğrendiği bilgiler üstünde yorum yapmaya teşvik eden bir yoldur.⁹ Böylece öğrenci sınıf ortamında sadece dinleyici olarak kalmayacak, üst düzey bilişsel basamaklara ulaşma çabası içinde olacak, düşünce ve fikirlerini rahatlıkla ifade edebileceği, uygulayacağı zeminler bulacak ve böylelikle öğrenmenin kalıcı olması sağlanacaktır. Bu noktada en önemli problemlerden biri bireyin sürece katılımını sağlamaktır. Öğrenmeye aktif olarak katılmayan öğrencinin derse karşı duyduğu ilgi giderek azalmaktadır ve bu süreç öğretmen tarafından zorlandığında öğrenci derse karşı ilgisiz olmaktadır. Yılmaz, aktif öğrenmenin temel düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

1-Davranışçı yaklaşımda öğrenenin neyi, ne kadarını, nasıl ve zaman öğreneceğine öğretici karar verir. Oysa öğrenme bilgiyi pasif olarak alma değil, kendine özgü bir biçimde işlemedir. Aktif öğrenmede öğrenen bilgiyi önceki bilgileri ile ilişkilendirerek yapılandırır.

2-Yeni öğrenmelerdeki bilginin yapılandırılmasında ön öğrenmeler önemlidir. Yeni öğrenmeler zihinde mevcut ilgili şemalarla ilişkilendirip yapılandırır. Şema, belli bir konuda bireyin sahip olduğu bilgilerdir.

3-Öğrenme sosyal bir süreç olarak öğrenci öğrenmeyi, öğretene ve diğer öğrenenlerle etkileşim sonucu gerçekleştirir. Bu etkileşimde öğrenme sürecini verimli kılmak için birlikte ortak bir anlayışın oluşturulması gereklidir. Bunun nedeni etkileşimin, öğrenenlerin birbirinden ve öğrenmekten hoşlanmalarına yol açmasıdır. Bu da öğrenenlerin enerjilerini çalışmalarına yöneltmesine yol açmaktadır.

4-Aktif öğrenmede öğrenme yeteneği durağan değil değişkendir. Eğitim yolu ile öğrencilerin öğrenme kapasiteleri artırılabilir. Bu nedenle eskiden olduğu gibi öğrencilerin yeteneklerine göre sınıflandırılması ve yeteneğin değişmeyen bir özellik olduğu kabul görmeyen bir düşüncedir. Tersine bir yandan öğrencinin bir konu alanına özgü bilgi ve becerileri öğrenirken diğer yandan öğrenmeyi öğrenmesi sağlanabilir. İyi öğrenen ve öğrenemeyen arasındaki fark iyi öğrenenin alt yapısı ve bilişsel stratejileri iyi bilmesidir. Bilişsel stratejiler öğretilir.

---

⁹ Mesude Ayan, *Etkin Öğrenme Yaklaşımının Sınıf Öğretmenleri Tarafından Uygulanması*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s. 45.

5- Öğretim programlarında yapılan değişimlerle, öğrencilerin öğrenmeye etkin olarak katılımlarını sağlayan, öğrenme ortamına getirdikleri ön bilgilerini dikkate alan, yaşam boyu öğrenmeyi temel alan, yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak tanıyan bir öğretim anlayışının ön plana çıktığı görülmektedir. Eğitimde yeni gelişmeler öğrenciye öğrenme sorumluluğunun yüklenmesi ve öğrenmeye etkin olarak katılması gereğine vurgu yapmaktadır.¹⁰

Günümüzde, öğrenci merkezli öğretim ile öğrenmede öğretmenin hiçbir rolünün olmadığı da düşünülmemelidir. Tersine öğrenci merkezli öğretim ile öğrenme sürecinde hem öğrenciler, hem de öğretmenler daha etkin bir rol oynamaktadırlar. Aktif öğrenme, özellikle son çeyrek yüzyılda ilgi çeken bir öğrenme alanı olmuştur. Bunun başlıca nedenleri arasında; öğrenme anlayışında 1970'lerden sonra meydana gelen teknolojik değişimler, doğru bildiğimiz bilginin yapılan araştırmalar neticesinde eksik ya da yanlış bilgi olması, bilgi çağında yaşıyor olmamız nedeniyle yaşam boyu öğrenmeye duyulan gereksinim, geleneksel öğrenimin yetersizliği ve aktif öğrenmenin diğer öğrenme süreçlerine göre daha yeterli oluşu sayılabilir.

Gerek eğitim-öğretim süreçlerinin planlanmasında gerek yeni eğitim teknolojilerinin geliştirilmesinde şu eğilim göze çarpmaktadır: aktif öğrenme ortamlarının geliştirilmesinde öğrencilere de yer vermek. Aktif öğrenme, öğrenci merkezli öğretimin en önemli özelliğidir. Öğrenmenin sunulan bilgiyi alma değil bilgiyi yapılandırma, bilginin yorumlanarak yeni anlamlar çıkarma süreci olduğunun kabul edilmesiyle birlikte öğretimin bilgi aktarmak olduğu görüşü de terkedilmiştir. Öğretmenin bilgi aktardığı, yani anlatım yaptığı ya da bilginin kitap, film, bilgisayar gibi araçlarla öğrenciye gönderildiği; sonra da öğrenenlerin sunulanları alıp almadığının sınavlarla kontrol edildiği öğretim uygulamalarının da zamanı geçmiştir. Öğretmenin rolü öğrencinin bilgiyi keşfetmesine ve onu özümsemesine yardımcı olmaktır. Böylece öğrenci sorulunca tekrarladığı, başkasına ait bir bilgiye sahip olmak yerine yeni durumlarda uygulayabildiği, kendine ait bilgiye sahip olmaktadır. Aktif öğrenme “Öğrenciye öğrenme sürecinin çeşitli yönleriyle ilgili karar alma fırsatlarının verildiği,

---

¹⁰ Ahmet Yılmaz, *Lise 2. Sınıf Fizik Dersinde Aktif Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1995, s. 11.

öğrencinin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir".¹¹

Öğrencinin sorumluluk alması aktif öğrenmede çok önemlidir. Öğrenci öğrenmenin nasıl olacağını, ne kadar öğrenildiği ve öğrenmeyle ilgili eksikliklerin neler olduğu gibi kararları kendisi alabilmelidir. Öğrenci, ihtiyaç duyduğu zaman öğretmenden yardım istemelidir. Bu konuda sorumluluk taşıyan kişi öğrencidir. Aktif öğrenme konusunda dikkati çeken bir başka nokta, aktif öğrenmenin öğrenmeye aktif katılımı aşan bir kavram olmasıdır. Aktif öğrenme için aktif katılım gerekli, ancak yeterli değildir. Aktif öğrenme, aktif katılımın göstergeleri olan soru sorma, açıklama yapma vb. davranışların yanı sıra öğrenme sürecini planlama, gözden geçirme gibi etkinlikleri de içermektedir.¹²

Aktif öğrenmede öğrencilere okuma, yazma, konuşma, tartışma, geçmiş yaşantılarla bağ kurma, edindiği bilgileri günlük yaşamda uygulama ve problem çözümlerini kendi kendine yapma imkânının verilmesi şarttır. Aktif Öğrenmede yavaş öğrenen ve üstün yetenekli öğrencilere daha çok zaman ayrılır. Öğrencilerin öz denetim geliştirme yolları iyileştirilir. Farklı öğrenme biçimleri için farklı programlar oluşturulur. Yaşam boyu öğrenme sağlanır. Öğrenciler, araştırma çalışmalarında kaynaklara kendileri ulaşır, değişik kaynaklardan bilgiye ulaşmanın yollarını öğrenirler. Öğrencilerin elde ettikleri bilgiyi örgütlemelerine ve sunmalarına imkân sağlanır. Öğrenciler, bireysel ve grup projelerinde sorumluluk alır ve bunu paylaşırlar. Öğrenciler, bilgileri paylaşır, etkileşimde bulunur ve ortak bilgi üretimi için işbirliği yaparlar.

Araştırmalar aktif öğrenme yoluyla öğrenmeyi ve düşünmeyi öğrenmenin başarı düzeyi düşük öğrencileri etkilediğini ortaya koymuştur. Okullarda genellikle en iyi öğrencilerin etkin olması beklenmektedir. Aktif öğrenme bu bakış açısını değiştirmiştir. Geleneksel eğitimde baskın olan ezbercilik, bu sistemde yerini merak duyma, kuşku duyma, deneyerek öğrenme, araştırma ve uygulama yapmaya bırakmıştır. Öğrenenler, bir ekip içinde nasıl çalışacağını, yardımlaşmayı, işbölümü yapmayı ve tartışarak ortak görüş oluşturma yollarını öğrenmiş olurlar.

---

¹¹ Birol Vural, *Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zekâ*, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 162.

¹² A. g. e, s. 162.

Aktif öğrenmede öğrenciler, okumalı, yazmalı, tartışmalı veya problemin çözümünü ile meşgul olmalıdırlar. En önemlisi ise analiz, sentez ve değerlendirme vazifesini üstlendikleri düşüncesi zihinlerinde yer etmelidir.¹³ Aktif öğrenme öğrencilere okuma, yazma, dinleme, konuşma, tartışma ve düşünme imkânları sağlar. Ders içeriği, öğrenciden öğrendiğini uygulamayı isteyen, problem çözme çalışmaları, küçük gruplarla çalışma, örnek olaylar, rol oynama vb. etkinliklerle öğretilir. Öğrenme sosyal bir etkileşim sürecidir. Çocuk toplumda kendisiyle iletişime giren bireylerden etkilenir. Bu etkileşimle birlikte sorunlarını çözmeyi öğrenir. Öğrenirken de birikim oluşturarak ileride karşılaşacağı problemleri çözmek için beceri kazanırlar. Öğrenci okulda da arkadaşları, öğretmenleri ve ailesiyle bu etkileşimi sağlar. Okuldaki bu etkileşimde amaç ortak bir anlayış kazandırmak olmalıdır. Ortak bir anlayış çalışmaları öğrenme sürecini ve verimliliği arttırmaktadır. Bu etkileşim öğrencilerin öğrenmeye karşı tutumlarını da değiştirir. Birbirlerinden öğrenmekten hoşlanırlar. Bu da öğrencilerin çalışma verimlerini artırır.

Aktif öğrenme anlayışına göre geç kavrayan öğrencilerin hızlı kavrayan öğrencilerden bilişsel strateji kullanımlarında ve ön öğrenmelerinde farklılıklar olduğu saptanmıştır. Usta öğreticiler bilgiyi usta olmayanlardan daha hızlı işlemektedirler. Yetiştirme ile daha iyi öğrenci olunabilir. Önemli olan öğrencilere bu fırsatların sağlanmasıdır. Eğitim sistemimiz öğrencinin, öğretim faaliyetlerinden ne algıladığını, neler düşündüğünü göz ardı ederek öğretmen özellikleri, öğretim programları gibi öğrencinin ilgisi dışındaki konular üzerinde durmuştur. Öğrencinin ne ürettiği ve üretirken nasıl bir yol izlediği, yani öğretim süreçleri son zamanlarda dikkat çekmeye başlamıştır.¹⁴

Aktif öğrenmede, öğrencilerin sınıf içi bilişsel ve fiziksel aktif katılımı teşvik edilir. Bu öğrenme biçimi, öğrencinin dikkatini öğrenme faaliyetlerine odaklayarak ve kavramlarla konular arasında ilişkiler kurmak amacıyla bir şeyler yaparak öğrenme sürecini yürütmesini gerektirir. Öğretmenler birer rehber, yol göstericidir. Öğretmenin talimatlarını azaltmasına rağmen bu yöntem yine de öğretmenin yükünü

---

¹³ Charles Bonwell, James A. Eison, *Active Learning: Creation Excitement in the Classroom*, Eric Higher Education Reports. Eric_No: Ed340272, Washington DC, s. 2.

¹⁴ Vural, a. g. e, s. 166.

hafifletmemektedir. Öğretmen, arzulanmış öğrenme sonuçlarına ulaşmak için gerekli faaliyetleri planlamaya daha fazla zaman harcamak zorundadır.

1.1. Aktif Öğrenmenin Nitelikleri

Aktif öğrenmenin kullanıldığı bir sınıfta beş temel nitelik göze çarpmaktadır. Bunlar güven, enerji, öz denetim, gruba ait olma ve farkındalıktır.

Her hangi bir ortamda öğrencinin kendini huzurda ve güvende hissetmesi, o ortamda belli bir işi başarabilmesi kendi adına önemli bir etkidir. Kendine güvenen ve öğrenmeye hazır olan öğrencilerin kendilerine saygı duydukları görülmektedir. Bu öğrenciler kendilerini sınıfta güvende hissederler, rahattırlar. İnsan olarak değerleri başarı ya da ödüle bağlı değilmiş gibi her yarışta kazanma ya da herkesi memnun etme endişesi taşımazlar.

Aktif öğrenme ortamında öğrenciler direkt olarak eğitim sürecinin içerisinde olduğunda, sürece devamlı olarak katkıda bulunurlar. Öğrenciler bir şeylerle meşguldür, katılımcıdır. Sınıf harıl harıl çalışmaktadır. Bekleyen, sıkılan ya da zamanını boşa geçiren kimseye rastlanmaz. Öğrenciler saate bakmazlar, dersin bitmesini beklemezler.

Öğrenciler kendi öğrenmelerinden sorumludur. Kendilerini yönetirler ve güdülerler. Kendi seçimlerini yaparlar, çalışmalarını başlatıp, bitirir ve mümkünse çalışmalarını kendileri düzeltirler. Öğrenciler kendi hızlarını kontrol etmekte ve çalışmalarını yönetmektedirler. Bu da onlarda özdenetim mekanizmalarını kullanmalarına ve geliştirmelerine neden olur.

Aktif öğrenmede dersin ve eğitimin öncesinde, birey ve insan ön plandadır. Bu nedenle öğrenciler yönetici personelle ve diğer öğrencilerle olumlu ilişkiler kurmuşlardır, birbirlerini dinlerler. Kabul ederler ve edilirler. Saygı görürler ve saygı duyarlar. Reddedilme ya da uzaklaştırılma hissetmezler. Bu yaklaşım ve anlayış öğrencilerde bir gruba ait olma duygusunun gelişmesinde yardımcı olur.

Öğrenciler düşünceli ve uyanıktır; sınıfta neler olduğunu bilirler. Dikkatli, meraklı, yaratıcı ve gayretli öğrenciler göze çarpar. Diğer insanların duyguları ve düşüncelerine karşı duyarlıdır.¹⁵

Aktif öğrenme yaklaşımının en önemli niteliklerinden biri de öğrencilerin hedeften haberdar edilmesidir. Yüzyılın başlarında Montesörri, öğrencilerin neyi

---

¹⁵ Saban, a. g. e, s. 11-12.

öğrenmek istediklerine kendilerinin karar vermeleri gerektiğini belirtmiştir. Öğrenilecek konunun, kazandırılacak davranışın veya yapılacak etkinliğin öğrenciye ne kazandıracığı kısa ve net bir şekilde, dersin hazırlık aşamasında belirtilmelidir. Öğrencilerin söz konusu dersin hedeflerinden haberdar edilmesi gereklidir. Önemli olan bu hedeflerin öğretimde neden gerektiğinin vurgulanmasıdır.¹⁶

1.2. Aktif Öğrenmenin Özellikleri

Aktif öğrenme 21.yüzyılda eğitim ve öğretim dünyasının üzerinde en çok çalışması gereken yaklaşımlardan biri olduğu için aktif öğrenme modeli günümüz öğretim ortamlarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Bilgi çağının getirdiği, bilgiye ulaşma kolaylığı toplumların dikkatini bilginin nasıl kullanıldığının önemine yöneltmiş, öğrenmeyi öğrenmenin yani öğrenme sorumluluğunu başkaları yerine öğrenenin almasını, dolayısıyla herkes için hayat boyu öğrenmenin öneminin vurgulanmasına neden olmuştur. Eğitim ve öğretim yaşantısında devrim yaratan aktif öğrenmenin özellikleri şunlardır:

Aktif Öğrenme beynin düşünme yapısına uygundur: Aktif öğrenmenin büyük ilgi görmesi ve üzerinde çokça çalışılan konulardan biri olmasının nedenlerinin başında, özellikle beynin düşünme kimyasının çözülmesi gibi alanlarda ortaya çıkarılan araştırma bulguları gelir. Bu bulgular aktif öğrenme yöntemlerinin beynin düşünme ve işlevine uygun olduğu gerçeğini göstermektedir. Bununla beraber aktif öğrenmenin en önemli düşüncelerinden biri öğrenmenin birikimli bir süreç olduğudur. Öğrenme dediğimiz şey aslında var olan bilgi dağarcığımızla yeni karşılaştığımız bilgiler arasındaki ilişkiyi sorguladığımız ve yeni anlamlar çıkardığımız noktadır. İnsan beyni, yapısı itibarıyla gelen her veriyi sürekli sorgulayıp sonuçlar üzerinden verilerini geliştiren bir biçimde çalışır. Yani beyin kendisine gelen her veriyi aynen alıp kullanmaz onun üzerinde çalışır bilgiyi işler. Bu işleme süreci devam ederken aynı zamanda beyin dışarıdan gelen farklı uyarıcıları da alır ve onları da algılar. Beynin karmaşık yollarla öğrendiği gerçeği, eğitim ve öğretim ortamlarının da paralel biçimde düzenlenebileceği sonucunu ortaya koymaktadır. Beynin aldığı verileri işleyerek ona

---

¹⁶ Salih Kalem, *Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Öğretimi Planlama ve Değerlendirme Dersi Öğrencilerinin Aktif Öğrenme Yaklaşımlarıyla Düzenlenen Eğitim Durumu ile İlgili Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002, s. 14.

yeni anlamlar yüklüyor olduğu gerçeği, aktif öğrenmenin temel şartı olan “öğrenen kişinin tüm zihinsel yeteneklerini kullanması” zorunluluğu ilkesi ile bağlantılıdır.

Aktif Öğrenme bireylerin kendine özgü potansiyellerinin gelişimini destekler: Bireylerin zihinsel yapılarını düzenleme sürecinde en çok etkili olan faktörler bireylerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerdir. Her bireyin farklı düşünce biçimine farklı ilgi, ihtiyaç ve yeteneklere sahip olduğu gerçeği, öğrenme süreçlerinin de bu doğrultuda farklı yaklaşımlarla zenginleştirilmesi gerçeğini doğurmaktadır.

Zengin öğrenme etkinlikleri öğrencilerin her birine farklı düşünme deneyimleri sunar ve bu deneyimlerde bireyler kendi zihinsel yapılarını etkin hale getirirler. Bu da öğrencilerin hatırd tutma becerilerine olumlu katkılar sağlar. Dr. Mc Neil ve Wiles’in hatırd tutma konusunda yaptığı bilimsel araştırmalar (1990) anlatım yöntemlerinin hatırd tutma bakımından % 5, Okuma yönteminin % 10, işitsel materyaller kullanma yönteminin %20, gösterme yönteminin %30, görsel materyal kullanma ve bu materyalleri yorumlama yönteminin % 50, tartışma yönteminin %70, yaparak öğrenme yönteminin %75, öğrendiklerini farklı biçimde kullanma ve başkalarına öğretme yönteminin de %90 oranda etkiye sahip olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Aktif öğrenme yaklaşımı, bilgi ve teknoloji dünyasının farklı nitelikteki bireylere duyduğu ihtiyacın farkında olarak, bireyleri geleceğe daha donanımlı hazırlama noktasında bireylerin bütün alanlarda gelişimini desteklemektedir: Geleneksel öğretim yöntemlerinin aksine öğretme; bilgiyi doğrudan aktarmak değil, öğrenenin öğrendiğinden anlam çıkarmasını kolaylaştırmaktır. Öğrenme sorumluluğunu alan, kendi öğrenme sürecini düzenleme çabası içinde olan, bilgiyi düşünme becerilerini kullanarak üreten, sorun çözebilen bilgi ve teknoloji okuryazarı bireyler, modern çağda nitelikli bireyler olarak ön plana çıkacaklardır. Bu bireyler elbette binlerce bilgi yığını ezberleyerek başarılarla ulaşmayacaktır. Onları başarıya götüren en önemli nokta, onların ihtiyaç duydukları öğrenmeleri kendi başlarına yapabilecek olmaları ve girişimcilik yanlarının gelişmiş olmasıdır.

Aktif öğrenme bireylerin öğrenme düzeylerini yükseltmemeleri adına olumlu artıları olan bir yaklaşımdır: Aktif öğrenme temelli yapılan öğretim faaliyetlerinin, öğrencilerin öğrenme düzeylerine önemli ölçüde katkılar sağladığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Prof. Dr. Kamile Açıkgöz’ün yaptığı araştırmalar sonucunda aktif öğrenme öğretim yöntemleri ile hazırlanan öğrenme deneyimlerinin öğrenci başarısına

olan etkisini değerlendirmiş farklı sınıf düzeylerinde yaklaşık 100 den fazla araştırma sonucunu da dikkate alarak bu sonuçların %90'ında aktif öğrenmenin öğrenci başarısı üzerinde olumlu katkılarının olduğu tablosunu ortaya çıkarmıştır.

Aktif öğrenme sürecini destekleyen gelişim alanlarına da olumlu katkılar sağlar. Aktif öğrenme temelli öğrenme deneyimleri öğrencilerin bireysel potansiyellerinin geliştirilmesini destekler: Aktif öğrenme yöntemleri öğrencilerin zihinsel becerilerinin geliştirilmesine imkân verirken aynı zamanda sağladığı öğrenme deneyimleriyle öğrencilerin bu beceriler kullanmasını öğreten etkinliklerdir. Akademik başarı her eğitimcinin istediğı hedefdir. Fakat akademik başarı kadar öğrencilerde öğrenme, düşünme, iletişim kurma, öz güven gibi becerilerin gelişiminin desteklenmesi de aynı derecede önemlidir. Aktif öğrenme temelli hazırlanan öğretim etkinlikleri öğrencilerin kendini ifade edebilme, iletişim kurabilme, sıra dışı düşünme, eleştirel düşünme, öz güven gibi pek çok becerilerin gelişiminde de katkıda bulunur. Bunlara ek olarak aktif öğrenme yöntemleri ile işlenen dersler de sınıf yönetimi ve kaygı düzeyi sorunları en alt düzeylere inerken, dersler katılım düzeyi de buna bağlı olarak yükselmektedir.

Aktif Öğrenme Temelli Öğretim sürecinde bilgi, öğrencilere bildiğı kavramlar ve deneyimler çerçevesinde sunulur: Öğrencilerin öğrenme güçlüğü yaşamalarının temeli çoğu zaman bilginin, öğrencinin bildiğinden farklı bir biçimde öğrenciyle karşı karşıya getirilmesidir. Aktif öğrenme derslerinde bilgi yaşamın içinde kesitlerle öğrencilerin karşısına çıkar: Bazen bir olay, bazen bir deneyim, bazen bir nesne öğrencilere öğrenmenin kapılarını açar. Bu sayede öğrenci deneyimlerinden ve önceden gördüklerinden gerçek yaşamdan kopuk bilgilerle uğraşmaz yeni karşılaştığı bilgiyi beyinde var olan şemalara ekler. Aktif öğrenme ortamlarında öğrenmenin oluşumunu destekleyen en önemli kavram meraktır. Öğretmenler öğrencilerin meraklarını harekete geçirecek farklı yöntemler ve dikkat çekme etkinlikleri ile öğrencilerin kavramlar ve yeni bilgilerle tanışmasını sağlarlar. İşte bu, öğretme kavramından öğrenme kavramına geçişin en önemli anahtarıdır.

Aktif Öğrenme Temelli Öğretim sürecinde öğrenciler öğrendiklerini kullanarak bilgiyi yeni formlara dönüştürürler: Geleneksel öğretim yöntemleri öğrenciye öğrendiklerini kullanması fırsatını vermez. Öğrenci öğrendiklerini yalnızca sınavlarda kullanır ve ihtiyacı bitince unuttur. Aktif öğrenme süresini yaşayan öğrenciler ise öğrendiğı her bilgiyi kullanır ve bilgidan hareketle yeni ürünler hazırlar. Aktif öğrenme

yöntemlerinin kullanıldığı derslerde öğrencilere bireysel potansiyellerini zorlayan deneyimlerde sunulur. Bu deneyimler bilinçli olarak bireyi üst düzey düşünmeye sevk ederek kapasitesinin gelişmesine katkılar sağlamaktadır. Bu uğraştırıcılık gerektiren çalışmalar öğrencilerde merak ve ilgi uyandırırken anlamlı ve işlevsel öğrenme deneyimlerine de yol açabilir.

Aktif öğrenme ortamlarında gerçekleşen etkileşim, öğrenme ortamında bulunan bireyleri ve beyinleri geliştirir: Aktif öğrenme ortamlarında etkileşim esastır. Çünkü etkileşim bireylerin toplumsal gelişimi açısından önemli bir kavramdır. Aktif öğrenme temelli hazırlanan derslerde kullanılan öğretim yöntemleri çoğunlukla öğrencilerin birbirleriyle etkileşimine imkân tanıyan yöntemlerdir. Bu yöntemler öğrencilerin birbirlerinden öğrenmesine de katkı sağlamaktadır. Bilimsel araştırmalar etkileşime dayalı öğretim etkinliklerinin bireylerin beyinlerinin işleyişine önemli katkılar sağladığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Aktif öğrenme derslerinde öğrencilerin öğrenme sürecinin doğrudan içinde bulunması öğrenci motivasyonuna önemli katkılar sağlar: Aktif öğrenme deneyimlerine katılan öğrencilerin kendini öğrenim sürecinin içinde örmesi öğrencinin öğrenmeye ve kendine bakışını etkiler. Bu etki de öğrencilerin davranışlarına yansır. Öğrenci davranışları yoluyla öğrenme sürecinde bir çabanın içine girer. Bu çaba sonucunda öğrenci ortaya çıkardığı ürünlerle başarının hazzını yaşar ve bu durum öğrencinin motivasyon düzeyini yükseltir.¹⁷

1.3. Aktif Öğrenmenin Gerekliliği ve Önemi

Aktif öğrenmede eleştirel düşünme ve analiz yapma gibi üst düzey bilişsel süreçlerin harekete geçirilmesinin çok önemli olduğundan bahsetmiştik. Bununla öğrencileri kendi kendini yönetebilen ve yaşam boyu öğrenen bireyler durumuna getirmek amaçlanmaktadır.¹⁸Post modern dünyada bilgilerin sık sık değişebileceğini de göz önüne alırsak bireylere hazır bilgileri vermemizin bir anlamı yoktur. Çünkü bugün öğrenilen bilgi yarın geçerliliğini yitirebilir. Bireysel farklılıkları da hesaba katacak olursak öğrencilere pasif alıcı konumunda geleneksel yaklaşımlarla verilen her bilginin

---

¹⁷ Eylem Güçlü, *Sınıf Yönetiminde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Öğrenci Başarısındaki ve Tutumundaki Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 34.

¹⁸ Semih Şahinel, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005, s. 119.

herkes tarafından aynı şekilde algılanması ve kalıcı olması güçtür. Bu yüzden hazır bilgiyi ezberleyen bireylerden ziyade bilgiye kendisi ulaşan bireylerin yetiştirilmesi açısından aktif öğrenme modeli önem arz etmektedir.

Aktif öğrenmenin önemini Açıkgöz şöyle özetlemektedir: Aktif öğrenme beynin çalışmasına uygundur, yaşam boyu öğrenen bireyler yetiştirilmesi açısından etkilidir. Aktif öğrenmenin birçok avantajı vardır. Geleneksel öğretim yöntemleri gereksinimleri karşılayamamaktadır.

Açıkgöz, aktif öğrenmenin öneminin daha iyi anlaşılması için aktif öğrenmenin şu özelliklerini vurgulamıştır: Aktif öğrenmede öğrenciler öğrenme sürecine etkin olarak katılırlar, öğrencilerin öğrenme becerilerini geliştirmek hedeflenir, öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınır, grup çalışmalarına ve etkileşime önem verilir, öğrencilerin duyuşsal (tutum, tavır, değer gibi) anlamda kazanımlar elde etmeleri beklenir ve öğrenilenlerin günlük yaşamda kullanılması yani uygulama yapılması esastır.¹⁹

Kısacası aktif öğrenmenin uygulanması etkili bir öğretim sürecinin, kalıcı öğrenmenin ve öğrenmeye karşı olumlu tutumun oluşmasında çok önemli bir rol oynar.

1.4. Aktif Öğrenmenin Yararları

Bireye kattığı yararlar düşünüldüğünde aktif öğrenme yaklaşımının yaşam boyu süren öğrenme gereksinimi karşıladığı görülecektir.

Geleneksel sınıflarda düşük düzeyli öğrenciler başarısızdırlar. Aktif öğrenme, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin başarısında etkilidir. Aktif öğrenme bireysel öğretime önem verir. Öğrencinin kendisiyle yarışmasına fırsat sağlar. Kısaca benlik duygusunu geliştirir. Bu benlik duygusuyla öğrenciler arasında yardımlaşma ve dayanışma artar. Birbirlerine karşı olumlu ilişkiler geliştirirler. Aralarındaki anlaşmazlıkları çözme becerisi kazanırlar. Sınıf ortamında ve günlük yaşamlarında öğrenciler demokratik tavırlar geliştirirler.²⁰

---

¹⁹ Kamile Ün Açıkgöz, *Çocuğun Aktif Öğrenen Olarak Yetiştirilmesi İçin Öneriler*, Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 2003, s. 79.

²⁰ Şakir Çınkır, vd., *Aktif Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri Seminer Ders Notları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 2002. s. 294.

Aktif öğrenme yaklaşımının temel yararlarını; yavaş öğrenenlere ve üstün yetenekli öğrencilere daha çok zaman ayırmak, öğrencilerin özdenetim geliştirme yollarını geliştirmek, farklı öğrenme stilleri için bir okuma programı oluşturmak, sınıf içi ve dışındaki olumsuz davranışları azaltmak, yeni öğretmenlere sınıf yönetiminde yardımcı olmak, dışsal pekiştiricilerden içsel pekiştiricilere geçişi sağlamak ve yaşam boyu öğrenmeyi sağlamak şeklinde sıralayabiliriz.

Aktif öğrenmede hedef belirleme sürecine öğrenci de katılır. Bu yüzden öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları belirleyecekleri hedeflere yansımıştır. Aktif öğrenme, öğrenenin anlam çıkarmasıdır. Yaşamı anlamlı hale getiren zihinsel birikimin uygulanmasıdır. Buna bağlı olarak psikolojilerinin olumlu olmasını ve daha iyi sosyal beceriler geliştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, aktif öğrenmenin yararlarının daha iyi anlaşılması açısından, aktif öğrenmenin temel düşüncelerini de şu şekilde sıralayabiliriz: Öğrenen, öğrenme sürecinin aktif bir ögesidir, öğrenme birikimli bir süreçtir, öğrencilerin öğrenme kapasiteleri artırılabilir, öğrenme malzemesi öğrenene bildiği bağlamda sunulmalıdır, kalıcılık için öğrenilenlerin kullanılması gerekir, etkileşim insanı ve beyni geliştirir, öğrenme sürecinde etkili olmak öğreneni güdüler, öğrenmede ezberleme değil anlam önemlidir, uğraştırıcılar öğrenme sürecinin etkililiğini artırır ve farklı kişiler farklı biçimlerde öğrenir.²¹

Aktif öğrenmede öğrencinin öğrenme istediğine karşı sorumluluğu artar. Öğreten, öğrencilerinin yeteneklerini geliştirmek için çaba sarf eder.

1.5.Aktif Öğrenmenin Sınırlılıkları

Aktif öğrenmede yaşanan temel sorunlar şunlardır:

1. Hazırlanma süresinin geleneksel yöntemle kıyasla daha uzundur.
2. Eğitimi verecek olan kişi eğitilmelidir.
3. Öğretim süreci karmaşıktır.
4. Sınıf içi koordinasyon sağlamada zorlanılabilir.
5. Büyük sınıflarda gerekli öğrenme öğretme materyallerinin sağlanamama sorunları yaşanabilir.
6. Sınıf içi disiplin sorunları ortaya çıkabilir.

---

²¹ Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir 2003, s. 43.

7. Öğrenci ders işlenişine yönelik olumsuz ön yargılar geliştirebilir.
8. Derslerde pasif olan öğrenciler aktif grup projelerine uyum konusunda direnç gösterebilir.²²

Gürkan ve Babadoğan'a göre aktif öğrenmenin uygulanmasında karşılaşılabilecek sınırlılıklar ve güçlükleri şöyle sıralayabiliriz:

Öğretmen merkezli eğitimle yetişmiş ve hep bunu uygulamış öğretmenlerin, öğrenciyi merkeze alan yönde bir değişikliğe hazır olmayışları önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır

Bazı öğrenciler öğrenmenin sadece kitaptan ya da öğretmenin anlattıklarıyla gerçekleştiğini düşünürler. Öğrenme hedeflerini önemsemezler; çoğunlukla sınavlara hazırlanmak gibi yüzeysel hedefleri vardır. Sorumluluk almaya alışık olmayan öğrencilerde aktif öğrenme yaklaşımında zorlanabilirler.

Ülkemizde yüklü programlar, öğrencilerin seviye üstü bilgiler altında ezilmesine yol açmaktadır. Öğretmenlerin programı yetiştirmek kaygısıyla stresli ve yoğun bir çabayla öğrencileri sıkması yani ezberci eğitime yönelmesi söz konusudur.

Eğitimin ezberci olmasında en önemli etkenlerden birisi de öğretmenin öğretme ortamını düzenlerken tercih ettiği yaklaşım, yöntem ve tekniklerdir. Okullarımızda ağırlıklı olarak dersler bilgi aktarımı yani sunuş şeklinde gerçekleşmektedir. Bunun nedeni de yine programın yüklü olması ve öğretmenin öğrenciyi sorumluluk vermekten kaçınmasıdır.

Genellikle okullarımızda olan araç gereçler; yazı tahtası, arka arkaya dizilmiş sıralar ve ders kitaplarıdır. Daha fazla araç gerecin bulunduğu okul sayısı çok azdır. Böyle ortamlarda aktif öğrenme yaklaşımının uygulanması doğal olarak zor olabilir.

Eğitim sistemimizde test çözücülük ve sınav başarısı anlayışı egemendir. Aktif öğrenmeye yönelik öğrenme için bu anlayış yerine neyi, niçin ve nasıl öğreneceğini bilen ve sürekli öğrenme becerisine sahip insan yetiştirme anlayışının benimsenmesi gerekmektedir.

Toplumumuzda okuma alışkanlığı olmadığı bilinen bir gerçektir. Oysa okuyan insan; düşünen ve çözüm üreten insandır. Hazır kalıp bilgileri bir başkasından almaya alışmış kişiye okumak sıkıcı gelmektedir.²³

---

²² Açıkgöz, a. g. e, s. 44.

1.6. Aktif Öğrenmede Hedef

Aktif öğrenmede hedefleri belirlemek açısından ilk nokta öğrencilerin ilgisi, ihtiyaçları, öğrenme hızları ve kişisel özellikleriyken ikinci nokta ise hedeflerin hangi bilişsel basamakları içermesi gerektiğidir. Aktif öğrenmeden beklenen en önemli özellik öğrencileri belli kalıp ve yapılardan kurtararak hem sınıf içi hem de sınıf dışında etkin bir birey olarak yetiştirmektir.²⁴

Hedefleri seçerken ve sıralarken öğretmenin ne öğreteceğini bilmesi ve bu anlamda eğitim durumunu planlaması iyi bir eğitim için çok gereklidir. Bunların hemen ardından öğretmenin yazmış olduğu hedefleri okuması ve tekrar tekrar zihinsel süreçlerden geçirmesi yapılacak en doğru işlerin başında gelir.²⁵

Demirel'e göre aktif öğrenmede süreç değerlendirmesi yapılmalıdır. Bundan dolayı aktif öğrenmede hedef belirlerken üründen çok sürecin dikkate alındığını söylemek yerinde olacaktır.²⁶

Aktif öğrenmede öğrencilerde objektif bakış açısı geliştirilerek bu yönde bilişsel gelişimleri sağlanır, yaratıcı düşünme teşvik edilir, yorumlama ve kavrama kabiliyetleri geliştirilir ve öğrencilerde duyuşsal becerilerin gelişimi ile birlikte problem çözme becerilerinin gelişmesine yardımcı olunur.²⁷ Aktif öğrenmenin öğrencilere kazandırdığı en büyük kazanç, yaşam boyu öğrenme alışkanlığıdır.

1.7. Aktif ve Pasif Öğrenenler Arasındaki Farklılıklar

Aktif ve pasif öğrenenler arasındaki farklılıklar okuma, yansıtma ve eleştirelce düşünme, dinleme, zamanı yönetme, yardım alma, sorumluluğu kabul etme ve bilgiyi sorgulama açısından ortaya koyulabilir.

Aktif öğrenenler anlamak ve hatırlamak için okur. Eski bildikleri ile metinden, öğretmenden ve akranlarıyla çalışmalarından elde ettikleri yeni bilgiler arasında bağlantılar kurar. Derslere katılırlar ve düzenli not tutarlar. Çalışma zamanını kaliteli

---

²³ T. Gürkan, C. Babadoğan, *Aktif Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri Ders Notları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 2003. s. 165

²⁴ Çullu, a. g. e, s. 23.

²⁵ Ergin Erginer, *Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme*, Anı Yayıncılık, Ankara 2000, s.16.

²⁶ Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 1999, ss. 113, 202.

²⁷ Kalem, a. g. e, s. 443.

kullanırlar. Yardıma ne zaman gereksinim duyduklarını bilirler ve zamanında yardım alırlar.

Pasif öğrenenler okur ancak anlamayabilir ya da hatırlamayabilir. Okudukları ve duydukları hakkında düşünmezler ve bilgiyi işlemezler. Dersler süresince dikkatli değildirler, düzensiz ve eksik not tutarlar. Çalışmaya çok zaman ayırabilirler ancak zamanı kaliteli kullanmazlar. Oldukça az ve oldukça geç yardım alırlar.

Aktif öğrenenler kendi öğrenmelerinden sorumlu olduklarını anlarlar; düşük performans ortaya çıkarsa bunu analiz ederler ve çalışma alışkanlıklarını ona göre değiştirirler. Yeni bilgi eski bildikleriyle uyumlu değilse bilgiyi sorgularlar.

Pasif öğrenenler ise düşük performansın sorumluluğunu başkalarına yüklerler; her kursa aynı yolla yaklaşırlar, hataları yüzünden öğrenmede başarısız olurlar. Derslerde okuduklarını ve duyduklarını soru sormadan doğru olarak kabul ederler.

Aktif öğrenenlerin pasif öğrenenlere göre öğrenme sürecinin her aşamasında sorumluluk aldıkları, bu süreci öğrenme hedefine ulaşmak için bilinçli ve etkili bir şekilde yönlendirdikleri ve çaba gösterdikleri görülmektedir. Pasif öğrenenler öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşımadıkları gibi öğrenmeyi dışsal etkenlere yüklemektedirler, bu süreci bilinçsiz ve dağınık kullanmaktadırlar.

Aktif öğrenme ortamlarının etkili bir biçimde düzenlenmesi aktif öğrenme için gerekli olan koşulların yerine getirilmesine bağlıdır. Bu koşullar, öğrencinin öğrenme sürecinde aldığı kararları kapsayan öz düzenleme ve öğrencileri zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlayan öğretimsel işlerdir.²⁸

1.8. Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Öğrenme Ortamının Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi

Aktif öğrenme öğreneni pasif izleyici ve gözlemci konumundan çıkarıp öğrenme olayının içine çekmektir. Öğrenenin zihinsel yeteneklerini kullanmaya, düşünmeye, öğrenilen bilgiler üstünde yorum yapmaya, öğrenme sürecinde ilgili kararlar almaya teşvik eder. Öğrenen, öğrenme sürecinde aktif olarak bulunur, kendi öğrenmesini yönlendirir, yüksek düşünme ve karar verme becerilerini kullanır ve diğer öğrenenlerle

---

²⁸ S. L. Nist, J. Holschuh, *Active Learning Strategies For College Success*, Allyn And Bacon, 2000, s. 31.

iş birliği içinde olur. Öğretmen ise bu süreçte öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrencileriyle beraber öğrenen kişi konumundadır.

Aktif öğrenme öğrencilere öğrenme deneyimleri kazanmaları için fırsat sağlar. Aktif öğrenmede geleneksel öğretimin tersine, öğrenenlerin sosyal, entelektüel, kültürel, bireysel ve fiziksel kapasitelerini kullanmalarına olanak sağlanmaktadır.

Aktif öğrenmede öğrenen bilgiyi paylaşan, daha etkin, keşfeden ve bilgiyi yorumlayan konumdadır. Öğretmen ise bilgiyi aktaran konumdan rehberlik eden konuma geçmiştir. Aktif öğrenmenin temel ilkeleri; öğrenenin bireysel hâkimiyeti, katılımı ve iş birliği esaslı olmak, öğreneni motive etmek, demokratik bir atmosfer ve kültür oluşturmaktır. Saban ise, aktif öğrenme ilkelerini şöyle sıralamıştır: Dersi yüksek düzeyde öğrenci katılımını sağlayacak biçimde plânlamak ve yürütmek, öğrencileri aktif hâle getirmek.

Aktif öğrenmenin önemli özelliklerinden biri, öğrencileri ezberleyerek öğrenmeden kurtarmasıdır. Ezberlemenin yerini merak ve kuşku duyma, araştırma, uygulama, deneyerek öğrenme gibi etkinlikler alır. Aktif öğrenme modeline göre oluşturulan öğrenme ortamında, görevlerde ve müdahalede esneklik sağlanmalıdır.

Aktif öğrenmenin diğer özellikleri ise öğrenciyi edilgen durumdan kurtararak etkin öğrenme süreçleri oluşturmak, öğrenciyi gerçek yaşamla bütünleştirmek ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmektir.

Aktif öğrenme ortamı için hedefleri belirlemede temel hareket noktaları; öğrencilerin ilgileri, ihtiyaçları, öğrenme hızları ve kişisel özellikleridir.²⁹ Hedeflerin belirlenmesi; öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel yeterlikleri kullanması, duyuşsal becerilerle birlikte problem çözme becerilerinin geliştirilmesi anlamına gelir. Açıkğöz de aktif öğrenmenin süreç içinde gelişen bir model olduğu düşüncesine yoğunlaşarak aktif öğrenmede üründen öte, süreci gözeterek hedefleri belirleme gereğine işaret eder.

Aktif öğrenmede öğrenci, öğrenme sürecinin aktif bir üyesidir, öğrenme, gelişen bir süreçtir; bu nedenle öğrenme sürecinde öğrencinin çevreyle etkileşimi ve öğrenme becerilerini geliştirici etkinlikler önem kazanır. Öğrencinin öğrenme sürecinin merkezinde olduğu aktif öğrenmede, eklektik olması nedeniyle pek çok teknik, yöntem,

---

²⁹ Cavide Demirci, *Etkin Öğrenme Modelinin İlköğretimde Uygulanması*, Ankara 2000, <http://www.epo.hacettepe.edu.tr/adresinden> alınmıştır. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2012)

strateji ve materyal kullanılabilir ve bunlar dersin düzeyine, hedeflerine, konusuna göre değişiklik gösterebilir. Ancak önemli olan, kuramsal yaklaşımlara uygun olarak, etkinliklerle öğrenmeye ağırlık verilmesidir.

Aktif öğrenme sürecinde dört temel yapı vardır: Konuşma, dinleme, yazma ve yansıma. Bu yapılar şu etkinlikleri içerir: Açıklama, soru sorma, pekiştirme ve bilgiyi kullanma. Aktif öğrenme sürecinde kullanılacak etkinliklerle öğrenci bilgiyi bulur, oluşturur, bilginin gelişmesine katkıda bulunur. Diğer önemli nokta ise ders dışı etkinliklerdir; çünkü öğrenme sınıf ortamı ile sınırlı değildir. Hayatın tüm aşamalarında öğrenme oluşabilir ve olgunlaşabilir. Takım çalışmaları, yazılı çalışmalar, deneysel öğrenme, öğrenci araştırmaları, aktif öğrenme sürecinde kullanılacak ders dışı etkinlikler olabilir. Etkinliklerin özellikleri şöyle özetlenebilir: Öğrencilerin zihinsel gelişimine uygun olmalı ve çıkabilecekleri en üst düzeydeki davranışı göstermeye sevk etmelidir. Öğrencilerin yaşantılarına dayanmalı, kavrama yapılarını geliştirmelidir. Öğrencilere uygun yoğunluk ve hız ile sunulmalıdır.

Sökmen, aktif öğrenme modeliyle oluşturulan öğrenme ortamında gözetilecek ilkeleri şöyle özetler: Öğrenciler çok iyi tanınmalıdır. Ders iyi plânlanmalıdır. Ders, öğrencilerin etkileşimine fırsat vermelidir. Ders, öğrenci ilgi ve ihtiyacına uygun olmalı, öğrenciyi motive etmelidir. Görsel, işitsel oluşumlardan yeterince yararlanılmalıdır. Ders içi ve dışı bağlantılar iyi yapılmalı, konuların günlük yaşamla ilgisi kurulmalıdır. Öğrenme sürecinde iş birlikçi öğrenme grupları, problem çözme, yazma, konuşma çalışmaları, grup çalışmaları, ödevler, benzetimler gibi farklı etkinlikler kullanılabilir.

Aktif öğrenmede önemli bir nokta öğretmenin üstlendiği roldür. Aktif öğrenme modelinde öğretmen öğrenme ortamını önceden düzenler, ders süresince yapılacakları önceden belirler. Kullanılacak materyalleri oluşturur. Aktif öğrenmede derse hazırlık ve dersi plânlama aşamasında aktif olan öğretmen daha sonra pasif duruma geçer. Öğrencilere bilgi vererek etkinliği başlatır, ilgili materyalleri sunar ve bir problem durumu ile öğrencileri karşı karşıya bırakır. Hazırlanan etkinliklerin uygulanmasında öğretmen rehber konumdadır. Karşılaşılan güçlüklerin aşılması konusunda öğrencileri yönlendirir. Çünkü aktif öğrenme ortamında öğrenme ve gelişme sürekli kontrol altında tutulan olgulardır. Bu nedenle aktif öğrenmede öğretmen, bir otorite olmanın ötesinde, sınıfta bir rehber konumdadır.

Avcı'ya göre öğretmene düşen görevler şunlardır: Derse doğrudan müdahale yerine dersi ve öğrencileri yönlendiren konumda olma, öğrencilerin ilgilerini ve meraklarını artıran etkinlikleri yönlendirme, öğrenciyle öğrenen olma, öğrencilerin özgüvenini ve yaratıcılığını teşvik edecek eylemlerde bulunma, öğrencileri aktif olarak sürece katma. Öğrenmenin aktif olabilmesi için gözetilecek ilkeler şöyle özetlenebilir: Öğrenci, özgür olmalı, fikirlerini söyleyebilmeli, problem çözebilmeli ve devamlı etkileşim içinde olmalıdır. Bu açıdan ele alındığında öğrenci, öğretim ortamının merkezinde yer alır ve bir bakıma bu oyunun başrol oyuncusudur.

Pekin, grup-grup, grup-birey, grup-öğretmen, birey-birey, birey-öğretmen arasında güçlü bir iletişim kurulmasını önerir. Aktif öğrenmede fiziksel koşullar önemlidir; ancak kesin bir sınıf düzeni yoktur. Bu bağlamda önemli olan, mevcut imkânlarla sınıf düzeninin yeniden biçimlendirilerek öğrencilerin ve öğretmenin rahat iletişimde bulunacağı bir ortam oluşturulmasıdır.

Aktif öğrenme modeli uygulanan bir sınıfta bulunması gereken başlıca özellikler şöyle sıralanabilir: Öğrencilerin; kendilerini huzurlu ve güvende hissetmeleri, aktif ve katılımcı olmaları, çevrelerinde olan olaylara, diğer bireylerin duygu ve düşüncelerine karşı duyarlı olmaları, bir guruba ait olma duygularının gelişmesine yardımcı olunması.

Aktif öğrenmenin temelini oluşturan Dewey'e göre; öğretim, öğrenciyi tüm yönleri ile geliştirmeli ve merkezinde öğrenci olmalı, öğretmen ise öğrenciyi öğrenmeye karşı güdüleyerek rehberlik yapmalıdır.

Aktif öğrenmenin öğrenme sürecindeki önemine işaret eden pek çok araştırma yapılmıştır. Ülkemizdeki öğretim sisteminin genellikle ezber odaklı geleneksel öğretim düzenine dayalı olduğu düşünülmektedir. Çünkü ülkemizde genel olarak geleneksel, öğretmen merkezli, öğrenenin değil, öğretmenin aktif, öğrenenlerin ise pasif olduğu gerçeği bulunmaktadır. Aktif öğrenme modeline göre oluşturulan öğrenme ortamı ise öğrenmeye ve öğretime bakış, sınıf ortamı, öğretmen ile öğrenen rolleri bakımından geleneksel sınıf ortamına göre dikkate değer farklılıklar göstermektedir.³⁰

1.9. Aktif Öğrenmede Öğretmen-Öğrenci Roller

---

³⁰ Salih Kalem, Seval Fer, *Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Öğrenme Ortamının Öğrenme, Öğretme ve İletişim Sürecine Etkisi*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, İstanbul 2003, S. 3, s. 445.

Günümüzde, aktif öğrenme eğitsel uygulamada ve teoride büyük ilgi alan bir konu haline gelmiştir. Aktif öğrenmenin çok tartışılan konulardan biri olmasının nedeni, öğrencinin eğitim süreci içerisinde pasif dinleyici ve not alıcı rolünün ötesinde, onların öğrenme süreçlerinde kendi istedikleri düzenlemeleri yapma fırsatını vermesidir. Yapılan tartışmalar sonucunda, aktif öğrenmede öğrencilerin, kendi öğrenme süreçlerinde aktif ve sorumlu bir rol oynaması gerektiğine odaklanılmıştır. Başka bir deyişle, aktif öğrenmede öğrenciler kendi eğitim ve araştırma stratejilerine ve akademik hedeflerine ulaşmak için sorumluluk alırlar.

Aktif öğrenme, öğrencilerin bir şeyler yapmasını ve yaptığı şey üzerinde düşünmesini sağlayan tüm etkinliklerini içerir. Aktif öğrenmede öğrenciler sadece konuyu öğrenmezler. Aynı zamanda, öğrendikleri kavramların uygulamasını yapar, olgular arasındaki ilişkileri araştırır, uygular ve ön öğrenmeleriyle çelişen durumlarla karşılaştırmalar yaparlar. Bu etkinlikler sayesinde, öğrenciler sadece öğretmenin anlattığı bilgiler almak yerine, kendi bilgilerini kendilerini yapılandırır. Ayrıca öğrencilere geleneksel yöntemler yerine alternatif aktif öğrenme faaliyetleri önerilmesi onların, farklı öğrenme stillerini edinmeleri için fırsat oluşturulacaktır.

Aktif öğrenmeye geçiş sürecinde öğrencilerin sınıftaki rolleri figüranlıktan aktörlüğe geçiş şeklinde bir değişim gösterir. Bu rol ise onların sosyal becerilerini geliştirerek gelecekteki profesyonel yaşamlarında karşılaşılabilecekleri bir takım koşullarla baş etme gücü verecektir. Ayrıca aktif öğrenmede öğrenci, öğrenmeyi öğrenme ve yaşam boyu öğrenme kavramlarını da beraberinde getirdiği için öğrenci kendi öğrenme sürecini yönetme ve bu süreçte karar verme, değerlendirme yapma, öğrenmesini yönetme gibi becerilerin bu öğrenmeyi okul bittikten sonra da uzun yıllar devam ettirebilmektedir.

Amerikan Lisans Üstü Eğitim Derneği, Amerikan Koleji Derneği ve Ulusal Öğrenci Personel Yönetici Birliği tarafından ortak bir şekilde gerçekleştirilen proje sonucunda aktif öğrenmenin öğrencileri, doğrudan öğreneceği bilgiyi keşfetmeye yönlendirdiği, ön bilgilerini ve deneyimlerini yeni ve derin öğrenmeler haline dönüştürdüğü, kendi öğrenme sorumluluklarını almalarını sağladığı, etik değerler ve taahhütler çerçevesinde öğrendikleri bilgilerin ne anlama geldiğini aramaları için teşvik ettiği, yeteneklerini ve yetkinliklerini göstermeye dayalı değerlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin aktif öğrenme ortamlarında öğrenmesi, onun etrafında bulunan her şeyden bağımsız sadece kendi kendine öğrenmeleri anlamına gelmez. Aktif öğrenme ortamlarında, öğrenmenin sorumluluğu öğrenci ve öğretmen tarafından paylaşılır ve öğretmenin de aktif öğrenme sürecinde önemli rolleri vardır. Aktif öğrenme sürecinde öğretmen, açıklamalarda bulunma, gösterme, düzeltmeler yapma yerine öğrenciye rehber olma rolünü üstlenmelidir. Bu bağlamda aktif öğrenme, öğrenci ihtiyacına dayalı olarak gerçekleştirilen öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimde, öğretmenin sadece resmin arka planında olduğunda etkilidir.

Son yıllarda bilişsel psikolojide Piaget, sosyal psikolojide Vygotsky ve onların takipçilerinin yaptığı çalışmalar sonucunda yapılandırmacı öğrenmenin önemi vurgulanmaktadır. Yapılandırmacı öğrenmeye göre, öğrenciler, bilgilerini, ön bilgilerine dayalı olarak kendileri oluştururlar. Dolayısıyla, öğrencilerin kendi bilgileri üzerinde işlem yapması düşüncesine dayalı olan aktif öğrenme öğrencilerin bilgilerini yapılandırmaları için en etkili yollardan biri olduğu söylenebilir.

Aktif öğrenmede öğretmenin görevi öğrencilerin tüm sorularına cevap vermek değil, onlara bağımsız öğrenenler olarak, karşılaştıkları problemi çözmelerinde yardımcı olmaktır. Aktif öğrenme sırasında öğretmenin ‘sınıfta ders anlatan kişi’ rolünü, ‘öğrenmeyi kolaylaştıran kişi’ olarak değiştirmesi öğretmenin sınıftaki sorumluluğunu artırır. Öğretmen merkezli ortamlarda bilgilerin anlatılma sırası ve oranının kontrolü öğretmen tarafından gerçekleştirilir. Bu nedenle öğrenciler edindikleri bilgilerin entegrasyonunda ve yorumlanmasında zorlanırlar. Aktif öğrenmede ise öğretmenler, öğrencilerinin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarını ve kendi kendine öğrenme fırsatı vererek onların öğrendikleri bilgileri günlük yaşamda ihtiyaçları olduğu anlarda kullanmalarına olanak veren beceriler edinmelerini sağlar. Aktif öğrenmenin uygulandığı bir sınıfta, öğrenci ve öğretmen rollerindeki bu değişim kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerini de etkiler. Düz anlatım yönteminden, öğretmen ve öğrencinin birlikte gerçekleştirdikleri araştırmaya dayalı bilgilerin paylaşılmasından, soru-cevap ve problem çözmeye kadar model oluşturmayı kolaylaştıran, yaratıcılığı geliştirmeye teşvik eden, işbirlikli öğrenmeyi geliştiren öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını sağlar.

Aktif öğrenmeyi kullanmaya başlayan öğretmenler ilk olarak daha basit etkinliklerden başlamalıdır. Bu etkinliklerle, öğrencilerle bireysel veya gruplar halinde

çalışmalar yapılarak gerçekleştirilen basit aktif öğrenme uygulamaları daha kapsamlı uygulamalar için bir basamak olmalıdır. Aktif öğrenme dersin öğretim programını, dersin niteliğini ve öğrenme ortamlarını etkilediğinden, bu yöntemin ilk uygulamaları öğrenciler tarafından kabul görmeyebilir. Öğrenme yaklaşımları üzerinde etkili bir zincir olarak, öğretmen, öğrenilecek kavramlar ve öğretmenlerin öğretim anlayışındaki farklılıklar öğrencilerin öğrenmeye yönelik yaklaşımlarını ve öğrenme çıktılarını etkiler. Öğrenme yaklaşımının doğasını bilmek özellikle yeni öğretmenler için çok önemlidir. Kullandıkları öğrenme yöntemi hakkında bilgi sahibi olmaları, öğrencilerinin öğrenmelerine olumlu yönde etki eder ve öğrencilerinin derse daha çok önem vermelerini sağlar.³¹

1.10. Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Sınıf Ortamının Öğrenciler Üzerine Etkisi

Geleneksel yöntemde öğretmen kontrolü ve akademik içeriğe yapılan güçlü vurgunun aksine, aktif öğrenmede öğrenci sorumluluğu ve aktivitesi, sürecin kalbini oluşturur. Aktif öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin farklı yönleri ile ilgili karar alma ve öz düzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir süreçtir.³²

Aktif öğrenme, öğreneni pasif bir konumdan çıkarıp öğrenme olayının içine çekmektedir. Öğrenenin zihinsel yeteneklerini kullanmaya, düşünmeye, öğrenilen bilgiler üstünde yorum yapmaya, öğrenme sürecinde ilgili kararlar almaya teşvik eder. Öğrenen, öğrenme sürecinde aktif olarak bulunur, kendi öğrenmesini yönlendirir, yüksek düşünme ve karar verme becerilerini kullanır ve diğer öğrenenlerle iş birliği içinde olur. Öğretmen ise bu süreçte öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrencileriyle beraber öğrenen kişi konumundadır.³³

Öğretmenin konu anlattığı, öğrencilerin pasif veri toplayıcı olarak görüldüğü geleneksel öğretim yaklaşımı aktif öğrenme sürecinden uzaktır. Aktif öğrenme

³¹ Meryem Nur Aydede, *Aktif Öğrenme Uygulamalarının Öğrencilerin Kendi Kendine Öğrenme ve Eleştirel Düşünme Becerileri ile Öz Yeterlilik İnançlarına ve Erişilerine Etkisi*, (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2009, s. 23.

³² Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir 2003, s. 56.

³³ Kalem ve Fer, a. g. e, s. 456.

öğrencinin konuştuğu, tartıştığı, araştırdığı bir öğrenme ortamını savunur. Böyle bir ortamda öğrencinin analiz, sentez ve değerlendirme yapmasını sağlayacak düşünme becerilerine sahip olması, öğrendiklerini günlük yaşamda kullanılması beklenir. Geleneksel eğitim anlayışında aktif katılım, öğrencinin ders anlatması, öğretmeni dinlemesi, sorulan sorulara yanıt vermesi, öğretmenin söylediklerini ve kitapların yazdıklarını tekrar etmesi gibi dar bir çerçevede ele alınan rutin çalışmalar şeklinde sürdürülebilir. Aktif öğrenmede ise öğrencinin bilgiyi değişik kaynaklardan araştırıp bulması, bulduğu bilgileri düzenleyerek sunması, bilgileri arkadaşlarıyla paylaşması, bireysel ve grup projeler hazırlaması ve bilgi üretimi için arkadaşlarıyla işbirliği yapması gibi etkinliklere katılması söz konusudur.³⁴

Aktif öğrenmede öğretmen bilgiyi hazır vermez. Bilginin bulunması ve kullanılması konusunda öğrenciye yol gösterir ve öğrenci için etkili bir öğrenme ortamını hazırlar. Bu süreçte öğretmen yargılayan değil, öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrencileri düşünmeye, araştırmaya yönlendiren kişidir.³⁵

Öğrenciler öğrenmede aktif ve sorumlu oldukları zaman motivasyonları da yüksek olur. Sınıfta öğretmen tek bilgi kaynağı olacağına, öğrencinin bilgiyi keşfetmesine, deneyimlemesine, araştırmasına izin verir ve kontrolü da onlarla paylaşır. Öğrencilerin bilgiyi ezberlemeleri değil, arkadaşlarıyla paylaşıp etkileşimlerde bulunması sağlanır. Bu tür sınıflarda öğrencilere, öğrenme sürecinde seçenekler arasından seçim yapma ve karar verme hakkı tanınmaktadır.³⁶ Aktif öğrenmede öğrenciler; kendi projelerini seçerler, kendi bireysel hızlarıyla çalışırlar, yeni şeyleri öğrenmeye ilgi gösterirler, farklı yaş, kültür ve yetenekteki öğrencilerle birlikte çalışırlar, bilgilerini eşsiz yollarla gösterirler, bireysel ve grupla öğrenme etkinliklerine etkin olarak katılırlar ve düşük düzeydeki görevleri aşarlar.

Aktif öğrenmede öğretmen; tüm öğrenciler için yüksek beklentileri olduğunu ortaya koyar, tüm öğrencilerin görüşlerini dinler ve görüşlerine saygı duyar, öğrencilerin karar alma sürecine katılımını destekler ve kolaylaştırır, öğrencileri kendilerine ilişkin düşünceleri için yüreklendirir, öğrencinin etkinliklerden

---

³⁴ D. Ward, E. And Tiessen, Adding Educational Value ToThe Web: Active learning with Alive Pages, *Educational Technology*, Sayı37, Fransa1997, s. 25.

³⁵ K. Kuran, *Bir Değişim ve Gelişim Süreci Olarak Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi ve Aktif Öğrenme İlişkisi*, Çağdaş Eğitim Dergisi, İzmir 2005, S. 317, s. 14.

³⁶ B.L. Mccombs, J.S. Whisler, *The Learner-Centered Classroom and School*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers,1997, s. 11.

hoşlanmasına önem verir, öğrencinin anlamı yapılandırma ve içeriği örgütleme yaklaşımlarını değiştirmelerine yardım eder.

Aktif öğrenmede öğretim yaklaşım ve yöntemleri; öğrencilerin gereksinmelerini karşılamak için değişik zaman ve esnek yolları kullanır, öğrencilere kişisel olarak uygun öğrenme etkinliklerini içerir, öğrencilere öğrenme sürecini geliştirme sorumluluğu verir, öğrencilere hatırlamanın ötesinde düşünmelerini sağlayan sorular ve görevler verir, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini kullanarak öğrenmelerini geliştirmelerine yardım eder, öğrencilerin etkili öğrenme yaklaşımlarını kullanmalarını ve geliştirmelerini destekler, arkadaş öğrenme ve öğretimini öğretim yöntemlerinin parçası olarak görür.

Aktif öğrenimde öğretim programı; öğrencilerin değişik ilgilerini uyaran görevlere önem verir, içerik ve etkinlikleri öğrenciler için anlamlı konular çerçevesinde düzenler, tüm öğrenciler kendilerinin oluşturduğu öğrenme becerileri ve üst düzeyde öğrenmeye geçmeleri için açık fırsatlara sahiptir, öğrencilerin kendi bakış açılarını anlama ve geliştirmelerine yardım eden etkinlikleri içerir, küresel, disiplinler arası ve tamamlayıcı öğrenme etkinliklerine yardım eden etkinlikleri içerir ve öğrencileri diğer öğrencilerle işbirliği içinde çalışmaya yüreklendiren etkinliklere önem verir.

Aktif öğrenimde değerlendirme sistemi; farklı öğrencileri farklı biçimde değerlendirir, tasarım ve gözden geçirmelerdeki öğrenci girdilerini içerir, bireysel gelişim ve ilerlemeye ilişkin dönüt vermek için ilerlemeyi sürekli olarak izler, öğrencinin standart başarısını göstermesi için ürün türünü seçmesine uygun fırsatlar verir, öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmelerine fırsat vererek kendi gelişimlerini yansıtmalarını onaylar ve farklı yeterliklerin farklı yollarla gösterilmesine izin verir.³⁷

Hızla gelişen bilgi toplumunda, öğretmen merkezli bir eğitim anlayışı yerine öğrenen merkezli aktif öğrenme modeline uygun bir eğitim anlayışı hayata geçirilerek öğrencilere 21. yüzyılın yeni bilgi ve becerileri kazandırılmalıdır. Aktif öğrenme modeliyle öğrenciler aktif olduklarında zihinlerini ve birikimlerini kullanırlar; öğrenme eylemi içinde olurlar ve öğrendikleri bilgileri uygulamaya yönelirler. Aktif öğrenme ortamında öğrencilerin farkındalıkları tamamen derse odaklanmaktadır. Ayrıca

---

³⁷ Mccombs ve Whisler, *The Learner-Centered Classroom and School*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1997, s. 13.

İşbirliğine dayalı olan çalışmalarda üyeler arasında olumlu dayanışma vardır ve grup üyelerinin çalışmalarında üyelerin kendi üzerlerine aldıkları ve bireysel olarak yüklendikleri sorumlulukları da artırmaktadır. Öğrenciler, kendi seçimlerini yapıp, çalışmalarını kendi çizdikleri yönde düzenlemektedirler. Bunlara ek olarak aktif öğrenme ortamı öğrencileri pasif izleyici ve gözlemci konumundan çıkarıp öğrenme olayının içine çekerek aktif hale getirmiştir. Günümüzde özellikle yükseköğretim düzeyindeki derslerde geleneksel öğretimin yaygın olarak uygulandığı göze çarpmaktadır. Oysa günümüz koşulları bilgiye ulaşabilen, yeni bilgiler üretebilen, sorgulayan insanların yetişmelerini gerekli kılmaktadır. Bu amaçla, öğrencileri öğrenme eyleminin içine çekmek, öğrenme ortamlarını daha dinamik, ilgi çekici ortamlar haline getirmek gerekmektedir. Bu da aktif öğrenme modeliyle gerçekleştirilebilir.

2. AKTİF ÖĞRENMEDE KULLANILABİLECEK YÖNTEM VE TEKNİKLER

Aktif öğrenmenin yaşama geçirilmesi, düşüncelerinin uygulanması, öğrencilere gerçek anlamda aktif öğrenme fırsatlarının sağlanması, büyük ölçüde, uygun öğretim stratejilerinin kullanılmasına bağlıdır. Uygun öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmadıkça, en doğru, en yararlı düşünceler bile kuramda kalacaktır. Çünkü öğretim malzemelerinin nasıl kullanılacağı, öğretimsel işlerin nasıl örgütleneceği ve öğrenme düzeyi gibi sürecin birçok önemli ögesi kullanılan tekniğe bağlıdır.³⁸

Çok sayıda aktif öğrenme yöntem ve tekniği bulunmaktadır. Biz aktif öğrenme yöntem ve tekniklerinden olan drama, balık kılçığı, fotoğraflar konuşuyor, 5N 1K, tombala, bulmaca, kavram haritası, tablo yorumlamayı ele alacağız.

2.1. Drama

Genel olarak bir olayı, oyunu, yaşantıyı tiyatro tekniklerinden yararlanarak canlandırma anlamında kullanılan drama, eğitim-öğretimde dramatizasyon şeklinde ifade edilir. Dramatizasyon eğitimde, bir konuyu dram biçiminde sunma, oynama (tarihsel olayları, canlı sahneleri ya da masalları dramlaştırma gibi), ruh çözümlemede

---

³⁸ Açıkgöz, *a. g. e.*, s. 127.

ise baskı altındaki dileklerin simgesel biçimde, genellikle kişileştirmelere dönüştürülmesi anlamında kullanılır. Rol oynama yöntemiyle iç dramaların görselleştirilmesi olarak da anlaşılan dramatizasyon, bir metnin düz anlatımdan çıkarılarak hayatta gerçekleşme şeklinin bulunması, tutumun beceri halini alması için çalışma yapılması ya da bir konu, olay veya durumun roller verilerek hareket, jest, mimik ve sözlerle canlandırılmasıdır. Drama kavramına göre anlamı daha dar olan dramatizasyon genellikle örnek olay, hikâye gibi yazılı bir metinden hareketle bir konu ya da durumun canlandırılması şeklinde uygulandığı söylenebilir.

Eğitim-öğretimde bir duygu, düşünce, ya da problemin hareket, mimik, ses ve sözle anlatılması, canlandırılması, tartışılması, bir bakıma oyunlaştırılması anlamında kullanılan dramatizasyonda grubu oluşturan bireyler dinlemek ve tartışmakla birlikte olay, durum, problem, hikâye ya da şiir vb.ni canlandırır, izler ve konunun detaylarına inebilirler. Dramayla ilgili diğer kavramlarda olduğu gibi dramatizasyonda da oyunlaştırma, rol yapma, canlandırma öne çıkar. En genel anlamıyla eğitim amaçlı bir drama, özel olarak düzenlenmiş olan yaşantıları somut bir şekilde hissederek, evrensel ve soyut kavramların, tarih, edebiyat gibi konuların canlandırılarak anlamlı hale getirildiği, öğrenildiği bir eğitim-öğretim yöntemi olarak anlaşılmaktadır. Burada esnek olmakla birlikte temel kuralları önceden belirlenmiş, bir lider (öğretmen) tarafından yönlendirilen ya da en azından başlatılan ve çocukların bir grup oyunu şeklinde algılayabildikleri etkinlikler bütünü kast edilmektedir. Bir başka şekilde ifade edilecek olursa, eğitici bir dramada ya da dramatizasyonda eğitim amaçları açık ve net bir şekilde önceden belirlenmiştir ve öğrenciler öğretmenleriyle birlikte bu amaçları davranışlara dönüştürmede rol oynama, canlandırma, rol yapma ve tartışma gibi etkinliklerde bulunurlar.

Çocuğun hem psikolojik yapı ve psikolojik yaşantılar konusunda bilinçlenmesini hem de özel bir yetenek olarak yaratıcılığı kazanmasını amaçlaması bakımından eğitici bir drama, psiko-drama ve yaratıcı dramayı da belirli oranda içerir. Eğitici drama çalışmalarında söz konusu olan duyguların tanınması, farkına varılması, ifade edilmesi, bireysel ve grup halinde gevşeme, rahatlama türü çalışmalar psiko-dramaya benzer. Eğitici drama çocuğun hemen her türlü eğitimi için uygulanabilir. Bu yüzden de bu

kavram yerine zaman zaman rol içinde öğrenme ya da dramatizasyon kavramları kullanılır.³⁹

Bu yöntemde çocuklara gördüklerini ya da hayal ettiklerini hareket, konuşma ve taklit yoluyla anlatma olanağı sağlar. Onlar, başkalarını durum ve davranışlarını canlandırırken kendi duygu ve düşüncelerini de belirtme fırsatları verir. Drama ile öğrenim yönteminde öğrenciler hem kendisini hem de arkadaşlarını daha iyi tanımaya başlar ve okula, arkadaşlarına, öğretmenine olan bağı kuvvetlenir.

2.2. Balık Kılıcı

Yapılandırmacı eğitim anlayışının benimsenerek hazırlandığı ders kitaplarında öğrenme, derslerle ilgili kavramlar ve bilgilerin yapılandırılmasıyla gerçekleşir. Daha önce dersler tamamen kavramların ezberletilmesine dayalı olarak yapılmaktaydı. Bu mantık öğrenciyi öğrenme ortamında, bilgiyi özümsemek bağlamında zorlu bir süreçte itmekteydi. Ancak 2005 yılında uygulamaya başladığımız yapılandırmacı eğitim anlayışında aktif öğrenme süreci etkili bir şekilde işe koşulmuştur. Aktif öğrenme, geleneksel anlayışta geçerli olan, sadece iyi öğrencinin etkin olması düşüncesi yerine, bütün öğrencilerin etkin olması temeline dayanır. Ezbercilik kavramının yerini kuşku, merak, deneyerek öğrenme, araştırma ve uygulama almıştır. Aktif öğrenmenin kullanıldığı bir sınıfta; güven, enerji, özdenetim, gruba ait olma, duyarlı olma ve karar alma gibi beş nitelik kendini göstermektedir. Öğrenciler aktif öğrenme sürecinde bütün bu kazanımları gerçekleştirirken çeşitli tekniklerden yararlanırlar. Balık kılıcı bu tekniklerden biridir.

Balık kılıcı tekniği, özellikle bir problemin çözümünü analitik olarak ortaya koyan, tüm öğrencilerin derin ve nesnel bir görüş kazanmalarını ve problemin çeşitli bölümleri arasındaki önemli ilişkileri görmesini, öğrencilerin daha derin bir şekilde bir problem üzerinde yoğunlaşmasını sağlayan bir tekniktir. Problem çözme tekniklerinden biri olan bu teknik öğrencilerin düşüncelerini organize etmeye yardımcı olur.

Balık kılıcı tekniğinin üstünlükleri şu şekilde ifade edilebilir:

1-Dile dayalı becerilerin ortaya çıkması,

---

³⁹ Halit Ev, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Derslerinde Dramatizasyon–I, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir 2005, Yıl 6, S. 21, s. 31.

- 2-Öğretimi öğrenci merkezli hale getirmesi,
- 3-Sosyalleşme ve kendini ifade yeteneğini geliştirmesi,
- 4-Kopya ortamını ortadan kaldırması.

Balık kılçığı tekniğinin yetersizlikleri ise, şu şekilde ifade edilebilir:

- 1-Sosyal olmayan öğrenciler psikolojik ortamdan etkilenir,
- 2-Öğrencinin düşünme zamanını kısıtlar,
- 3-Kalabalık gruplarda uygulaması zordur.

Aktif öğrenme ilkelerine göre tasarlanmış sınıf ortamlarında, eğitim-öğretim faaliyetleri çok daha eğlenceli ve keyifli geçmektedir. Ancak öğretmenlerin aktif öğrenme yöntem ve tekniklerinden çok sık yararlanmadıklarını görüyoruz.

Eğitim-öğretim sürecinde sınıf ortamları aktif öğrenme süreçleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Dersinde, aktif öğrenme yöntem ve teknikleri sık sık kullanılmalıdır. Öğrenme sadece belirli araçların kullanıldığı bir süreç değil, görsel zekâyâ hitap eden uygulamaları da içeren bir süreç olmalıdır. Balık kılçığı vb. tekniklerle öğrenme ortamları daha eğlenceli bir hale getirilmelidir. Sosyal Bilgiler dersi dışındaki diğer, farklı kazanımların gerçekleştirilmesini amaçlayan derslerde de balık kılçığı tekniğinden faydalanılabilir.⁴⁰

2.3. Fotoğraflar Konuşuyor

En çok kullanılan görsel araçlardan birisi de resimlerdir. En ucuz ders aracı olduğu gibi öğretmen ve öğrenciler tarafından hazırlanması ve temin edilmesi kolaydır. Resimler her zaman yalnızca sözlü ya da yazılı anlatımdan daha etkilidir. Resimler birçok dini konunun anlatımını kolaylaştırdığı gibi, özellikle de ahlaki konuların anlaşılmasında da başarı ile kullanılabilir.

---

⁴⁰ Aysun Gürol, Çiğdem Ede, ‘‘İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Balık Kılçığı Tekniği Kullanımının Erişî Düzeylerine Etkisi’’, 2009, Kaynak:
<http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDkQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.aysungurol.com%2Fbelgeler%2Fgenel%2F28%2FAYSUNGROL-DEMEDEUSOS2009.doc&ei=EkTnUa3KC4OWtAbd34HICQ&usg=AFQjCNH6MqE5HzR6-3so4sdveCX00495Wg&sig2=hBVSBEqwdJ98YhAOpImbWw> (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2012)

Düz resimler fotoğraf makinesi ile çekilmiş resimler, kitap, gazete ve dergi vb. basılı materyallerde yayımlanmış resimler, posterler, çoğaltılmış resimler bu gruba girmektedir.

Düz resimden üç şekilde yararlanılabilir. Bunlardan birisi, düz resimleri öğrencilere okutmaktır. Örneğin, Arapça dersinde gösterilen resmi öğrenciler Arapça olarak anlatabilirler. İkinci yol, düz resimlerden hareket ederek bilgi vermektir. Örneğin, hac, namaz vb. konularla ilgili resimler dersi oldukça cazip hale getirebilir. Üçüncü yol, düz resimlerle konuyu zenginleştirmektir. Örneğin, kandil geceleri, Kurban bayramı vb. konularında bir cami mahyası, kurbanlık hayvanlar vb. resimler öğrencilerin güdülenmesini sağlayabilir. İşlenen konulara göre sınıfa ilgili resim ve fotoğraflar getirilmeli, mümkünse sınıf veya okula (duvarlara veya panolara) asılmalıdır. Bunlar Kâbe, Mescidi Nebevi, Hacerü'l Esved, kurbanlık koyun, minare, cami, (özellikle Sultanahmet, Selimiye gibi tarihi şaheserler) mihrap, minber, Allah (cc.), Muhammed (Sallallahü Aleyhi Vesellem) ve besmele hüsnü hatları olabilir.

Resimlerin çizgi olanlarının yanında duvar resimleri de derste kullanılabilir. Fotoğraf, içerdiği bilginin anımsanmasını kolaylaştırıcı nitelikte, okuyucuların belleğinde uyandırılan etkinin daha uzun süreli olmasını sağlamak için iyi bir araçtır. Çünkü insan, gördüğü şeyleri, okuduklarından daha iyi aklında tutar ve böylece daha rahat anımsar. Yazıyla karşılaştırıldığında, fotoğrafın duyarlılaştırma etkisinin daha güçlü olduğu ortaya çıkmaktadır. Fotoğrafın okuyucuda çok güçlü zihinsel ve duygusal tepkiler uyandırdığı, insana özgü davranışlar içerdiği rahatlıkla söylenebilir. Oysa kimi zaman söz konusu davranışlar yazılı metinler aracılığıyla iletildiğinde aynı etkiyi uyandırmayabilir.

Fotoğrafın gerçeklikle ilişkisi bu şekilde algılanmış olmakla beraber; bir fotoğrafı incelerken/okurken onun gerçeği ne denli yansıttığı; düz ve yan anlamları, tarihî, kültürel dağarcıktaki yeri, herhangi bir düşünceyi simgeleyip simgelemediği gibi etmenlere dikkat etmek gerekir.

Fotoğraf okumada öğrencilerden; toplumdaki sosyal yönelimleri incelemek amacıyla farklı dönemlere ait fotoğrafları kullanmaları, teknoloji, eğitim, mimarî, sanat gibi alanlarda yüzyıl boyunca görülen gelişmeleri ortaya koymak amacıyla fotoğrafları kullanmaları, belli bir dönemdeki sosyal yaşamın farklı çevrelere ilişkin ipuçlarını yakalamaya dönük bir araç olarak o döneme ait fotoğraf albümlerini incelemeleri,

öğrencilere aynı olgunun farklı dönemlerde çekilmiş fotoğraflarını sunarak benzerlikleri ve farklılıkları saptamalarını sağlamayı, savaş sahnesi, miting, sokak gibi ayrıntılı bir fotoğrafı tarih, altyazı ve kaynak gibi bilgileri çıkararak öğrencilere fotoğrafla ilgili sorular sorarak yorumlamaları, öğrencilere bir fotoğraf vererek o fotoğraf ile ilgili yapılmış farklı yorumları karşılaştırmaları istenebilir.

Fotoğrafların yorumlanmasında ve sonucunda tarihsel çıkarımlarda bulunulmasında işlevsel bir yol, fotoğrafa sistematik sorular yöneltmektir:

1. Fotoğrafçı fotoğrafı çekerken ne gördü?
2. Fotoğrafta görmemiş olabileceği ne ya da neler vardı?
3. Fotoğrafı ne amaçla çekmiş olabilir?
4. İnsanlara neden belirli bir şekilde poz verdirdi?
5. Fotoğraftan gözün görebileceği neler çıkarılmıştı?
6. Fotoğraf kapalı bir mekânda mı çekilmişti?
7. Eğer öyleyse, bu mekânın durumu fotoğrafı nasıl etkilemişti?

Öğrencilere fotoğraftaki kişilerin dışında kişiler verilmesi; örneğin, fotoğraftaki kişinin ailesinden biri, o fotoğraftaki kişi hakkında ne düşünüyor olabilir? gibi sorular yöneltilebilir cevaplar birlikte değerlendirilebilir.⁴¹

2.4. 5N 1K

5N 1K öğrencilerin kim, ne, nerede, ne zaman, niçin, nasıl soruları ile bir durumu veya bir kavramı etraflıca düşünmelerine imkân veren bir yöntemdir. Bu yöntem kullanılırken farklı grafiksel formlardan veya şemalardan faydalanılabilir. Bu yöntemle olay, fikir veya kavramların anahtar noktalarını araştırmak, sorgulamak, bilgiyi zihinde anlamlandırmak ve örgütlemek amaçlanır.⁴²

2.5. Tombala

Hemen hemen bütün öğrencilerin bildiği ve oynamaktan zevk aldığı eski bir oyunumuzun derslere adapte edilmesi ile oluşmuştur. Özellikle kavram öğretimi ve

---

⁴¹ M. Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*, Nobel Yayınları, Ankara 2005, s. 346.

⁴² Açıkgöz, a. g. e, s. 170.

ünite tekrarlarında kullanılan yöntem dersi daha eğlenceli hale getirmektedir. Tombala oyunundaki rakamlar yerine kâğıda konu ile ilgili kavramlar yazılır. Hazırlanan ayrı bir sepette ise kavramaların tanımlarının yer aldığı kâğıtlar hazırlanır. Sıra ile tüm öğrenciler sepetten çektikleri tanımı okur ve hangi kavrama ait olduğunu bulmaya çalışır.

Öğrencilerin anlatılanları oyun oynayarak anlamaya çalışmalarını sağlar. Öğrencilerde, merak uyandırıcı yönlerin bulunması nedeniyle dikkatlerini toplamalarını kolaylaştırır. Bu yöntem konunun anlatılması sürecinde uygulanabileceği gibi konu bitiminde tekrar amacıyla da kullanılabilir.⁴³

2.6. Bulmaca

Bulmaca tekniğinde, kelime vererek eş veya zıt anlamlısının bulunması, resim verilerek kelimenin bulunması, açıklamasını vererek kelimenin bulunması gibi etkinlikler bulunmaktadır. Bulmaca çözümlenirken “kelime dağarcığını zenginleştirmede mühim bir rolü vardır. Öğrencilere basit bulmacalar çözdürülmeli, bulmaca çözme alışkanlığı kazandırılmalıdır.”⁴⁴

Öğrencilerin çok severek yaptıkları bu etkinliğe ders ve çalışma kitaplarında daha çok yer verilebilir. Bulmacalarda görselliğin de çocukların ilgi düzeylerini etkilediğini belirtmekte fayda vardır. Klasik kare bulmacalar diye tabir ettiğimiz bulmacaların dışına çıkılarak öğrencilerin daha çok ilgisini çeken sevimli hayvan resimleri, otomobil resimleri, vb. üzerinde hazırlanan bulmacalara ağırlık verilebilir. Bulmaca hazırlanırken, “Okunan bir öykü ya da masalın sınıfça belirlenen sözcüklerinden yararlanarak bulmaca hazırlanır. Bulmacada, özellikle bu sözcüklerin, es ya da karşıt anlamlılarını tanıtan, tanımlayan, sezdirenen sözcükler de kullanılabilir.”⁴⁵

Bulmaca metodunun yararlarını Karakuş şu şekilde ele almaktadır:

1. Çok düşünmeyi ve doğru karar vermeyi sağlar.
2. Yazma ve yazarak ders çalışma alışkanlığı kazandırır.
3. Okuma isteğini artırır.

⁴³ Açıkgöz a. g. e, s. 172.

⁴⁴ İdris Karakuş, *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Can Reklamevi Basın Yayın Ltd. Şti., 3.Bs, Ankara 2005, s. 138.

⁴⁵ Sedat Sever, vd., *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 71.

4. Zihin ve ruha aktivite kazandırır.
5. Tam ve doğru cümle kurma yeteneğini geliştirir.
6. Sorumluluk duygusu asılar.
7. Öğrencinin eksik taraflarını anlamasına vesile olur”⁴⁶

2.7. Kavram Haritası

Bireyin yaşantıları sonucu, obje ve olayların ortak özelliklerinden elde ettiği genellemelerin, sembollerle ifade edilen düşünce ürünü oluşumları, bir şeyin zihindeki tasavvuru olgularla ilgili zihinsel soyutlama, bilginin öğrenilmesi ve yeniden üretilmesinde aracı olan bilgi formu tanımlarıyla ifade edilen kavram, olayların ve objelerin ortak ve genel özelliğini yansıtan sembolik bir oluşumdur.

Düşünme süreci kavram elde etmeye dayalıdır ve insan, kavramlar aracılığıyla düşünür. İnsana özgü kavram oluşturma yetisi, ona pek çok fayda sağlar. Kavramlar aracılığıyla insan, çevresindeki pek çok obje, olay ve fikri kategorize eder, kavramlar iletişimi kolaylaştırır, iletilen mesajın anlaşılmasında anahtar rolü görür. Bilginin sistemleştirilmesini sağlar, büyük miktardaki bilgiyi küçük ve anlamlı birimlere dönüştürmede insana yardımcı olur. Kavramlar sayesinde insan diğer kavramlarla ilişki kurar, sahip olduğu bilgi dairesini genişletir. Kavramlar en basit şekliyle “somut” ve “soyut” olarak ikiye ayrılır: Duyu organlarıyla doğrudan algılanabilenler “somut” (okul, insan, araç gibi) , doğrudan algılanamayanlar ise “soyut” (melek, ruh, sevgi gibi) kavramlardır. Çocuklarda dini anlayışın oluşması ve gelişmesi kavramlarla olmaktadır. Ancak soyut kavramların öğrenilmesi somut olanlara göre daha üst seviyede bilişsel işlem gerektirir ve süreç içerisinde gerçekleşir. Klasik kavram öğretiminde, bir kavram verilir, tanımı yapılır ve bu kavramla ilgili örnek olanlar ve olmayanlar sıralanır.

Hâlbuki yalnızca tanımının ezberlenmesi ve kavramın bu yolla tanıtılması alt düzeyde bir öğrenme gerçekleştirir ve eski öğrenilenlerin yeni öğrenilenlere aktarımı sağlanmaz, bilgiler arasında ilişkilendirme yapılmaz. Hatta bazen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi soyut kavramların yoğunluk kazandığı derslerde kavramın tanımı yapmak dahi çok zordur. Bu gibi nedenlerle derslerde kavram öğretimini kolaylaştıracak yeni yöntemler uygulanmalıdır.

---

⁴⁶ İdris Karakuş, *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Sistem Ofset Yay., Ankara 2000, s. 140.

Aynı zamanda bir kavram birçok kavramla ilişki halindedir. Öğretime konu edilen dinin kavramları olunca, onun doğasından gelen güçlükler de söz konusu olmaktadır. Bu gibi nedenlerden, soyut kavramları öğrenilebilir ve öğretiler kılmak amacıyla “somutlaştırma” çalışmaları yapılmaktadır. Somutlaştırma yöntemlerinden biri de, gün geçtikçe kullanımı artan kavram haritalarıdır.

Somutlaştırmanın dışında, öğrencinin motivasyonu da kavram öğretime etki eden önemli bir faktördür. “Bir eser ortaya koymak için mutlaka bir hazırlık, bir terbiye gereklidir. Bir toprakta bir şey yetiştirmek istiyorsak önce orayı kazmak, hazırlamak, gübrelemek, ektiğimiz şeyin yetişmesi boyunca sulama, çapalama, ilaçlama gibi işlemleri yapmak zorundayız.” Öğrencinin zihninde yeni bir bilgi oluşturmak için de önce gerekli hazırlık yapılmalı, öğrenci bilgiyi almaya hazır hale getirilmelidir. Bunun için öğrencinin dikkatini öğrenilecek konuya çekebilecek ilgi çekici giriş yapılabilir.

Daha çok duyu organına hitap etmenin de kavram öğretiminde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, “dini kavramların, öğrencilerin duyu organlarına açık ve etkili bir şekilde sunabilmenin yollarının da bulunması gerekmektedir.” DKAB dersi öğretmenlerinin, soyut kavramları öğrencilere kazandırırken kullandıkları farklı strateji ve yöntemlerle, dersin etkililiğini arttırmak için teknolojik gelişmelere paralel olarak kullandıkları araç gereçlerin artmasının, soyut kavramların anlatımında olumlu bir etki uyandıracığı öngörülmektedir. Bu araçlar sayesinde öğrencilerin derste aktif hale getirilmesini, böylece dersin daha kalıcı bir şekilde öğrenilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

İnsanlar, aktif bir şekilde, hayatlarında kendilerine gelen uyarıcıların etkisinde kalarak, bunlarla bizzat etkileşime geçerek, tepkiler vererek ve mümkünse bizzat yaparak ve yaşayarak daha iyi ve kalıcı öğrenebilmektedirler. Bu çerçevede dersi öğretmenlerinin, ders kitapları dışında farklı birçok kaynakla dersi zenginleştirilmesi önemlidir. Verimli bir öğrenme sağlayabilmek için ders kitaplarında verilen bilgilerin diğer öğretim ve öğrenme kaynaklarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Eğitim teknolojisi alanındaki gelişmelere paralel olarak okullardaki bilgisayar kullanımı da artmaktadır. Bilgisayarlar bir zamanlar olduğu gibi artık sadece idarecilerin odalarına bulunmamakta, özel bilgisayar laboratuvarları kurulmakta, hatta imkânları geniş olan birçok okulda bütün sınıflarda yerini almaktadır. Bu durum öğretmenlerin işini kolaylaştırmış, öğretimi görselleştirme imkânı sağlamıştır. Bu imkân

kullanıldığında olumlu sonuçlar alınacağı açıktır. Ayrıca bol bol örnek vermek, gerçek hayattan anlayabilecekleri varlıkları ve olayları öğrencilere göstermek de kavram öğretimini kolaylaştıracak bir faktör olarak görülmektedir. “Örnekler öz anlamlara ulaşmada birer vasıta, insanların zihninde ve gönlünde yakılan birer mumdurlar.”

Kavram öğretimi gerçekleştirilirken, kavramların zihinlerde aynı anlama gelmesini sağlamak da önemlidir. Her kavram bireye ya da konuya özgü farklı anlamlar taşırsa bu durumda söylenen ile algılanan anlamlar arasında farklılıklar oluşabileceği gibi, kavram yanlışlarına dek uzanan zincirleme bir takım öğrenme – öğretme sorunları da ortaya çıkabilir.

Buna engel olmak ve kavram öğretimini kolaylaştırmak için öngörülen bir diğer yöntem de, önceden öğrenilmiş kavramlardan yararlanmaktır. Buna bağlı olarak, yeni öğrenilen kavramların, sonraki öğrenmelere temel oluşturacağı da unutulmamalıdır. Bir kavramın yanlış ya da eksik öğrenilmesi, bundan sonraki ilişkileri de tetikleyeceğinden, sarmal biçimde kavramsal eksikliklere ya da yanlışlara yol açacak sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle hazır bulunuşluk da denilebilecek ön öğrenmeler göz önünde bulundurulmalıdır. Önceden yanlış öğrenilmiş bir bilgiyi düzeltmek, bazen hiç bilmeyen birine yeniden öğretmekten daha zor olabilmektedir.

Eğitimde en büyük engel, kişilerin daha önce aldıkları ve doğru sanarak körü körüne yapıştıkları yanlış bilgi ve hareketlerdir. Bunlar silinmeden veya zayıflatılmadan doğru hareket ve bilgileri kazandırmaya çalışmak, boşu boşuna çaba harcamak olacaktır. Eski bilgi ve alışkanlıklar eski yerlerinde sapsağlam kaldıkça, yeni bilgi ve davranışların oraya yerleşebilmesine imkân yoktur. Bu nedenle önce, öğrencilerin bütün yönleriyle tanınmasını sağlayacak ayrıntılı incelemeler yapılmalı, onlardaki yanlış bilgi ve alışkanlıklar tespit edilmeli, özel oturumlarda bu bilgi ve hareketlerin yanlışlığı öğrencilere gösterilmeli, kabul ettirilmeli, silinmeli veya zayıflatılmalı; bundan sonra gerçek eğitime geçilmelidir.⁴⁷

2.8. Tablo Yorumlayalım

---

⁴⁷ Nesrin Ayaydın, *Soyut Kavramların Öğretilmesiyle İlgili Problemlerin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 31.

Grafikler sayısal verilerin görsel simgeleridir. Grafik kullanırken, göz önünde bulundurulacak temel nokta sunulmak istenen verilerin karmaşıklığı ve öğrencinin grafik yorumlama becerileridir.⁴⁸

Tablo yorumlayalım tekniği, çizimle ifade şekillerinden biri olup, veri tablolarının görsel anlatımıdır. Bir olgunun, gelişme değişmesini gösteren, ya da ikiden fazla olgular arasında karşılaştırmalar yapmaya yarayan, çizgilerle ifade edilmiş şekil olarak tanımlanabilir.⁴⁹ Tablo yorumlayalım tekniğinin amacı, öğrencilerin edindikleri bilgileri analiz etme, değerlendirme ve sınıflandırma yapmalarını sağlamasıdır. Genellikle öğrenme sürecinin sonunda öğrenilenlerin tekrar edilmesi, gözden geçirilmesi için uygulanır. Öğretmen derse gelmeden önce hazırladığı tabloları, öğrencilere dağıtır ve onlardan satır ve sütunlardan ilişkili olanları işaretlemelerini ister. Bütün öğrenciler bitirdikten sonra tüm sınıfın katılımıyla kontrol edilir.

Grafikler, eğitim-öğretimde bazı avantajlar sağlamaktadırlar.⁵⁰ Tablolar sayısal verileri görselleştirir ve bunlar arasında, karşılaştırmalar yapmayı kolaylaştırır. Sayısal verileri daha kolay anlama, yorumlama ve algılama kolaylığı sağlar. Sayısal verilere, görsel ve şekilsel görünüm kazandırır. Böylece de öğrenmeyi zevkli hale getirirler. Verilerdeki artış ya da azalışların izlenmesi, büyük ölçüde kolaylaşır.

---

⁴⁸ Özcan, Demirel, vd., *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2000, s. 46.

⁴⁹ H. Doğanay, *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*, Aktif Yayınevi, Erzurum 2002, s. 75.

⁵⁰ A. g. e, s. 76.

İKİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÜNİTELERİNİN AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNE GÖRE İŞLENİŞİ

1. ÜNİTE

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 4

ÜNİTENİN ADI: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Bulmaca, Fotoğraflar Konuşuyor, Balık Kılıcı, 5N 1K, Kavram Haritası, Tombala ve Drama

ÜNİTE KAZANIMLARI

1. Dinî ifadelerin günlük konuşmalarımızda nerede ve nasıl kullanıldığını fark eder.
2. Kelime-i tevhit ve kelime-i şهادetin anlamlarını açıklar.
3. Çevremizde bulunan dinî sembollere örnekler verir.
4. Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark eder.
5. Dinin ahlaklı olmayı gerektirdiğini fark eder.
6. Din ve ahlak kavramlarını tanımlar.
7. Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur.
8. Sübhâneke duasını ezbere okur ve anlamını söyler.

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, yazı tahtası, renkli kartonlar, akıllı tahta ve yansıtma cihazı.

ETKİNLİKLER

1. BULMACA

Konu: Din ve Ahlak Hakkında Bildiğimiz Kavramlar

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrenciler verilen kavramları hazırlanan bulmacadan bulup üzerini karlar. Daha sonra öğrencilerden ünite de geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Hazırlanan bulmacalar konu sonunda öğrencilere dağıtılır. Böylece öğrenciler kavramları öğrenir ve pekiştirir.

Etkinlik 1: Aşağıdaki kavramları bulmacadan bulup üzerini karalayınız.

M	G	H	A	R	A	M	D	R	V
A	L	L	A	H	G	C	A	M	İ
V	Y	Ç	O	K	Ş	Ü	K	Ü	R
	P	E	Y	G	A	M	B	E	R
İ	N	Ş	A	L	L	A	H	K	R
B	İ	S	M	İ	L	L	A	H	H
S	M	A	Ş	A	L	L	A	H	B
D	U	A	H	G	S	E	V	A	P
H	A	M	D	O	L	S	U	N	M
H	A	V	R	A	H	E	L	A	L
E	R	T	M	İ	N	A	R	E	Ş
A	N	K	T	S	E	L	A	M	F

HARAM

ALLAH

ÇOKŞÜKÜR

PEYGAMBER

CAMİ

HELAL

MİNARE

BİSMİLLAH

MAŞALLAH

DUA

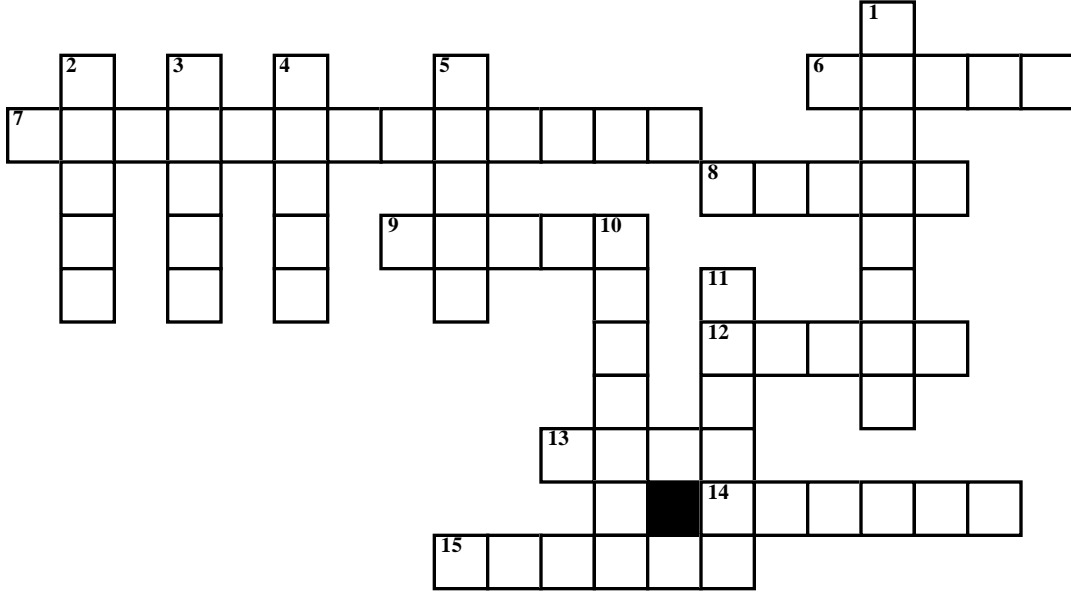
SEVAP

HAMDOLSUN

HAVRA

SELAM

Etkinlik 2: DİN VE AHLAK HAKKINDA NELER BİLİYORUZ?

SOLDAN SAĞA

6. Bismelenin içinde geçen Allah'ın isimlerinden biridir.
7. Allah'a, onun birliğine, bütün yüce nitelikleri kendisinde topladığına inanma ifadesidir.
8. İslam dininin yasakladığı iş ve davranışları yapmaktır.
9. Allah'ın yapmamızı kesin olarak yasakladığı iş ve davranışlardır.
12. Misafiri ağırlama, ona hürmet gösterme, yiyecek ve içecek sunmaktır.
13. İslam dininin sembollerinden biridir.
14. Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaretlere denir.
15. İslam dininin camiye bitişik vaziyette ezan okunan bölümdür.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Bir güzellik karşısında Allah'ı hatırlayarak hayretimizi ifade ettiğimiz sözdür.
2. Bir kimseyle karşılaştığımızda sözle veya işaretle sağlık ve esenlik dilemektir.
3. Allah'ın insanların yararına verdiği her şey iyilik ve lütuflardır.
4. Allah'ın dünya ve ahirette ödüllendireceği, doğru, iyi, güzel söz ve davranışların karşılığıdır.
5. Dinimizin uygun gördüğü, yapmamızda sakınca olmayan iş ve davranışlardır.
10. İyi dilek ve temennilerimizi karşımızdakine ifade etme sözlerinden biridir.
11. Hristiyanların dini sembollerinden biridir.

2. FOTOĞRAFLAR KONUŞUYOR

Konu: Çevremizde Bulunan Dini Semboller

Süre: 15 dk.

Uygulama: Çevremizde bulunan dini semboller tanıtılır ve dini sembellere örnekler verilir. Öğrencilerle dini sembollerini nerelerde görebilecekleri konuşulur. Konuyla ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulur. Fotoğrafların öğrencilere neler çağrıştırdığı konuşulur. Ya da öğrencilerden yazılı olarak fikirlerini ifade etmeleri istenir.

Aşağıda verilen fotoğraf hangi dinin sembollerinden biridir? Bu dini sembolün hangi bölümleri vardır? Yorumlayınız.

Aşağıda verilen fotoğraf hangi dinin sembollerinden biridir? Bu dini sembol, daha çok nerelere ve hangi sebeple asılır?

Ülkemizde aşağıda verilen fotoğrafa benzer yapı gördünüz mü, bu resim hangi dinin sembollerinden biridir? Yorumlayınız.

3. BALIK KILÇIĞI⁵¹

Konu: Günlük Konuşmalarımızda Dini İfadeler

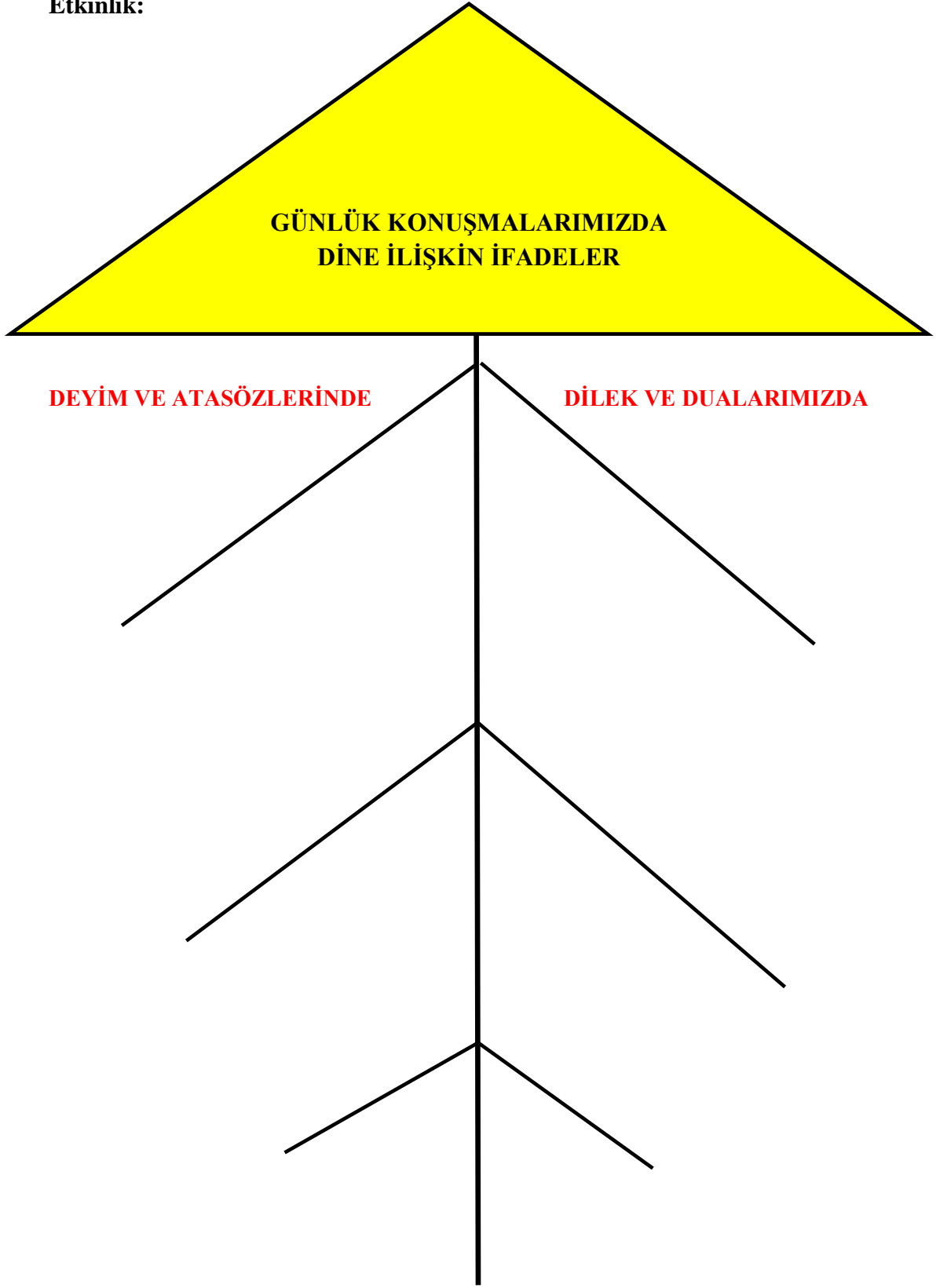
Süre: 15 dk.

Uygulama : Önceden çizilmiş olan balık kılçığı diyagramı tahtaya yansıtılır. Üzerinde düşünülmesi gereken başlık yazılır. Konu hangi alt başlıklarda incelenecekse o kadar kılçık yapılır. Ortaya çıkan fikir veya sonuçlar diyagram üzerinde uygun alanlara yazılır. Balık kılçığını öğretmen kendi çizebileceği gibi konu başlığını verip öğrencilerden bilgileri doğrultusunda bu kılçığı oluşturması da istenebilir. Konu başında yapılacak bir diyagram öğrencinin konuya dair beklentilerini ve ön bilgilerini ortaya çıkaracaktır.

---

⁵¹ Fatma URAL, *İlköğretim 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ünitelerinin Bazı Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşleme İmkânları*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya 2011, s. 30'dan uyarlanmıştır.

Etkinlik:

4. 5N 1K

Konu: Günlük Konuşmalarımızda Dini İfadeler

Süre: 20 dk.

Uygulama: Önceden seçilmiş olan hikâye ya da masal öğrencilere okunur. Hikâyenin sonundaki önceden öğretmen tarafından hazırlanan 5N 1K sorularının hikâyeye göre cevaplandırılması istenir. 5N 1K sorularına verilen cevaplar aynı zamanda hikâye haritasını da ortaya çıkarmaktadır.

İNŞALLAH BENİM⁵²

Nasreddin Hoca, akşam vakti hanımıyla konuşuyormuş:

-Hanım yarın yağmur yağarsa dağa odun toplamaya gideceğim, yağmur yağmazsa tarlaya gideceğim...

Hanımı: "-İnşallah de hocam..." demiş

Hocanın canı sıkılmış: -Canım bu işin inşallahı maşallahı mı var; yağmur yağarsa dağa gideceğim, yağmazsa tarlaya gideceğim...

Karısı yine: "-İnşallah de hocam" demiş.

Hocanın inadı tutmuş, bağırılmış, kükremiş... İnşallah dememiş.

Ertesi gün, hava pırıl pırıl güneşliymiş. Hoca karısına söylene söylene tarlanın yolunu tutmuş. Yolda giderken, bir atlıyla karşılaşmış. Adam Hocaya sert bir şekilde bir köyün yolunu sormuş. Hoca tarif etmeye çalışmış ama adam bir türlü anlamamış. Sonunda Hocaya sert bir şekilde emretmiş:

"-Düş bakalım önüme, beni sen götüreceksin!"

Hoca kem küm etmiş ama çaresiz düşmüş öne... Yol da uzunmuş, Hocanın dizlerinde derman tükenmiş... Gece yarısı ancak dönebilmiş evine... Kapıyı çalmış. Yukarıdan karısı seslenmiş:

"-Kim o?" Hoca aşağıdan bağırılmış:

"-Aç hanım aç, inşallah benim..."

KİM?

Nasrettin hoca evinde kim ile konuşuyormuş?

---

⁵² Fikrabul, ‘‘ İnşallah Benim’’, 2001, Kaynak:

<http://www.fikrabul.com/fikrabul/no/3200/insallah-benim-hatun.htm> (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2013)

.....

NE?

Nasrettin hoca tarlaya giderken yolda ne ile karşılaşmış?

.....

NE ZAMAN?

Nasrettin hoca hanımıyla ne zaman konuşuyormuş?

.....

NEREDE?

Nasrettin Hoca köyünü soran adam ile nerede karşılaşmış?

.....

NİÇİN?

Nasrettin Hoca eve niçin geç kalmış?

.....

NASIL?

Tarlaya gidemeyen Hoca akşam eve geç kalınca kapıyı çalıp hanımına nasıl hitap etmiş?

.....

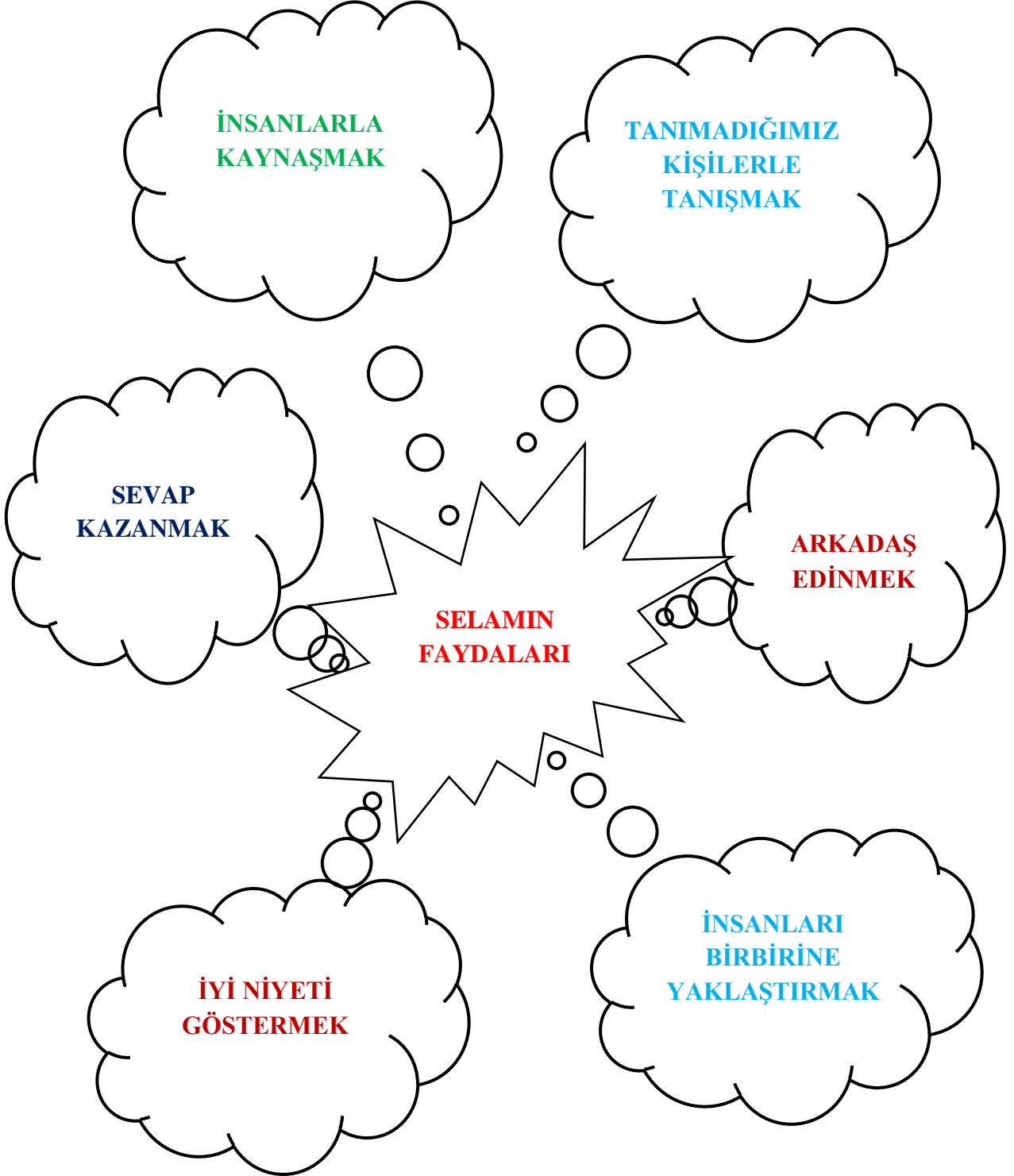
5. KAVRAM HARİTASI

Konu: Selamlaşmak ve Çevremizde Bulunan Dini Semboller

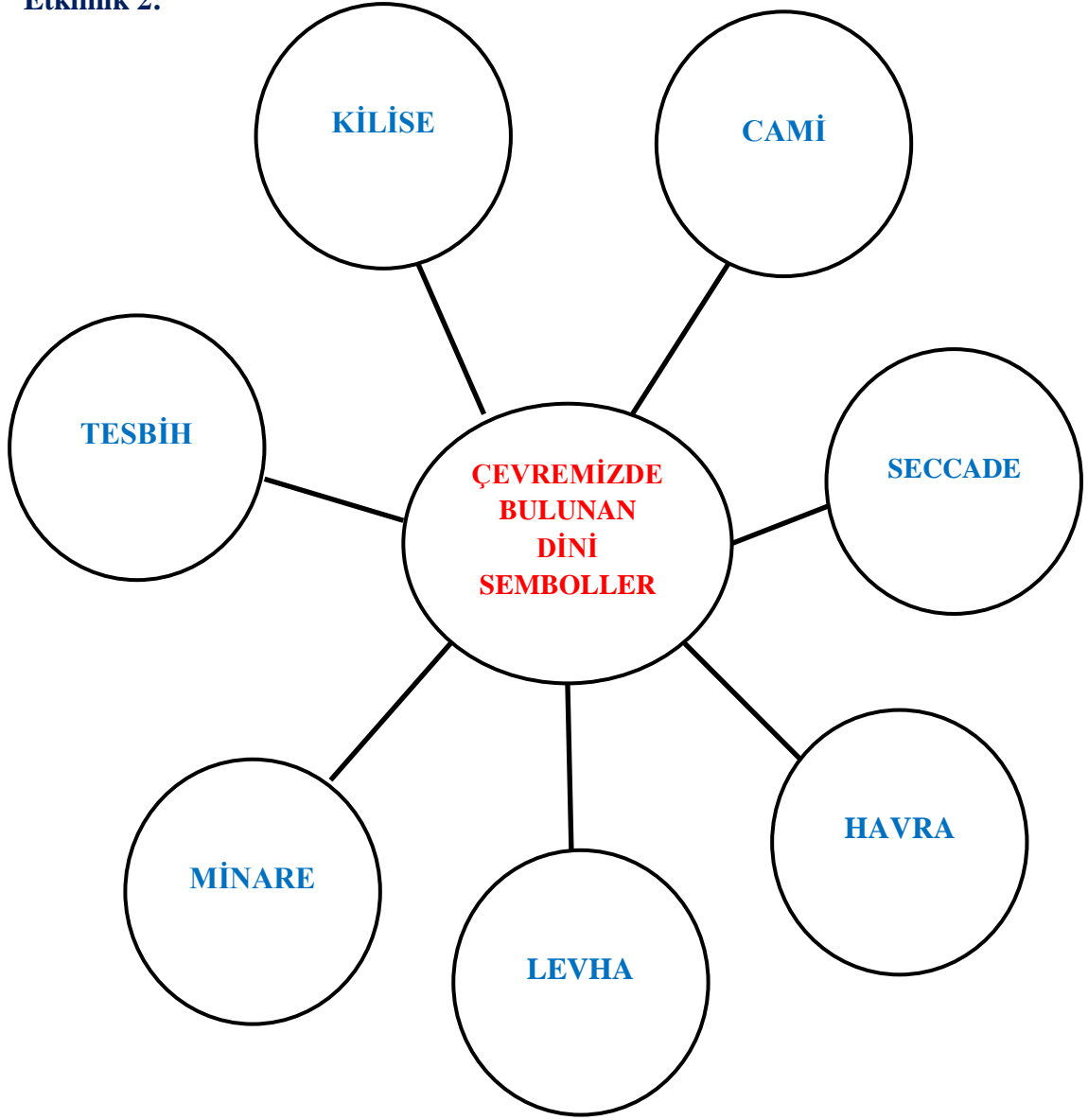
Süre: 15 dk.

Uygulama: Tekrar amaçlı kullanılabilceği gibi konunun başında da kullanılabilir. Konu işlendikten sonra öğrencilerin öğrendiklerini listeleyip, özet olarak tekrarı sağlanır. Böylece konu sistematik bir hal alır ve anlaşılması daha da kolaylaştırılmış olur. Konunun başında kavram haritası öğrencilerle birlikte maddelenerek tek tek yazılıp oluşturulabilir ya da konunun sonunda kavram haritası tekrar ve değerlendirme amaçlı olarak uygulanabilir. Kavram haritası bu sürecin aşamalarının daha kolay anlaşılması için kullanılır. Kavram haritası öğretmen tarafından çizilip dağıtılabilir. Öğrencilerin incelemeleri sağlanır ya da öğrencilerle birlikte basamak basamak oluşturulabilir.

Etkinlik 1:

Etkinlik 2:

6. TOMBALA

Konu: Din ve Ahlak Hakkında Günlük Hayatta Kullandığımız Kavramlar

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden ünite de geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Daha sonra renkli kartonlar üzerine bu kavram ve açıklamaları kullanarak bir tombala kâğıdı hazırlamaları istenir. Tombala kâğıdı öğretmen tarafından önceden hazırlanıp gelinebileceği gibi öğrencilere de hazırlatılabilir. Hazırlanan tombala kâğıtları üzerinden tüm sınıf birlikte oynanır.

Etkinlik:

İslam dininin yasakladığı iş ve davranışları yapmak.

Misafiri ağırlama, hürmet gösterme, ona yiyecek ve içecek sunma.

Dinimizin uygun gördüğü yapmamızda sakınca olmayan davranışlardır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlamak.

Allah'ın yapmamızı kesin olarak yasakladığı iş ve davranışlardır.

Allah'ın dünya ve ahirette ödüllendireceği, doğru, iyi, güzel söz ve davranışların karşılığıdır.

Allah'ın insanların yararına verdiği iyilik ve lütuflarıdır, her şeydir.

Bir kimseyle karşılaştığımızda sözle veya işaretle esenlik dilemek.

İKRAM

BESMELE

ŞÜKÜR

SEVAP

GÜNAH

DİNİ
SEMBOL

İNŞALLAH

ELHAM-
DÜLİL-
LAH

HELAL

HARAM

NİMET

SELAM

7. TABLO YORUMLAYALIM

Konu: Günlük Konuşmalarımızda Dini İfadeler

Süre: 15 dk.

Uygulama: Öğrencilere aşağıdaki tablonun yer aldığı kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerden tablonun satır kısmında bulunan davranışları, sütun kısmındaki sevap ve günah kavramlarına denk gelenleri ile işaretlemeleri istenir. Öğrencilere kendilerinin bulmaları için süre verilir. Süre bittiğinde listede yer alanlar tek tek bütün sınıfın katılımıyla eşleştirilir.

Etkinlik:

DAVRANIŞLAR	SEVAP	GÜNAH
Güzel söz söylemek		
İçki içmek		
Hırsızlık yapmak		
Namaz kılmak		
İnsanları aldatmak		
Arkadaşlarımızın eşyasına zarar vermek		
Fakirlere yardım etmek		
Hırsızlık yapmak		
Ders çalışmak		
Sadaka vermek		
Kötü söz söylemek		
Hayvanlara iyi davranmak		
Arkadaşlarımıza lakap takmak		

8. DRAMA⁵³

Konu: Çevremizde Bulunan Dinî Semboller

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğretmen, Müslümanların ibadet yeri olan camini öğrencilere tanıtılması için “Minareli Cami” adlı parmak oyununu oynatır.

Minareli Cami

İşte bir cami (İki elin parmakları birbirine kenetlenir).

Çifte minareli (İki elin işaret parmakları kenetlenmeden çözülür, yukarıya kaldırılır, karşılıklı birleştirilir, minare gibi dik tutulur).

Kocaman cami (Parmakların kenetlenmesi açılmadan, iki elin ayaları birbirinden uzaklaştırılır, açılır, cami kubbesi yapılır).

Nerede bunun insanları?

İşte burada insanları, işte burada (Öbür parmaklar hareket ettirilerek kımıldatılır).

Oyun öncelikli öğretmenle birlikte yapılır daha sonra bir kez de öğrenciler kendileri tek olarak yaparlar.

Tartışma:

- Siz de böyle kocaman bir camiye gittiniz mi?
- Camide neler vardı anlatır mısınız?
- Camiye kimler gider, orada ne yaparlar?
- Camiye benzeyen başka yerler biliyor musunuz?
- Bunların isimleri nedir, insanlar orada ne yaparlar? Sorularının cevapları alınır. Alınan cevaplar değerlendirilir.

---

⁵³ Tuğba Güler Bozkaya, *Din ve Ahlak Öğretiminde Drama Örnekleri*, Nobel Yayınları, Ankara 2011, s. 71.

2. ÜNİTE

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 4

ÜNİTENİN ADI: Temiz Olalım

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Bulmaca, Fotoğraflar Konuşuyor, Balık Kılıçığı, 5N 1K, Kavram Haritası, Tablo yorumlayalım, Tombala ve Drama

ÜNİTE KAZANIMLARI

1. İslam dininin temizliğe verdiği önemin farkında olur.
2. İbadet ile temizlik arasında ilişki kurar.
3. Beden ve giyim temizliğine özen gösterir.
4. Çevreyi temiz tutmaya ve korumaya önem verir.
5. Beden ve çevre temizliğinin sağlık açısından önemini açıklar.
6. Manevi temizliğin ne olduğunu kavrar ve sözünde durmanın, dürüst ve güvenilir olma gibi davranışların manevi temizlik olduğunu fark eder.
7. Allah'ın sevgisini kazanmada temizliğin önemini kavrar.
8. Fatiha suresini ezbere okur ve anlamını söyler.

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, yazı tahtası, renkli kartonlar, akıllı tahta ve yansıtma cihazı.

ETKİNLİKLER

1. BULMACA

Konu: Temiz Olalım

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrenciler verilen kavramları hazırlanan bulmacadan bulup üzerini karalar. Daha sonra öğrencilerden ünite de geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Hazırlanan bulmacalar konu sonunda öğrencilere dağıtılır. Böylece öğrenciler kavramları öğrenir ve pekiştirir.

Etkinlik 1:

D	Ü	R	Ü	S	T	L	Ü	K	Y
C	O	S	E	T	E	A	K	L	A
Ö	R	Ğ	D	İ	M	N	S	M	R
M	A	F	R	F	B	H	A	S	D
E	C	A	D	U	E	İ	Ğ	V	I
R	Ğ	D	İ	N	L	G	L	K	M
T	D	Y	T	İ	N	U	I	K	E
E	S	Ç	A	L	I	Ş	K	A	N
A	T	E	M	İ	Z	L	İ	K	Z
H	A	S	T	A	L	I	K	N	B

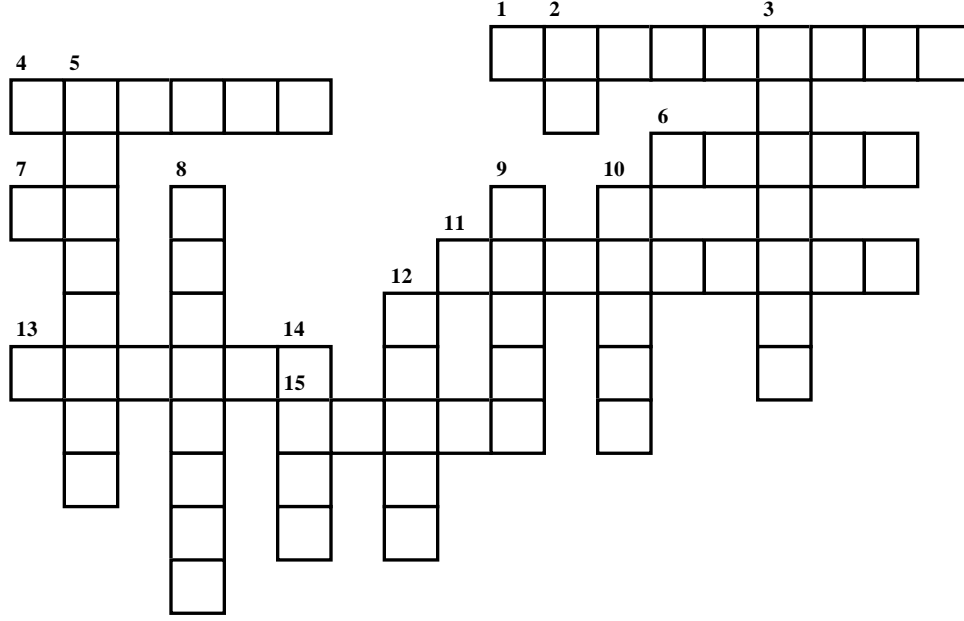
DİN
TEMİZLİK
SAĞLIK
HASTALIK

DÜRÜSTLÜK
DOĞRULUK
CÖMERT
ÇALIŞKAN

YARDIM
TEMBEL

Etkinlik:

TEMİZ OLALIM

SOLDAN SAĞA

1. Sözde ve davranışlarda doğruluktan ayrılmamak.
4. Namaz kılmadan önce yaptığımız manevi temizliktir.
6. Bütün canlıların kullandıkları ve yaşadıkları alana verilen isimdir.
7. Yemekten sonra yıkanması gereken uzuvlarımızdan biridir.
11. Korkusuz kimse, emniyette olan, güvenen; inanılır, güvenilir. Kendisine güvenilen. Şerrinden ve zararından emin olunan kimse.
13. Temizliğe dikkat etmediğimiz zaman bizi hasta eden görünmeyen canlılardır.
15. “..... yattığı yerden belli olur.” Atasözünde boşluğa gelmesi gereken kelimedir.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

2. Hastalanmamak için yemek yedikten sonra günde dişlerimizi en az kaç defa fırçalamalıyız.
3. Evimizin temiz olmasına dikkat etmemiz gereken bölümlerinden biridir.
5. İlimizde temizlikten sorumlu kurumdur.
8. Manevi temizlik çeşitlerinden biridir.
9. Sözünde durmamanın kişiye kaybettiği özelliklerden biridir.
10. Dinimize göre yemekten önce ve sonra elleri yıkamanın hükmüdür.
12. Dinimize göre kaçınmamız gereken davranışlardan biridir.
14. Çevremizde oynadığımız alanlardan biridir.

2. FOTOĞRAFLAR KONUŞUYOR

Konu: Sağlığımız İçin Maddi ve Manevi Temizlik

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konuyla ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulur. Fotoğrafların öğrencilere neler çağrıştırdığı konuşulur. Ya da öğrencilerden yazılı olarak fikirlerini ifade etmeleri istenir. El temizliğinin niçin çok önemli olduğu konuşulur. Beden ve çevre temizliğinin dışındaki manevi temizliğin nasıl yapılacağı fotoğraf üzerinden bulunmaya çalışılır.

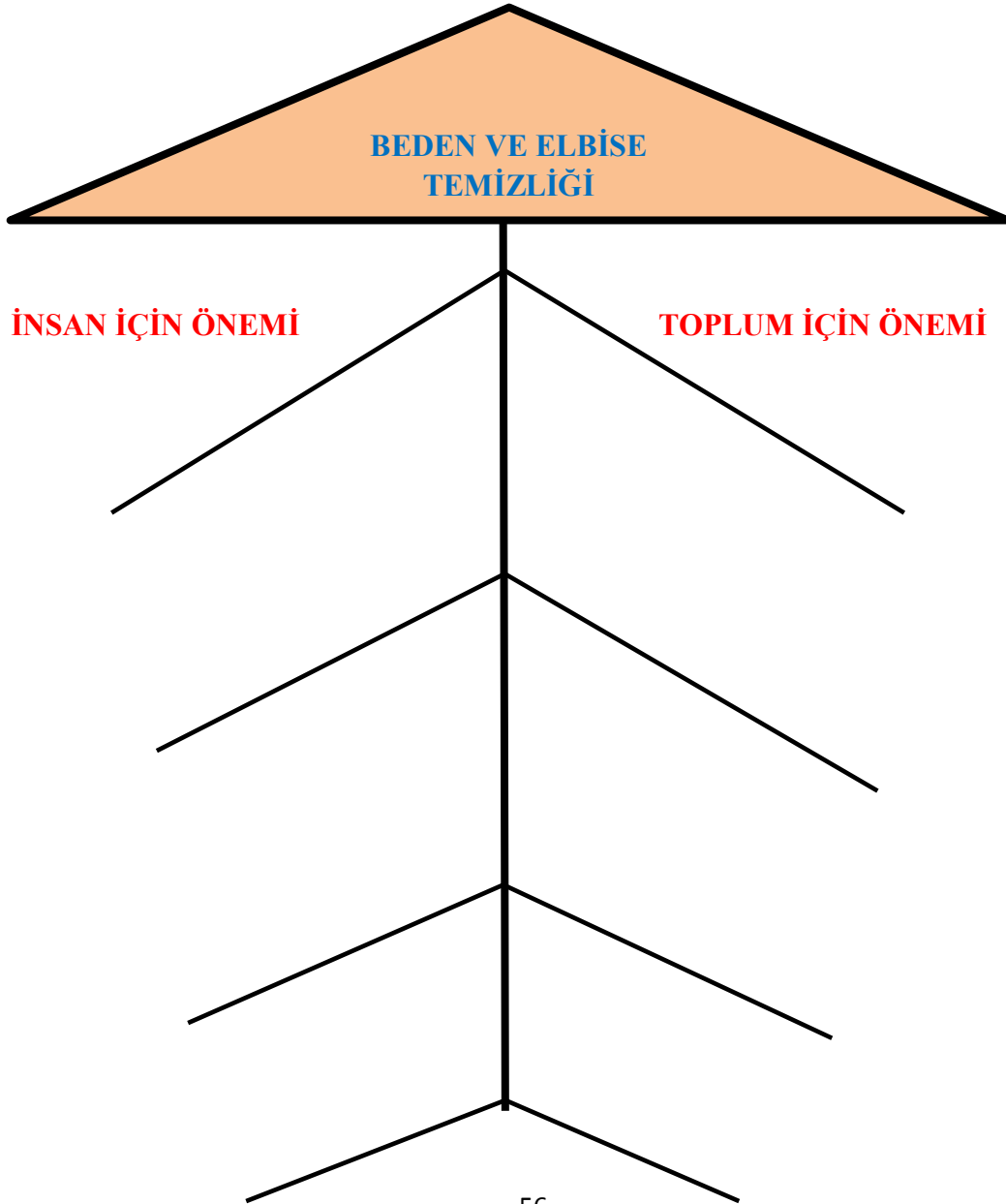

3. BALIK KILÇIĞI

Konu: Beden ve Elbise Temizliği

Süre: 15 dk.

Uygulama: Önceden çizilmiş olan balık kılçığı diyagramı akıllı tahtaya yansıtılır. Üzerinde düşünülmesi gereken başlık yazılır. Konu hangi alt başlıklarda incelenecekse o kadar kılçık yapılır. Ortaya çıkan fikir veya sonuçlar diyagram üzerinde uygun alanlara yazılır. Balık kılçığını öğretmen kendi çizebileceği gibi konu başlığını verip öğrencilerden bilgileri doğrultusunda bu kılçığı oluşturması da istenebilir. Konu başında yapılacak bir diyagram öğrencinin konuya dair beklentilerini ve ön bilgilerini ortaya çıkaracaktır. Konu sonunda verilen diyagram ise öğrencilerle doldurulur.

4. 5N 1K

Konu: Sözünde Durmak, Dürüst ve Güvenilir Olmak

Süre: 20 dk.

Uygulama: Önceden seçilmiş olan hikâye ya da masal öğrencilere okunur. Hikâyenin sonundaki önceden hazırlanan 5N 1K sorularının hikâyeye göre cevaplandırılması istenir. 5N 1K sorularına verilen cevaplar aynı zamanda hikâyeye haritasını da ortaya çıkarmaktadır.

DÜRÜST TÛCCAR (EBU HANİFE)

Büyük bir ilim adamı olan Ebu Hanife aynı zamanda kumaş ticaretiyle uğraşan bir esnaftı. Bir akşamüzeri dükkânına iki müşteri geldi. Kumaş toplarından birini beğendiler; fakat kumaşları ancak sabah alabileceklerini, parasını da sabah ödeyeceğini söyleyerek ayrıldılar. Sabah olunca dükkâna erkenden gelen başka bir müşteri tezgâhın üzerindeki kumaşı beğendi ve almak istedi. Ebu Hanife, bu kumaş satıldı. Siz başka bir kumaşa bakın diyerek adamın isteğini geri çevirdi. Ancak adam o kumaşı iki kat para vererek almak istedi. Ebu Hanife, tekrar (Bu kumaş satıldı) diyerek teklifi reddetti. Müşteri ısrarlıydı ve bu defa kumaşın değerinin üç katı para teklif etti. Bunun üzerine Ebu Hanife, İsterseniz değerinin yüz katını verin, yine de bu kumaşı size veremem. Çünkü ben bu kumaşı başka müşterilere sattım. Sözümden dönemem diyerek adamın isteğini geri çevirdi.⁵⁴

KİM?

Değerinden fazla para teklif edilmesine rağmen sözünden dönmeyip kumaşı eski anlaştığı kişiye satan dürüst tüccar kimdir?

NE?

Büyük ilim adamı olan Ebu Hanife aynı zamanda ne işi de yapmaktadır?

NE ZAMAN?

Ebu Hanife'nin dükkânından kumaş alan müşteriler parayı ne zaman verebileceklerini söylediler?

⁵⁴ İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı, 4. Sınıf, Meb. Yay., İstanbul 2011, s.45.

NEREDE?

Ebu Hanife kumaşlarını nerede satıyor?

.....

NİÇİN?

Ebu Hanife sabah dükkânına gelen müşterisinin isteğini niçin geri çevirdi?

.....

NASIL?

Satmış olduğu kumaşı almak isteyen müşterisine Ebu Hanife nasıl davranıyor?

.....

5. TABLO YORUMLAYALIM

Konu: Sağlığım İçin Temizlik

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilere aşağıdaki tablonun yer aldığı kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerden tablonun satır kısmında bulunan davranışların, sütun kısmındaki temizlik çeşitlerinden hangisine girdiğini bulmaları istenir. Öğrencilere kendilerinin bulmaları için süre verilir. Süre bittiğinde listede yer alanlar tek tek bütün sınıfın katılımıyla eşleştirilir.

Etkinlik:

	BEDEN TEMİZLİĞİ	ÇEVRE TEMİZLİĞİ	MANEVİ TEMİZLİK
Dürüst olmak			
Dişleri fırçalamak			
Yalan söylememek			
Elbiseyi temiz tutmak			
Sözünde durmak			
Çöpleri çöp kutusuna atmak			
Saçları taramak			
Tırnakları kesmek			
Sınıfı havalandırmak			
Yerlere çöp atmamak			
Kapının önünü temizlemek			
Okul duvarını çizmemek			
Merhametli olmak			

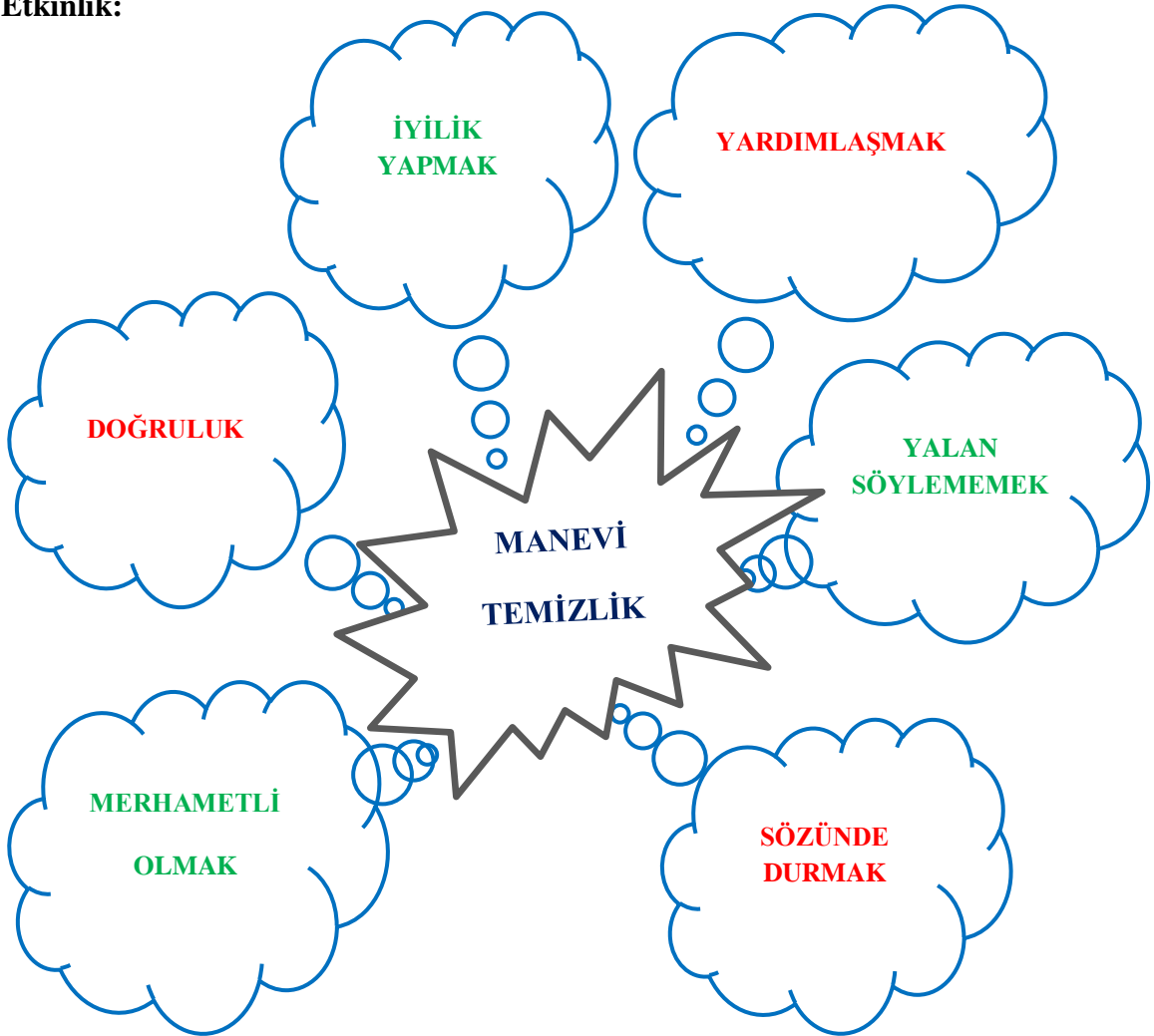
6. KAVRAM HARİTASI

Konu: Sözünde Durmak ve Güvenilir Olmak

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konu işlendikten sonra öğrencilerin öğrendiklerini listeleyip, özet olarak tekrarı sağlanır. Tekrar amaçlı kullanılabilceği gibi konunun başında da kullanılabilir. Böylece konu sistematik bir hal alır ve anlaşılması daha da kolaylaştırılmış olur. Konunun başında kavram haritası öğrencilerle birlikte maddelenerek tek tek yazılıp oluşturulabilir ya da konunun sonunda kavram haritası tekrar ve değerlendirme amaçlı olarak uygulanabilir. Kavram haritası öğretmen tarafından çizilip dağıtılabilir. Öğrencilerin incelemeleri sağlanır ya da öğrencilerle birlikte basamak basamak oluşturulabilir.

Etkinlik:

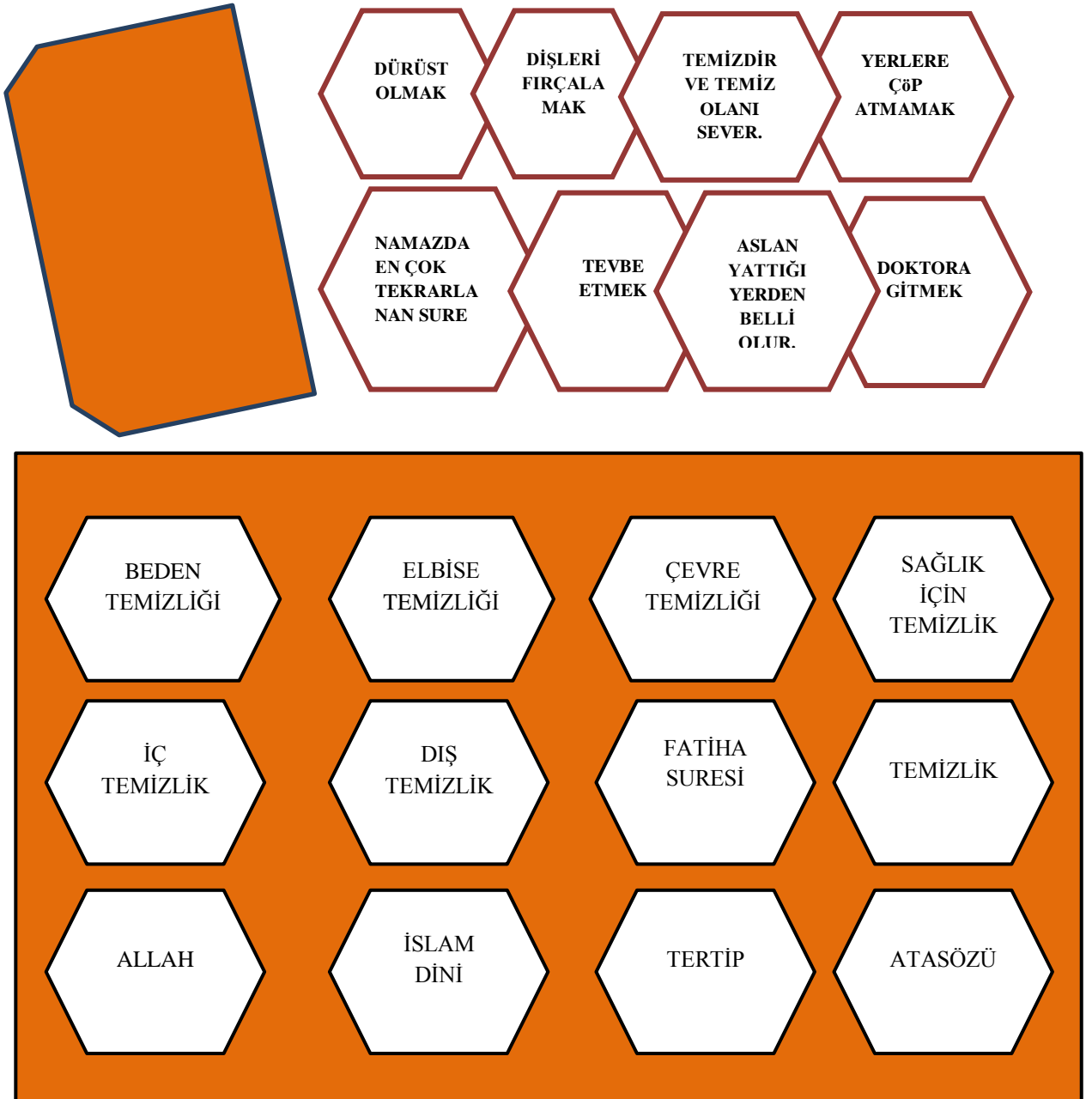

7. TOMBALA

Konu: Temiz Olalım

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Daha sonra renkli kartonlar üzerine bu kavram ve açıklamaları kullanarak bir tombala kâğıdı hazırlamaları istenir. Tombala kâğıdı öğretmen tarafından önceden hazırlanıp gelinebileceği gibi öğrencilere de hazırlatılabilir. Hazırlanan tombala kâğıtları üzerinden tüm sınıf birlikte oynanır.

8. DRAMA⁵⁵

Konu: Çevremi Temiz Tutar ve Korurum

Süre: 20 dk.

Uygulama: 6-7 çocuk ormana dalarmış gibi, sınıfın içinde çeşitli yerlere yerleşirler. Öğretmen bazı çocuklara ormanda yaşayan hayvan rollerini verir. (Kuş, tavşan, geyik, vb.) bazı çocuklar çimen rolüne girerek yere çömelirler. Çocuklar vücut kısımlarına hangi biçimi vererek canlandıracaklarına kendileri karar verirler. Herkes oyun için yerini aldıktan sonra ormanda gezinen dikkatsiz bir çocuk yere yanan bir şey (Örneğin kibrit) atar. Ağaçlar ve çimler birer birer tutuşmaya başlar. Çocuklar el kol hareketleriyle yanma taklidi yaparlar. Hayvan rolündeki çocuklardan bazıları kaçarken bazıları da yanarak ölme taklidi yaparlar. Sonra itfaiyeci rolündeki çocuklar gelirler ve ormandaki yangını söndürmeye çalışırlar.

Tartışma:

Drama sonucunda öğretmen öğrencilerin duygu ve düşüncelerini almak için şu soruları sorar:

- Bu oyunda ne anlatılmak isteniyor?
- Sizce burada yanlış olan davranış nedir?
- Ağaç ve çimen rolünde olanlar, yanarken ne hissettiniz?
- Hayvan rolünde olanlar, yangın çıkınca ne hissettiniz?
- Ormanı söndürmeye çalışırken ne hissettiniz? Söndürmede zorlandınız mı?
- Sizce bu orman kaç yıl sonra eski haline gelir?
- Sizler de ormanı korumak için neler yapıyorsunuz?
- İnsan doğa olmadan yaşayamaz, fakat doğa insan olmadan yaşayabilir. Sözüünü açıklayınız.

Değerlendirme:

1. Çevre deyince ne anlarsınız?
2. Çevreyi niçin korumalıyız?
3. Dinimizin çevreyi korumaya niçin önem verdiğini açıklayınız.

---

⁵⁵ Bozkaya, a. g. e, s. 64-65.

3. ÜNİTE

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 4

ÜNİTENİN ADI: Hz. Muhammed'i Tanıyalım

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Bulmaca, Fotoğraflar Konuşuyor, Balık Kılıcı, 5N 1K, Kavram Haritası, Tablo yorumlayalım, Tombala ve Drama

ÜNİTE KAZANIMLARI

1. Hz. Muhammed'in doğduğu çevrenin dinî, sosyal ve ekonomik özelliklerini örnekler vererek açıklar.
2. Hz. Muhammed'in aile büyüklerini tanır.
3. Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluk ve gençlik yılları hakkında bilgi sahibi olur.
4. Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından örnekler verir.
5. Kevser suresini ezbere okur ve anlamını söyler.

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, yazı tahtası, renkli kartonlar, akıllı tahta ve yansıtma cihazı.

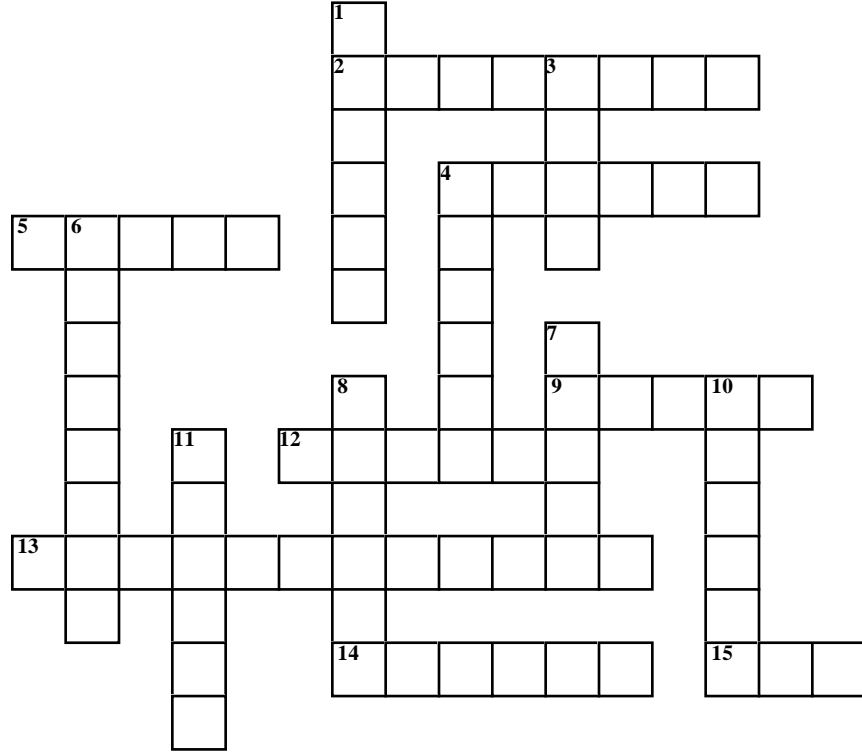
ETKİNLİKLER

1. BULMACA

Konu: Hazreti Muhammed'i Tanıyalım

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrenciler verilen kavramları hazırlanan bulmacadan bulup üzerini karalar. Daha sonra öğrencilerden ünite de geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Hazırlanan bulmacalar konu sonunda öğrencilere dağıtılır. Böylece öğrenciler kavramları öğrenir ve pekiştirir

Etkinlik 1:**HZ. MUHAMMED'İ TANIYALIM****SOLDAN SAĞA**

2. Hz. Muhammed (sav)'in ticaret yolculuğu yaptığı amcasının adı nedir?
4. Hz. Muhammed'in ilk eşi.
5. Hz. İbrahim'in anlattığı din üzerine yaşayanlara ne denir?
9. Hz. Muhammed'in doğduğu şehir.
12. Çölde göçebe hayat yaşayan kimse.
13. Hz. Muhammed (sav) Kâbe hakemliğinde hangi taşı yerine koydu?
14. Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından biridir.
15. Hz. Muhammed gençlik yıllarında amcasıyla ilk yolculuğunu nereye yapmıştır?

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Bolluk ve bereket anlamına gelen Kur'an'ı Kerim'in en kısa suresidir.
3. Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Hatice'nin kaç çocuğu vardır?
4. Hz. Muhammed (sav)'in sütannesinin adı nedir?
6. Hz. Muhammed'i babasının adı nedir?
7. Hz. Muhammed'in annesinin ismi.
8. Hz. Muhammed (sav)'in doğduğu gece hangi kandildir?
10. Hz. Muhammed (sav)'in kabilesinin adı nedir?
11. Hz. Muhammed (sav) dürüstlüğü ve güvenilirliği ile herkesin güvenini kazanmıştı. Bu özelliği ile ona hangi lakap verilmiştir?

Etkinlik 2: Aşağıda verilen kelimeleri bulmacadan bulup karalayınız.

**MUHAMMED- ABDÜLMÜTTALİP- EBU TALİP-ÂMİNE-ABDULLAH-
MEKKE-MEDİNE HATİCE-AİŞE-ÜMMÜGÜLSÜM-ZEYNEP-RUKİYE-
FATMA-KASIM-İBRAHİM MUHAMMEDÜ'L-EMİN**

M	İ	Ğ	A	S	İ	L	F	H	A	C	F	T	R	S	T	A
A	U	L	T	E	L	A	L	P	E	N	Y	E	Z	A	B	A
M	A	H	M	E	T	B	S	J	Z	Z	R	M	A	D	R	S
İ	N	D	A	M	Ü	S	L	Ü	G	Ü	M	M	Ü	I	H	E
E	E	M	A	M	İ	İ	A	E	Z	L	F	L	N	S	C	K
Ş	V	L	İ	E	M	H	Z	N	K	A	M	M	Ç	İ	A	A
İ	İ	S	İ	S	B	E	A	L	T	Ü	A	M	T	N	N	N
A	T	K	K	E	İ	U	D	R	T	K	S	A	Y	S	T	K
A	E	E	K	Ğ	A	H	T	T	B	K	H	D	N	B	T	K
L	M	K	A	L	Z	A	A	A	E	İ	E	B	A	D	A	D
A	E	L	C	I	L	L	L	E	L	R	A	M	B	S	R	R
M	Z	N	M	K	İ	L	K	İ	V	İ	E	L	I	İ	S	A
İ	L	L	Z	P	A	Z	M	E	A	H	P	M	R	H	B	H
Z	İ	M	U	N	R	U	K	İ	Y	E	İ	A	R	D	A	Z
N	K	D	İ	T	B	S	S	İ	K	A	T	E	U	A	B	T
E	B	L	M	U	H	A	M	M	E	D	Ü	L	E	M	İ	N
M	E	D	İ	N	E	N	A	T	B	S	L	M	A	S	S	S
E	H	E	L	L	A	H	L	E	L	A	Z	İ	N	A	T	B
M	Z	İ	A	R	Z	A	R	T	H	D	A	E	N	İ	M	A

2. FOTOĞRAFLAR KONUŞUYOR

Konu: Hazreti Muhammed'in Doğduğu Çevreyi Tanıyalım

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konuyla ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulur. Fotoğrafların öğrencilere neler çağrıştırdığı konuşulur. Ya da öğrencilerden yazılı olarak fikirlerini ifade etmeleri istenir.

Hz. Muhammed'in doğduğu çevrenin özelliklerinin neler olabileceği konuşulur.

Hız. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarının neler olabileceği konuşulur.

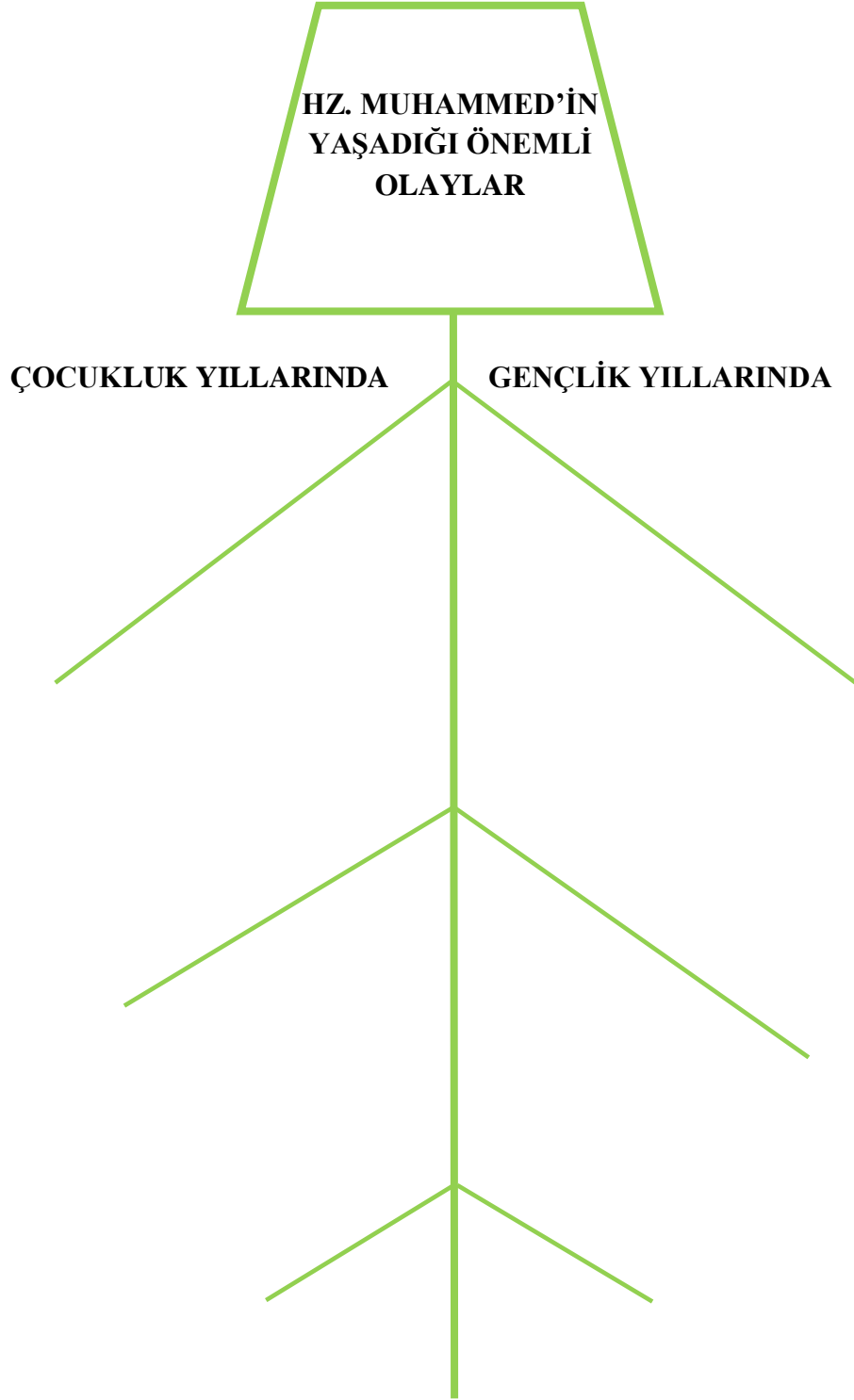
3. BALIK KILÇIĞI

KONU: Hazreti Muhammed'in Çocukluk ve Gençlik Yılları

Süre: 15 dk.

UYGULAMA: Önceden çizilmiş olan balık kılçığı diyagramı akıllı tahtaya yansıtılır. Üzerinde düşünülmesi gereken başlık yazılır. Konu hangi alt başlıklarda incelenecekse o kadar kılçık yapılır. Ortaya çıkan fikir veya sonuçlar diyagram üzerinde uygun alanlara yazılır. Balık kılçığını öğretmen kendi çizebileceği gibi konu başlığını verip öğrencilerden bilgileri doğrultusunda bu kılçığı oluşturması da istenebilir. Konu başında yapılacak bir diyagram öğrencinin konuya dair beklentilerini ve ön bilgilerini ortaya çıkaracaktır. Konu sonunda verilen diyagram ise öğrencilerle doldurulur.

Etkinlik:

4. 5N 1K

Konu: Hazreti Muhammed'in Erdemli Davranışları

Süre: 20 dk.

Uygulama: Önceden seçilmiş olan hikâye ya da masal öğrencilere okunur. Hikâyenin sonundaki önceden hazırlanan 5N 1K sorularının hikâyeye göre cevaplandırılması istenir. 5N 1K sorularına verilen cevaplar aynı zamanda hikâye haritasını da ortaya çıkarmaktadır.

EBÛ SÜFYAN VE ROMA İMPARATORUHİRAKLİUS'UN HZ. MUHAMMED'İN DOĞRULUĞUNU TASDİKLERİ

İnsanların Hazreti Muhammed'e güvenleri tamdı. Allah Resulü o gün henüz peygamber olarak vazifelendirilmemişti ama herkesin itimat edeceği bir insandı ve bir peygambere ait bütün vasıfları üzerinde taşıyordu.

Evet, fazilet odur ki, düşmanlar dahi kabul ve tasdik etsin. İşte, –o güne göre– Efendimiz 'in (Sallallahü aleyhi ve sellem) en azılı düşmanı Ebu Süfyan'ın, O'nun doğruluğunu tasdiki: Allah Resulü (Sallallahü Aleyhi Vesellem) etraftaki hükümdarlara nâmeler gönderiyordu. Bu mektuplardan birini de, Roma imparatoru Hirakl'e (Hiraklius) göndermişti. Hirakl, mektubu baştan sona okudu. O sırada Şam bölgesinde bulunan Ebu Süfyan'ı çağırttı ve aralarında şu şekilde bir muhavere cereyan etti:

– O'na daha ziyade ittiba edenler kimlerdir, zenginler mi fakirler mi?

– Fakirler.

– Hiç O'na inananlardan dönenler oldu mu?

– Şimdiye kadar hayır.

– Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı?

– Her geçen gün biraz daha artıp çoğalıyorlar.

– Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?

– Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık.

Ve işte mektubun tesirinden sonra, henüz Müslümanların en amansız düşmanı olan Ebu Süfyan'dan aldığı bu cevaplarla çarpılan Hirakl, kendini tutamayarak şöyle dedi:

– Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.⁵⁶

⁵⁶ Fethullah Gülen, Sonsuz Nur 1, Nil Yay., İzmir 2005, s. 103.

KİM?

Hiz. Muhammed'in İslam'a davet mektubunu okuduktan sonra Şam bölgesinde bulunan Ebu Süfyan'ı çağırıp sorular soran Roma imparatoru kimdir?

.....

NE?

Roma imparatoru Hirakl, Hiz. Muhammed'in hiç yalan söylemediğini öğrenince ne demiştir?

.....

NE ZAMAN?

Hiz. Muhammed, ne zamandan beri güvenilir bir kişi olarak bilinmektedir?

.....

NEREDE?

Hiz. Muhammed'in İslam'a davet mektubunu alan Hirakl, Ebu Süfyan'ı nereden çağırttı?

.....

NİÇİN?

Ebu Süfyan, Hiz. Muhammed'in en azılı düşmanı olmasına karşın Roma İmparatorunun sorularına niçin doğru cevaplar vermiştir?

.....

NASIL?

İslam'a davet mektubu alıp okuyan Hirakl, mektuba nasıl bir cevap vermiş olabilir?

.....

5. TABLO YORUMLAYALIM

Konu: Hazreti Muhammed'in Yaşadığı Çevre ve Aile Büyükleri

Süre: 15 dk.

Uygulama: Öğrencilere aşağıdaki tablonun yer aldığı kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerden tablonun satır kısmındaki Hiz. Muhammed'in yaşadığı çevre ve aile büyükleri ile ilgili soruların sütun kısmındaki boşluğa cevaplarını bulmaları istenir. Öğrencilere kendilerinin bulmaları için süre verilir. Süre bittiğinde listede yer alanlar tek tek bütün sınıfın katılımıyla eşleştirilir.

Etkinlik:

ADI	HZ. MUHAMMED (Sallallahü Aleyhi Vesellem)
KÜNYESİ	
LAKABI	
BABA ADI	
ANNE ADI	
DOĞUM YERİ	
DOGUM TARİHİ	
KABİLESİ	
DEDESİ	
AMCASI	
SÜTANNESİ	
EŞİ	
ÇOCUKLARI	
ÖLÜM TARİHİ	
KABİR YERİ	

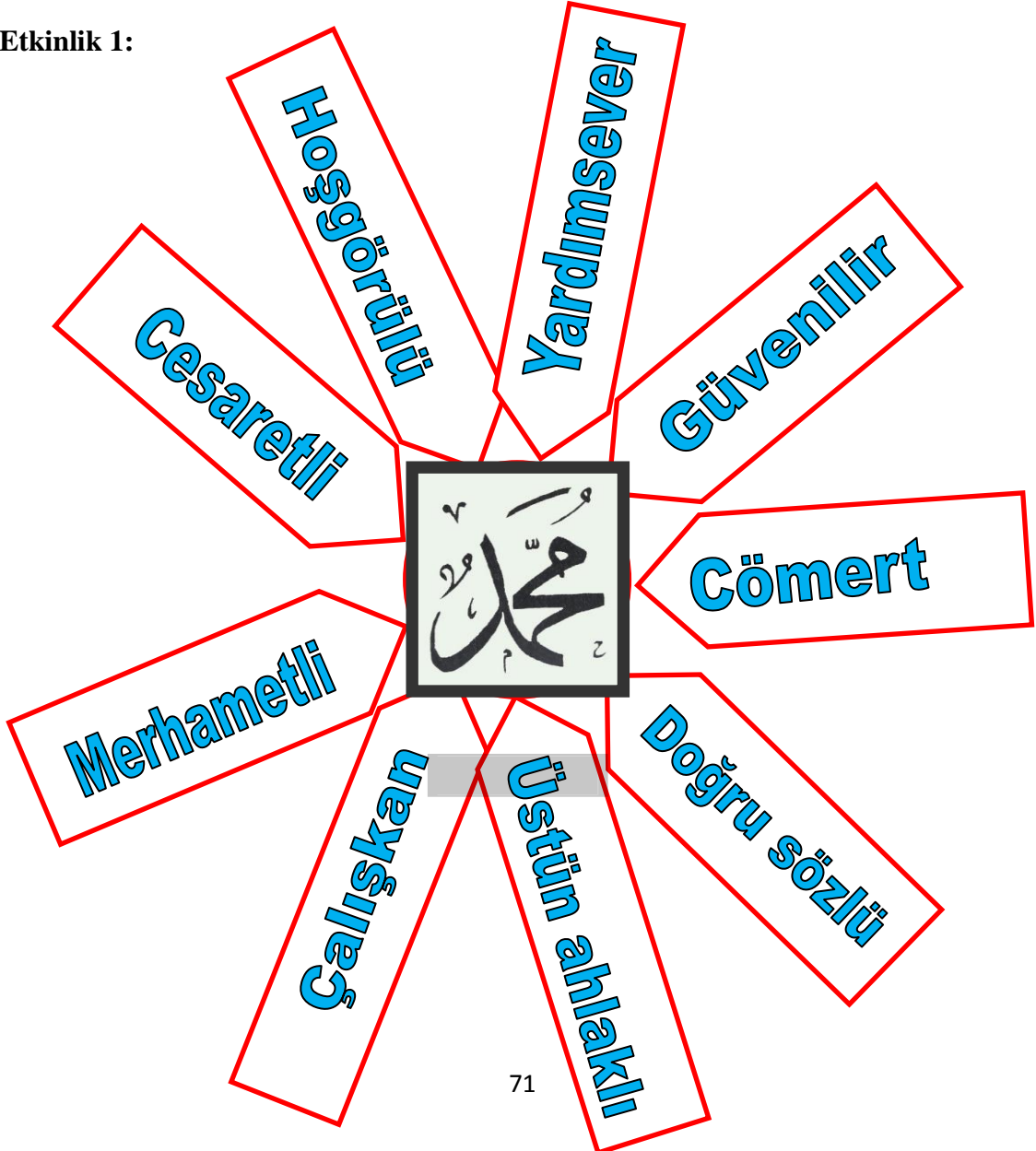
6. KAVRAM HARİTASI

Konu: Hazreti Muhammed'in Erdemli Davranışları

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konu işlendikten sonra öğrencilerin öğrendiklerini listeleyip, özet olarak tekrarı sağlanır. Tekrar amaçlı kullanılabilmesi gibi konunun başında da kullanılabilir. Böylece konu sistematik bir hal alır ve anlaşılması daha da kolaylaştırılmış olur. Konunun başında kavram haritası öğrencilerle birlikte maddelenerek tek tek yazılıp oluşturulabilir ya da konunun sonunda kavram haritası tekrar ve değerlendirme amaçlı olarak uygulanabilir. Kavram haritası öğretmen tarafından çizilip dağıtılabilir. Öğrencilerin incelemeleri sağlanır ya da öğrencilerle birlikte basamak basamak oluşturulabilir.

Etkinlik 1:

Etkinlik 2:

BİL BAKALIM BEN KİMİM? ⁵⁷

Balonlar size yol gösterecek. Sorulara cevap verin, bakalım ne diyorlar?

Hız. Muhammed'in doğduğu tarihim ve bundan dolayı çok sevinçliyim.

.....

.....

Mekke'nin yöneticisi, Kureyş kabilesinin lideri ve son peygamberin dedesiyim.

.....

Medine'nin en seçkin ailelerinden birinin kızı, Abdullah'ın eşi, son peygamberin annesiyim.

.....

.....

Hız. Muhammed'in annesinin Medine'den dönerken vefat ettiği tarihim.

.....

.....

Abdümttalib'in vefat ettiği ve Hız. Muhammed'in amcası ile kalmaya başladığı tarihim.

.....

.....

Mekke dolaylarında bir yaylada fakir bir ailem var. Hız. Muhammed'in sütannesiyim.

.....

.....

Mekke'nin en ahlaklısı ve Hız. Muhammed'in eşiyim.

.....

.....

Hız. Muhammed'in amcası Ebu Talip ile ticaret için Şam'a gittiği tarihim.

.....

.....

⁵⁷ Dkab, "Bil Bakalım Ben Kimim", 2006, Kaynak:

<http://www.dkab.org/?page=uniteler&tur=114&unite=43> (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2013)

7. TOMBALA

Konu: Hazreti Muhammed'in Doğduğu Çevre Aile Büyükleri

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Daha sonra renkli kartonlar üzerine bu kavram ve açıklamaları kullanarak bir tombala kâğıdı hazırlamaları istenir. Tombala kâğıdı öğretmen tarafından önceden hazırlanıp gelinebileceği gibi öğrencilere de hazırlatılabilir. Hazırlanan tombala kâğıtları üzerinden tüm sınıf birlikte oynanır.

Etkinlik:

H. Muhammed'in büyük babası	H. Muhammed'in annesi	H. Muhammed'in babası
H. Muhammed'in sütannesi	H. Muhammed'in amcası	H. Muhammed'in ilk eşi

Amine	Halime	Ebu Talip	Hatice
Vehb	Abdülmuttalip	Mekke	Ebu Bekir
Abdullah	Hamza	Ebu Cehil	Medine

8. DRAMA YÖNTEMİ 1:⁵⁸

Konu: Hz. Muhammed'in Çocukluk ve Gençlik Yıllarındaki Erdemli Davranışları

Süre: 30 dk.

Uygulama: Bir Dakikalık Hatip. Sınıf üç gruba ayrılır. Her grup kendi arasından iyi konuşabilen bir hatip seçer. Diğerleri dinleyici rolündedir.

Öğretmen hatiplere: Size birbirine yakın konular vereceğim. Sizde arkadaşlarınıza bir dakikayı geçmemek üzere bilgi vereceksiniz der. Öğretmen benzer olan bu konuları hatiplere verir. Her grubun hatibi konuştuğundan sonra konuyu en güzel anlatan ve hatip rolünü en güzel canlandıran grup oyunu kazanır.

Bu oyun, Hz. Muhammed'in çocukluk yıllarındaki erdemli davranışlarının öğrenilmesinde kullanılabilir. Oyun için öğrencilerin hepsinin veya eğer hatipler önceden seçilmiş ise, bunların konuyu önceden çalışıp gelmesi gerekir. Oyun öğrencilerin konuşma dillerini ve dil becerilerini geliştirilir. Ayrıca çocuklar hatip rolüne girerek o heyecanı yaşamış olurlar.

Oyun için öğretmen Hz. Peygamberin erdemli davranışlarını hatiplere söyler. Onlar da bir dakikayı geçmemek üzere konu hakkında etkili bir şekilde bir hatip edasıyla konuşurlar. Oyun sonunda hatiplerin anlattıkları konular sınıftaki diğer öğrencilere sorulur ve anlatılır. Böylece konu iyice pekişmiş olur.

Örnek Uygulama:

Öğretmen: "Hz. Muhammed dürüst ve güvenilir idi." der.

1. Hatip: (Konuşmaya başlar.)

Hz. Muhammed başka insanlarla ilişkilerde son derece dürüst bir insandı. Bu konuda hiç kimseyi üzmemişti. Alışverişte kimseyi kandırmamıştı. Doğru sözlüydü. Herkes onu dürüstlüğünden övgüyle söz ederdi. Bu nedenle çevresinde güvenilir kişi olarak tanınmıştı.

Hz. Peygamber deve eti satan bir köylüden, evinde hurma olduğunu sanarak bir ölçek hurma karşılığında et satın almıştı. Eve vardığında, evde hurma olmadığını gördü. Köylünün yanına giderek, eti hurma karşılığında aldığını fakat evde hurma bulunmadığını söyledi. Köylü aldatıldığını söyleyerek bağırmağa başladı. Etraftaki

---

⁵⁸ Bozkaya, a. g. e. ss. 78-80.

insanlar peygamberin kimseyle haksız alışveriş yapmayacağını söylediler. Peygamberimiz, “Onu bırakın konuşmaya hakkı var.” dedi. Daha sonra köylüye dönerek mazeretini tekrarladı. Peygamberimizin arkadaşları köylüye daha fazla bağırıp çağırmasını söylediler. Peygamberimiz, yine “bırakın konuşsun konuşmaya hakkı var.” dedi. Bunu birkaç kez tekrarladı. Daha sonra köylüyü Medinelilerden birine gönderdi ve hurmayı ondan almasını rica etti. Köylü hurmaları alıp döndüğünde peygamberimizin nezaket, sabır, affedicilik ve alışverişteki dürüstlüğünden etkilendi ve bunun üzerine peygamberimize şöyle dedi:

“Ey Muhammed! Allah seni ödüllendirsin, sen borcunu tam ve en iyisi ile ödedin.”

Öğretmen: “Hz. Muhammed çalışmayı ve yardımlaşmayı severdi.” der.

2. Hatip: (Konuşmaya başlar.)

Peygamberimiz çok küçük yaşlarda çalışmaya başlamıştı. Henüz sekiz yaşındayken koyun otlatarak ailesine katkıda bulunurdu. Kimseye muhtaç olmadan kendi parasını kendi kazanırdı. Peygamberimiz bir defasında tam namaza dururken bedevinin biri gelir ve elbisesinden çekiştirerek “Benim tamamlanmamış işlerim var, belki unutturum, önce benim işimi yap.” der. Peygamberimizde hemen mescitten çıkar, adamın işini gördükten sonra gelip namazını tamamlar. Bu olay Peygamber Efendimizin yardım severliğine ve gayretine güzel bir örnektir. (Drama bu şekilde devam eder).

Tartışma: Öğretmen etkinlik sonunda öğrencilerin duygu ve düşüncelerini alır.

- Hatip olduğunuzda ne hissettiniz?
- Konu hakkında konuşurken zorlandınız mı?
- Hatip olan arkadaşlarınızı genel olarak başarılı mıydı?

Değerlendirme:

1. Hz. Muhammed’in büyüklerini sevip saydığını gösteren örnekler veriniz.
2. Hz. Muhammed’e el-Emin adının verilmesini nasıl değerlendirirsiniz?
3. Hz. Muhammed’e hangi davranışlarından dolayı dürüst ve güvenilir insan denilmiştir?
4. Hz. Muhammed çocukluğunda arkadaşlarıyla nasıl geçinirdi?

DRAMA YÖNTEMİ 2: ⁵⁹

Konu: Kevser Suresi'ni Ezberleyelim ve Anlamını Öğrenelim

Süre: 25 dk.

Uygulama: Bu oyun bahçede ve spor salonunda kalabalık bir grupta oynanır. Oyunculardan biri ebe olur. Ebe topu atıp havaya fırlatarak gruptakilerden birinin adını söyler. Herkes adı söylenenden mümkün olduğunca uzaklaşmaya çalışır. Adı söylenen kişi bu esnada topu yakalar yakalamaz “istop” der. Bu andan itibaren herkes bulunduğu noktada ve o pozisyonda durur. Ebe kendisine en yakın olana topu atarak değdirmeye çalışır. Top değerse ebe o olur. Oyunu aynı şekilde o başlatır. Değmezse tekrar aynı kişi ebe olur ve oyun yeniden başlar. Oyunun akışı ebenin topu birine atıp değdirdiği anda değişir. Bu şekilde oyun bir kez daha tekrarlanır.

Oyun DKAB dersinde surelerin öğretiminde kullanılır. Oyun, aynı şekilde devam eder. Ancak adı söylenen kişi topu yakalar yakalamaz “istop” yerine okunması gereken sureden sırayla bir ayet okur ve topu kendisine en yakın olan arkadaşına değdirmeye çalışır. Top değer ve ebe olan kişi aynı şekilde “istop” kısmında okunan surenin devamını bir önceki ayetle birlikte okur. Eğer sure ilk olarak ezberleniyorsa öğretmen sureyi yazabilir. Öğrenciler tahtaya bakarak okur ve sureyi ezberlemiş olur. Oyunu öğretmen de başlatabilir. Oyun, surenin manasının öğretiminde de kullanılabilir.

Etkinlik:

1. Öğrenci: (Atılan topu tutar).

“Bismillahirrahmanirrahim. İnnââtaynâkelkevser.”

Ayeti okur ve kendisine en yakın olan arkadaşına topla vurur. Vurulan kişi topu havaya atar birinin ismini söyler.

2. Öğrenci: (Ebe tarafından atılan topu tutar, ayetleri okur).

“Bismillahirrahmanirrahim. İnnââtaynâkelkevser. Fesallilirabbikevenhar.”

Ayetleri okur, topla bir arkadaşına vurur. Vurulan kişi topu havaya atar, birinin ismini söyler.

3. Öğrenci: (Ebe tarafından atılan topu tutar, ayetleri okur).

“Bismillahirrahmanirrahim. İnnââtaynâkelkevser. Fesallilirabbikevenhar. İnnâşâniekehüvelebter.”

---

⁵⁹ Bozkaya, a. g. e. s. 33-34.

(Oyun bütün öğrenciler sureyi okuyana ve iyice ezberleyinceye kadar oynanır. Sure ezberi pekiştikten sonra, sınıfın ezberleme durumuna göre surenin anlamı da aynı şekilde oyunla ezberletilebilir).

1. Öğrenci: (Atılan topu tutar).

“Bismillahirrahmanirrahim. İnnââtaynâkelkevser.Esirgeyen, bağışlayan Allah’ın adıyla. Ey Muhammed, şüphesiz sana bol nimet verdik.”

Ayeti ve anlamını okur ve kendisine en yakın olan arkadaşına topla vurur. Vurulan kişi topu havaya atar birinin ismini söyler.

2. Öğrenci: (Ebe tarafından atılan topu tutar, ayetleri okur).

“Bismillahirrahmanirrahim. İnnââtaynâkelkevser. Fesallili rabbikevenhar. Esirgeyen, bağışlayan Allah’ın adıyla. Ey Muhammed, şüphesiz sana bol nimet verdik.O hâlde Rabb’in için namaz kıl ve kurban kes.”

Ayetleri ve anlamlarını okur, topla bir arkadaşına vurur. Vurulan kişi topu havaya atar, birinin ismini söyler.

3. Öğrenci: (Ebe tarafından atılan topu tutar, ayetleri okur).

“Bismillahirrahmanirrahim. İnnââtaynâkelkevser. Fesallilirabbikevenhar. İnnâşâniekehüvelebter.Esirgeyen, bağışlayan Allah’ın adıyla. Ey Muhammed, şüphesiz sana bol nimet verdik.O hâlde Rabb’in için namaz kıl ve kurban kes.Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınc besleyenlerdir.”

(Oyun bütün öğrenciler sure ve anlamı okuyup iyice ezberlenene kadar oynanır).

4. ÜNİTE

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 4

ÜNİTENİN ADI: Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Bulmaca, Fotoğraflar Konuşuyor, Balık Kılıçığı, 5N 1K, Kavram Haritası, Tablo yorumlayalım, Tombala

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, yazı tahtası, renkli kartonlar, akıllı tahta ve yansıtma cihazı.

ÜNİTE KAZANIMLARI

1. Kur'an'ın, Allah tarafından insanlara gönderilen son ve evrensel bir kitap olduğunu bilir.
2. Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indiriliş sürecini bilir.
3. Kur'an'ın kitap hâline getirilmesi ve çoğaltılması ile ilgili süreci açıklar.
4. Kur'an'ın iç düzenine ilişkin ayet, sure ve cüzün anlamlarını kavrayarak Kur'an'dan bunlara ilişkin örnekler gösterir.

ETKİNLİKLER

1. BULMACA

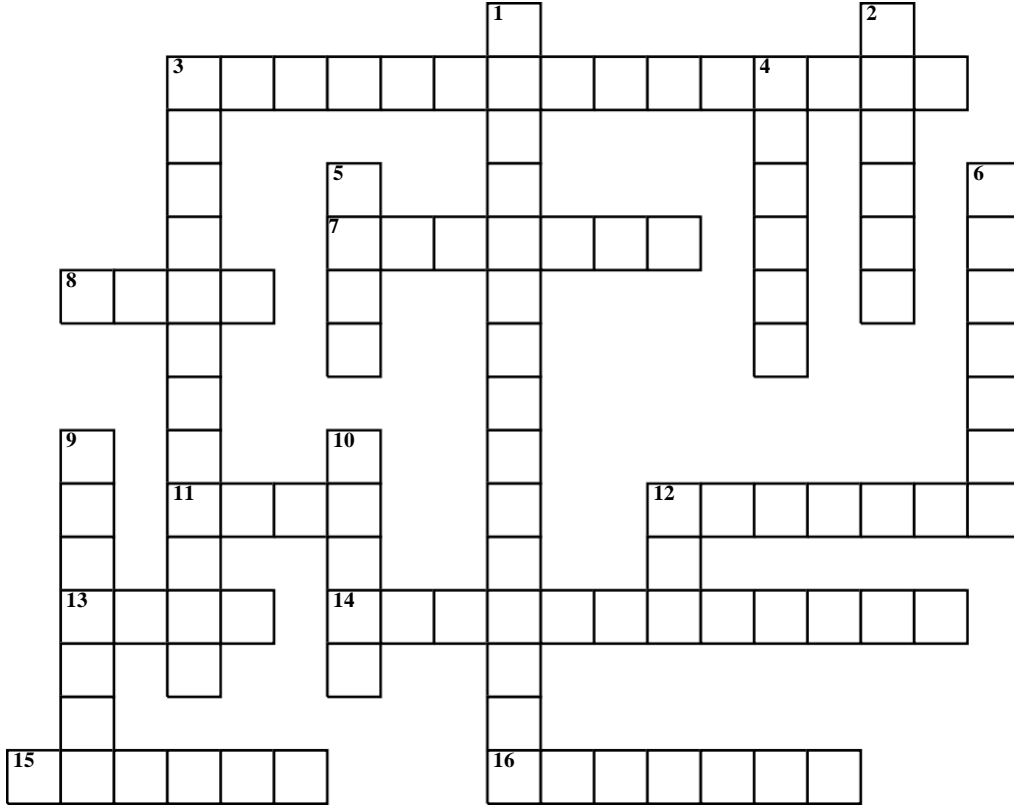
Konu: Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Hazırlanan bulmacalar öğrencilere dağıtılır. Böylece öğrenciler kavramları pekiştirir.

Etkinlik:

KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM

SOLDAN SAĞA

3. Kur'an- Kerim hangi peygambere indirilmiştir?
7. Kur'an- Kerim'in indirilmesi kaç yılda tamamlanmıştır?
8. İlk vahiy alan, ilk peygamber.
11. Kur'an- Kerim'in ayetlerden oluşan kısa bölümlerine ne ad verilir?
12. Kur'an- Kerim hangi melek aracılığı ile indirilmiştir?
13. Kur'an- Kerim'in Türkçe anlamına ne denir?
14. Kur'an- Kerim hangi yılda indirilmeye başlanmıştır?
15. Kur'an- Kerim'in en kısa suresi hangisidir?
16. Kur'an- Kerim'de örümcek adına inen surenin adı nedir?

YUKARIDAN AŞAĞI

1. Kur'an- Kerim nerede indirilmeye başlanmıştır?
2. Kur'an'ı Kerim'in son suresi hangisidir?
3. Kur'an- Kerim hangi halife zamanında çoğaltılmıştır?
4. Kur'an- Kerim'in kitap haline gelmiş haline ne ad verilir?
5. Kur'an- Kerim'in her bir cümlesine ne denir?
6. Vahiy meleğin adıdır.
9. Kur'an- Kerim'deki sureler birbirinden ne ile ayrılır?
10. Kur'an- Kerim'i okumak Müslümanlara ne kazandırır?
12. Kur'an- Kerim'in 20'şer sayfadan oluşan bölümlerine ne denir?

2. FOTOĞRAFLAR KONUŞUYOR

Konu: Kur'an-ı Kerim'in İç Düzeni

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konuyla ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulur. Fotoğrafların öğrencilere neler çağrıştırdığı konuşulur. Ya da öğrencilerden yazılı olarak fikirlerini ifade etmeleri istenir.

Aşağıda Kur'an-ı Kerim'den örnek verilen sayfada, Kur'an-ı Kerim'in iç düzen unsurlarından hangileri vardır? İsimleriyle açıklayınız.

Besmele Kur'an-ı Kerim'de kaç yerde geçmektedir? Besmelenin Kur'an-ı Kerim'in düzenlenmesindeki önemi nedir? Açıklayınız

Aşağıdaki resme bakarak Kur'an'ın tüm insanlığa gönderilmesini yorumlayınız.

3. BALIK KILÇIĞI

Konu: Kur'an-ı Kerim'in İç Düzeni

Süre: 15 dk.

Uygulama: Önceden çizilmiş olan balık kılçığı diyagramı akıllı tahtaya yansıtılır. Üzerinde düşünülmesi gereken başlık yazılır. Konu hangi alt başlıklarda incelenecekse o kadar kılçık yapılır. Ortaya çıkan fikir veya sonuçlar diyagram üzerinde uygun alanlara yazılır. Balık kılçığını öğretmen kendi çizebileceği gibi konu başlığını verip öğrencilerden bilgileri doğrultusunda bu kılçığı oluşturması da istenebilir. Konu başında yapılacak bir diyagram öğrencinin konuya dair beklentilerini ve ön bilgilerini ortaya çıkaracaktır. Konu sonunda verilen diyagram ise öğrencilerle doldurulur

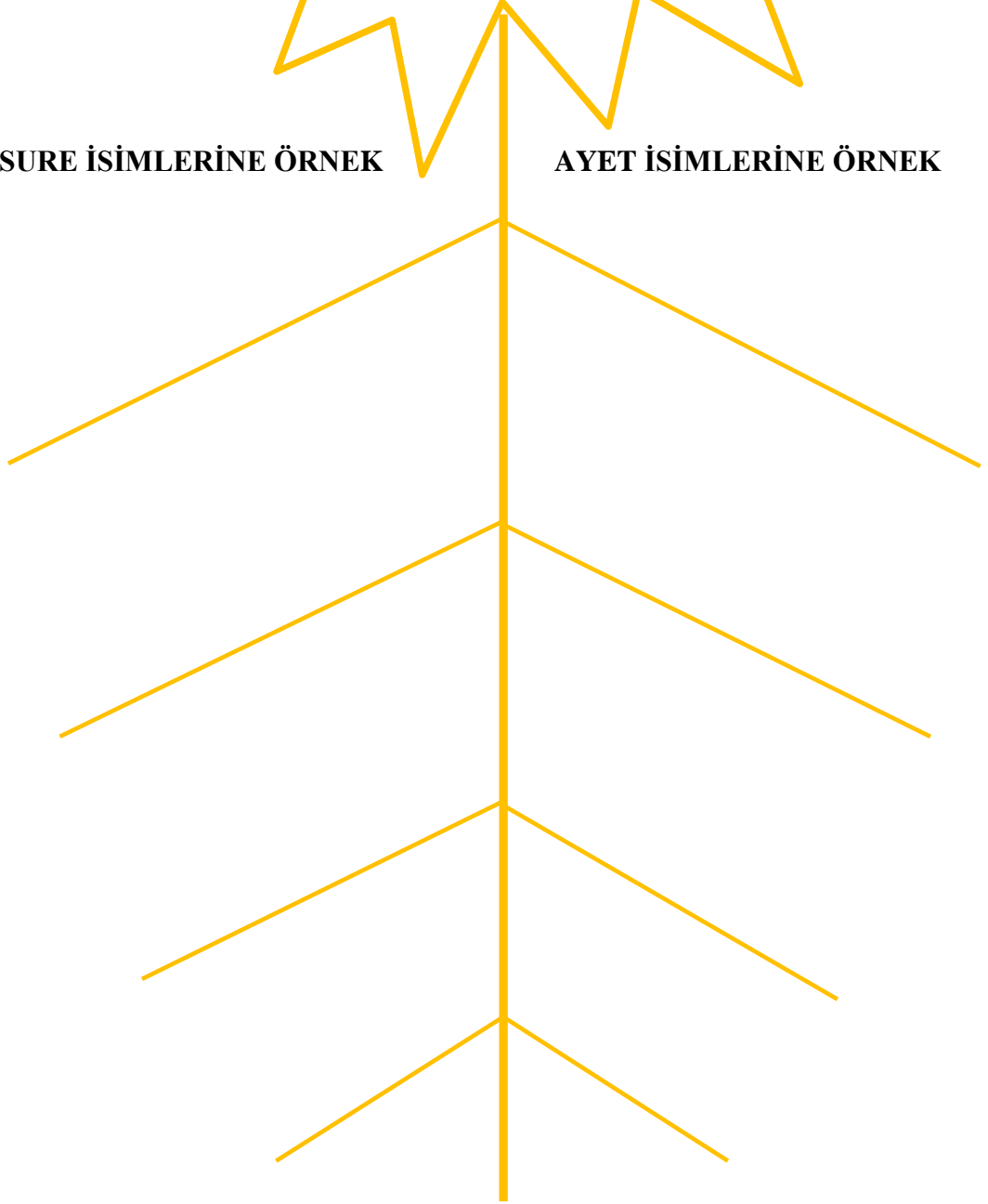
Etkinlik:

KUR'AN-I KERİM'İN

İÇ DÜZENİ

SURE İSİMLERİNE ÖRNEK

AYET İSİMLERİNE ÖRNEK

4. 5N 1K

Konu: Kur'an-ı Kerim'in Hazreti Muhammed'e İndirilişi

Süre: 20 dk.

Uygulama: Önceden seçilmiş olan hikâye ya da masal öğrencilere okunur. Hikâyenin sonundaki önceden hazırlanan 5N 1K sorularının hikâyeye göre cevaplandırılması istenir. 5N 1K sorularına verilen cevaplar aynı zamanda hikâye haritasını da ortaya çıkarmaktadır.

ARI, ADINA İNEN SUREYİ ANLATIYOR

Ben küçük bir bal arısıyım. Allah'ın yarattığı şu kocaman dünyada, onun içindeki milyonlarca, milyarlarca canlının en küçüklerinden biriyim. Yüce Allah, insanlara gönderdiği son kutsal kitabında bana özel bir yer ve önem vererek benden bahsetmektedir. Hazreti Muhammed (s.a.v) de Allah'ın emri gereği *Kur'an-ı Kerim'den* bir sureye benim adımlı vermiştir. Bunu öğrenince çok mutlu oldum. Bu surede Yüce Allah, bana nasıl yuva yapacağımı, nasıl petek öreceğimi, kilometrelerce uzakta da olsa yolumu şaşırmadan gidip en güzel çiçeklerden bal özü alıp nasıl bal yapacağımı öğretti.

Bizler de bu emre boyun eğerek mükemmel bir geometrik plân ve matematiksel oranla hareket ederiz. Önce altıgen şeklindeki bal mumu hücrelerinden oluşan mimarlık harikası peteği meydana getiririz. Sonra türlü türlü çiçeklerden yorucu çabalar sonucu elde ettiğimiz bitki öz sularını kendi gövdemizde bin bir beceriyle bala dönüştürürüz. Sonra bu balı peteğin her odacığına özenle doldururuz. Bu işi diğer arı kardeşlerimizle iş bölümüyle ve hiç hata yapmadan var gücümüzle çalışarak yaparız.

Rabbimiz bize öğrettiğinden beri lezzetli mi lezzetli, aynı zamanda da şifa kaynağı olan balı yapmak için gece gündüz çalışıp didiniyoruz. Dünyanın sonuna kadar da hiç durmadan çalışacağız. Rabbimiz, bizi örnek vererek hiçbir şeyi boşuna yaratmadığını, hiçbir varlığın önemsiz ve değersiz olmadığını anlatıyor. Ağaçlara, kuşlara, renk renk çiçeklere, coşkun akan nehirlerle, gökyüzünün şirin kandilleri yıldızlara bakarak sonsuz güç ve kudretin ancak kendisine ait olduğunu anlamamızı istiyor. Hepimizi bu güzeller güzeli dünyamızın eşsiz dengesini bozmadan bütün canlıların mutluluğunu artıracak işler bekliyor. Ne olur unutmayalım! İnşallah sizler bunları merak edip araştırırsınız ve biz arıları her gördüğünüzde bu sözlerimi

hatırlarsınız. Peki, acaba sizler hangi konularda Allah'a itaat etmelisiniz? Hiç düşündünüz mü? Bunun için öncelikle çokça *Kur'an-ı Kerim* okumanız gerekiyor. Sadece benim adımın geçtiği bu surede dahi birçok konu yer almaktadır. Gelin bu sureye bir göz atalım.

İsmimin geçtiği sureyi merak ettiniz değil mi? Öyleyse hemen söyleyeyim. Nahl Suresi adını benden aldı. Nahl, bal arısı demektir. Bu sure *Kur'an-ı Kerim*'in 16. suresidir. Nahl Suresi'nin ayet sayısı 128'dir. Bu ayetlerde yerlerin, göklerin ve onlarda bulunan bütün varlıkların güzellikleri, birbiriyle uyum içinde olmaları ve insanlara hizmet etmeleri anlatılıyor. İnsanların bütün bunlar üzerinde düşünmelerine ve Allah'ı tanıyıp ona ibadet etmenin önemine vurgu yapılıyor. İnkâr edenlerin sonlarının nasıl olacağına, *Kur'an-ı Kerim*'in indiriliş gayesine, akli kullanmanın ve düşünmenin önemine dikkat çekiliyor.

Kısaca iman, inkâr, adalet, iyilik, düşünme, akıl, sözünde durma, bilgi, sabır ve takva bu surede vurgulanan temel konulardır.

Aklıma gelmişken şu konuyu da sizlerle paylaşmadan sözlerimi bitirmek istemiyorum. Hazreti Muhammed'in (s.a.v), bütün varlıklara karşı ne kadar hassas davrandığını biliyor musunuz? Savaş sırasında bile askerlerine ve arkadaşlarına, "Sakın hayvanları öldürmeyin, ağaçlara, bitkilere zarar vermeyin. Çocuklara, hanımlara, ibadet hâlindeki diğer din mensuplarına ve onların ibadet yerlerine saldırmayın." ifadelerine, günümüz dünyası ne kadar muhtaçtır değil mi? Ben bunları işitince çok duygulandım. Nasıl duygulanmayayım ki âlemlere rahmet olarak gönderilen bir peygamber, bizler gibi küçük bir varlığa önem veriyor ve insanlara, bizlere karşı iyi ve güzel davranmayı tavsiye ediyor.⁶⁰

KİM?

Yüce Allah'ın, insanlara gönderdiği son kutsal kitabında özel bir yer vererek bahsettiği, Hazreti Muhammed'in (s.a.v) de Allah'ın emri gereği *Kur'an-ı Kerim*'den 116. sureye adını verdiği hayvan hangisidir?

.....

NE?

Nahl suresinin özellikleri nelerdir?

⁶⁰ Kitabımı Öğreniyorum, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, ss. 18-20.

.....

NEYİ?

Yüce Allah, arıyı örnek vererek insanlardan neyi anlamalarını istemektedir?

.....

NEREDE?

Hazreti Muhammed (s.a.v), askerlerine ve arkadaşlarına, “Sakın hayvanları öldürmeyin, ağaçlara ve bitkilere zarar vermeyin. Çocuklara, hanımlara, ibadet hâlindeki diğer din mensuplarına ve onların ibadet yerlerine saldırmayın.” emrini nerede vermiştir?

.....

NİÇİN?

Kur’an-ı Kerim’in 16. Suresi’ne niçin Nahl adı verilmiştir?

.....

NASIL?

Allah’ın emrine boyun eğen bal arısı, balı nasıl yapmaktadır?

.....

5. TABLO YORUMLAYALIM

Konu: Kur’an-ı Kerim’in Kitap Haline Getirilmesi ve Çoğaltılması

Süre: 15 dk.

Uygulama: Öğrencilere aşağıdaki tablonun yer aldığı kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerden tablonun satır kısmında bulunan Kuran-ı Kerim’in çoğaltılması ile ilgili bilgilerin, sütun kısmındaki ilgili döneme işaretlemeleri istenir. Öğrencilere kendilerinin bulmaları için süre verilir. Süre bittiğinde listede yer alanlar tek tek bütün sınıfın katılımıyla eşleştirilir.

Etkinlik:

KUR'AN-I KERİM	KUR'AN-I KERİM'İN İÇ DÜZENİ	KUR'AN-I KERİM'İN ÇOĞALTILMASI	KUR'AN-I KERİM'İN İNDİRİLİŞİ
Alâk Suresi'nin ilk beş ayetinin Hz. Muhammed'e vahyedilmesi.			
Hafız sahabelerin savaşlarda şehit olması.			
Kur'an-ı Kerim'in her bir cümlesi, ayet.			
23 yılda hazreti Muhammed'e vahyin tamamlanması.			
Kur'an-ı kerimde 114 sure vardır.			
Kur'an-ı Kerim'in 20 sayfadan oluşan bölümüne cüz denir.			
Kur'an'daki ayetler durak adı verilen işaretlerle ayrılır.			
Kur'an ayetleri toplanırken Zeyd bin Sabit'in başkan seçilmesi.			
Kur'an sureleri tevbe suresi hariç besmele ile başlar.			
Hz. Ebubekir Kur'an ayetlerini iki kapak arasında topladı.			

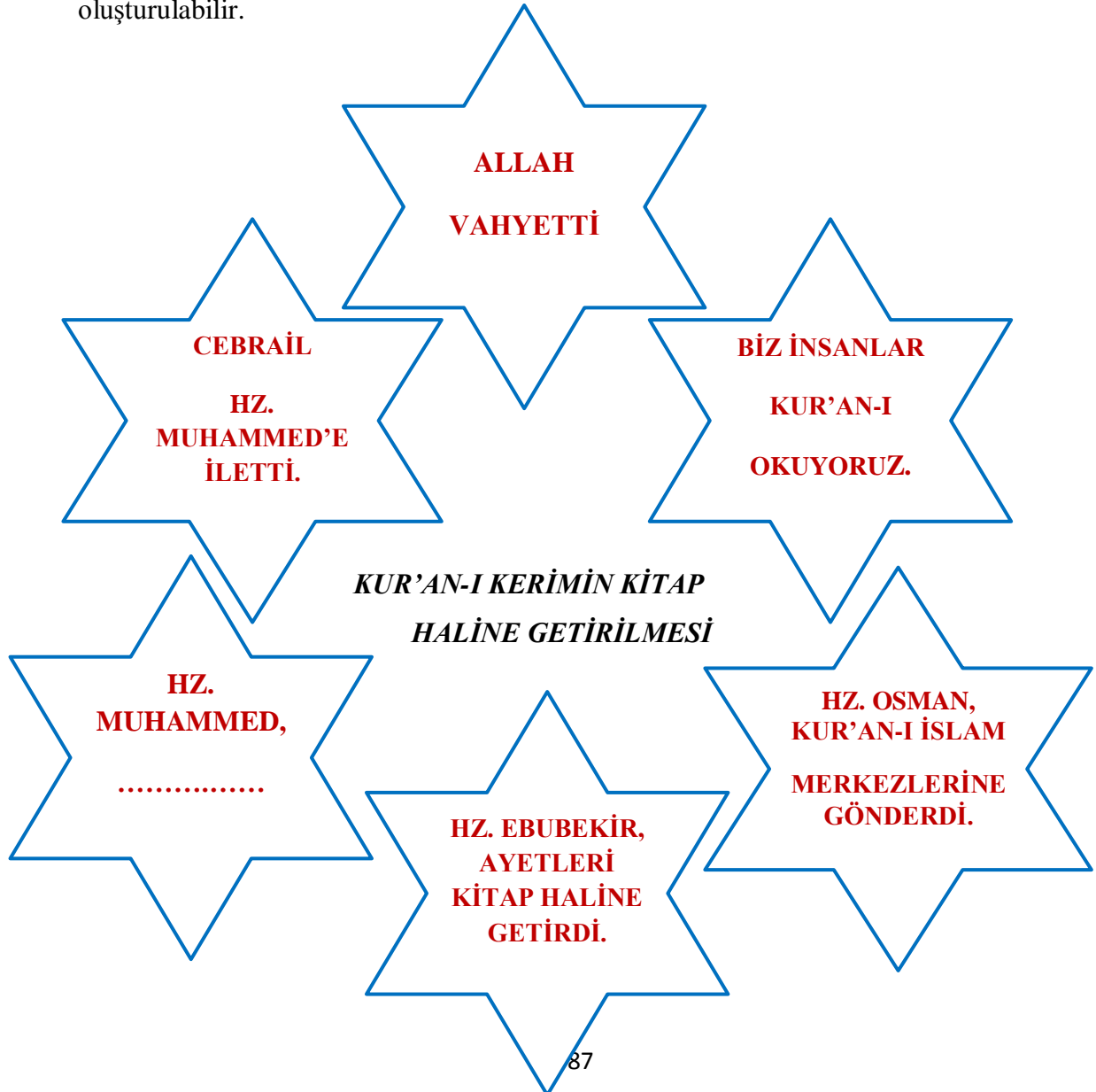
6. KAVRAM HARİTASI

Konu: Kuran-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e İndirilişi

Süre: 15 dk.

Uygulama: Hazreti Muhammed'in Erdemli Davranışları

Uygulama: Konu işlendikten sonra öğrencilerin öğrendiklerini listeleyp, özet olarak tekrarı sağlanır. Tekrar amaçlı kullanılabilceği gibi konunun başında da kullanılabilir. Böylece konu sistematik bir hal alır ve anlaşılması daha da kolaylaştırılmış olur. Konunun başında kavram haritası öğrencilerle birlikte maddelenecek tek tek yazılıp oluşturulabilir ya da konunun sonunda kavram haritası tekrar ve değerlendirme amaçlı olarak uygulanabilir. Kavram haritası öğretmen tarafından çizilip dağıtılabilir. Öğrencilerin incelemeleri sağlanır ya da öğrencilerle birlikte basamak basamak oluşturulabilir.

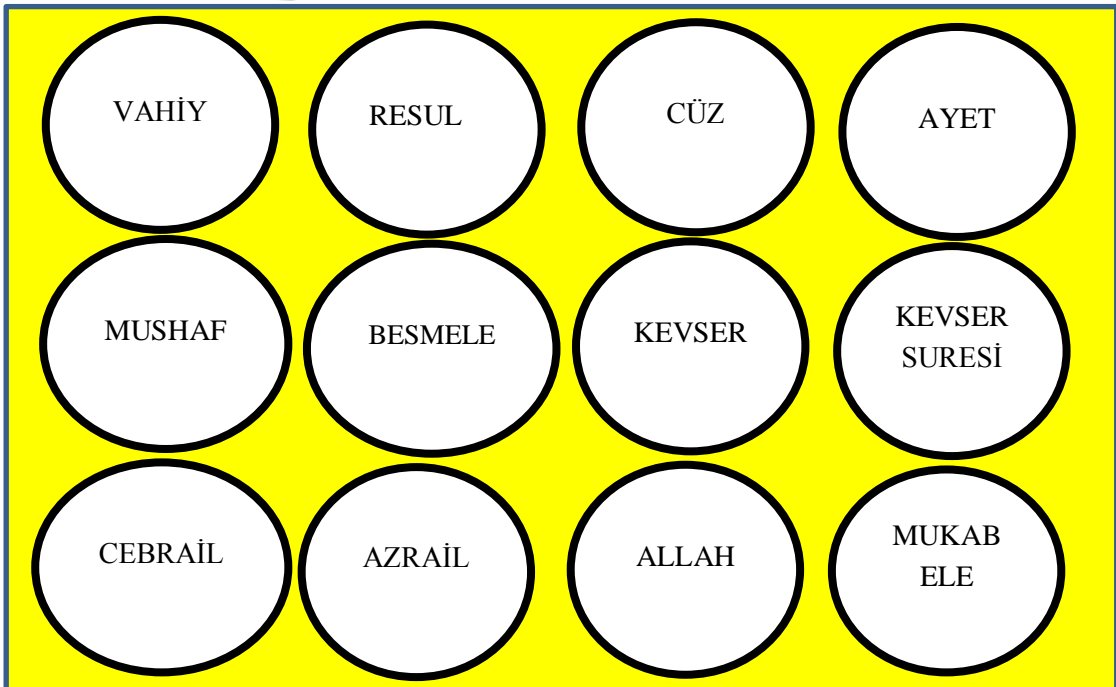

7. TOMBALA

Konu: Kuran-ı Kerim'i Tanıyalım

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Daha sonra renkli kartonlar üzerine bu kavram ve açıklamaları kullanarak bir tombala kâğıdı hazırlamaları istenir. Tombala kâğıdı öğretmen tarafından önceden hazırlanıp gelinebileceği gibi öğrencilere de hazırlatılabilir. Hazırlanan tombala kâğıtları üzerinden tüm sınıf birlikte oynanır.

5. ÜNİTE

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 4

ÜNİTENİN ADI: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Bulmaca, Fotoğraflar Konuşuyor, Balık Kılıçığı, Kavram Haritası, Tombala

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, yazı tahtası, renkli kartonlar, akıllı tahta ve yansıtma cihazı.

ÜNİTENİN KAZANIMLARI

1. Sevmenin ve sevilmenin bir ihtiyaç olduğunu fark eder.
2. Sevginin Allah tarafından insanlara verilen bir nimet olduğunu kavrar.
3. Sevgi ifadesi olan davranışlara örnekler verir.
4. Allah'ın yarattıklarını sevdiğine dair örnekler verir.
5. Sevginin, dostluk ve kardeşlik bakımından önemini irdeler.
6. İslam'da sevgi ve barışın önemini örnekleri ile açıklar.
7. Dostça ve kardeşçe yaşamaya özen gösterir.
8. Sevginin, yaratılmışların hayatlarını sürdürmedeki önemini kavrar.

ETKİNLİKLER

1. BULMACA

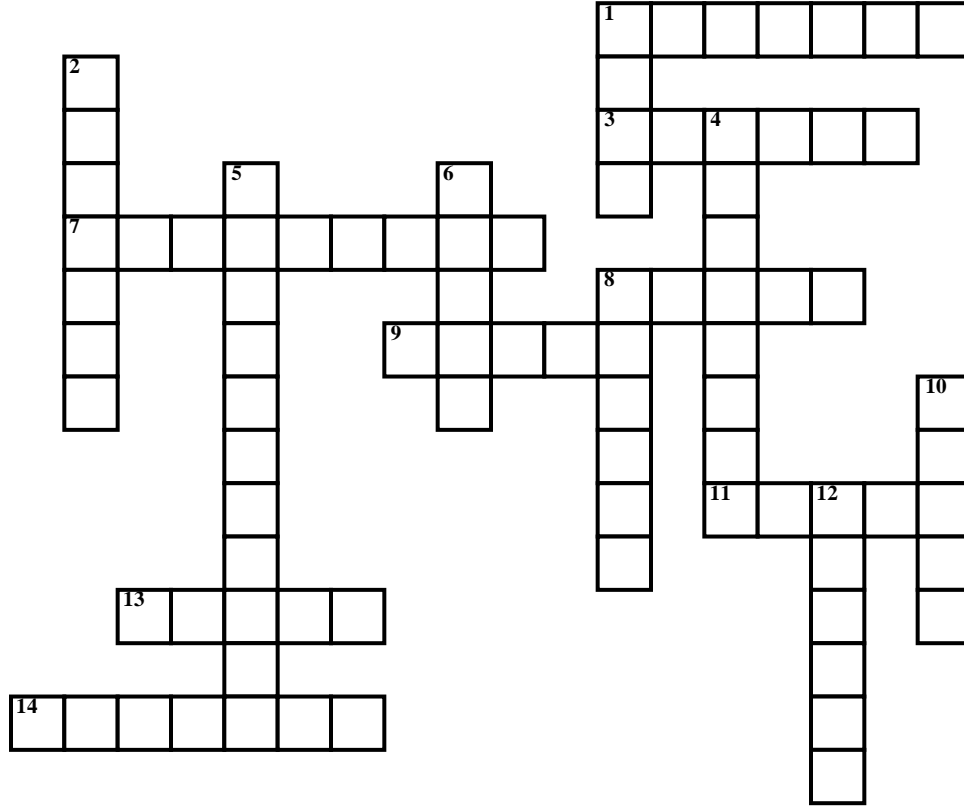
Konu: Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik

Süre: 15 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Hazırlanan bulmacalar öğrencilere dağıtılır. Böylece öğrenciler kavramları pekiştirmiş olur.

Etkinlik 1:

SEVGİ, DOSTLUK VE KARDEŞLİK

SOLDAN SAĞA

1. "Kusursuz dost arayan ..... kalır." cümlesindeki boşluğa getirilecek kelimedir.
2. Kişilerin sevap kazanmak amacıyla yaptıkları her türlü maddi ve bedeni yardımlar
7. Verdiği sözü yerine getiren, özü sözü bir kişilerin özelliğidir.
8. İnsanların günlük yaşamda birbirleriyle olan ilişkilerinde uymaları gereken kurallar (.....kuralları)
9. İnsanın mutlu olması için maddi ihtiyaçlarının yanında karşılanması gereken manevi ihtiyacıdır.
11. Allah'ın yarattıklarını sevdiğini gösteren, cömertliğini bildiren ismidir.
13. İnsanın yaşamını sürdürmesi için gerekli temel ihtiyaçlarından biridir.
14. İslam dininin hoş görmediği davranışlardan biridir.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. İnsanların sıkıntılı anlarında yanlarında olan kişidir.
2. Farklı düşünce ve davranışları anlayışla karşılamak ve bu kimselerle birlikte yasama erdemini göstermek
4. kişinin söz düşünce ve davranışlarında açık, dürüst ve tutarlı olması.
5. Dinimize göre dostluk ve kardeşliğin gereklerindendir.
6. Allah'ın insanlara yararlanmaları için verdiği her şeye denir.
8. Bir başkasının arkasından onun hoşlanmayacağı tarzda konuşmak
10. Sevdiklerimize sevgimizi gösterme şekillerinden biridir.
12. Allah'ın yarattıklarını sevdiğini bildiren seven koruyan anlamındaki ismidir.

Etkinlik 2:

R	D	H	G	L	K	İ	G	C	A	S	N	J	V	P	K	V	A	N	T
V	A	A	F	O	K	A	J	K	İ	E	J	T	U	S	K	A	C	L	K
M	S	H	V	V	A	A	R	R	İ	O	P	D	K	İ	C	E	D	C	G
N	Y	M	İ	C	K	F	A	D	A	Z	L	S	K	K	V	E	J	O	S
R	L	S	Z	M	B	B	K	C	E	M	İ	M	T	S	Z	H	E	J	N
Z	U	Y	R	E	L	U	G	N	Z	S	E	R	G	K	G	E	U	D	S
Y	N	V	P	N	G	O	V	L	O	R	L	U	R	T	B	D	S	P	A
K	V	P	Y	M	P	V	E	A	H	H	Z	İ	A	E	E	C	O	U	M
V	H	M	A	B	C	C	N	A	S	E	T	İ	K	Y	H	F	G	F	İ
D	Z	F	O	İ	O	İ	M	D	L	V	L	A	Y	İ	C	U	O	P	M
K	A	L	H	A	V	E	V	U	D	İ	A	M	D	N	N	P	S	E	İ
V	İ	C	O	V	T	M	M	Z	K	S	E	V	G	İ	A	O	C	H	Y
A	R	K	A	D	A	Ş	L	I	K	U	Y	S	Z	G	M	N	A	E	E
N	O	T	F	E	D	V	N	I	N	L	L	T	J	H	H	G	P	B	T
İ	D	V	E	J	J	V	O	H	A	Y	İ	T	H	V	A	C	B	R	K
M	N	B	M	U	Y	O	B	C	J	O	V	S	S	O	R	F	B	İ	A
E	B	O	E	L	A	Y	C	İ	L	A	A	R	Ö	O	F	O	L	Z	F
T	F	M	O	N	D	J	İ	I	P	O	Z	D	T	H	D	I	R	P	A
O	J	M	P	P	K	U	U	Z	T	O	B	M	M	V	Y	E	J	F	R
A	Z	F	J	Y	U	K	G	F	O	U	J	J	V	İ	C	P	Ö	O	A

Aşağıdaki verilen kelimeleri yukarıdaki tabloda bulup üzerini karalayalım.

1-AHLAK

9-MERHAMET

2-ARKADAŞLIK

10-NİMET

3-BARIŞ

11-NİYET

4-DOSTLUK

12-RAHİM

4-GÜLERYÜZ

13-RAHMAN

6-GÜZEL

14-RIZIK

7-İYİLİK

15-SAMİMİYET

8-KARDEŞLİK

16-SEVGİ

2. FOTOĞRAFLAR KONUŞUYOR

Konu: Sevmek ve Sevilmek Niçin Bir İhtiyaçtır?

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konuyla ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulur. Fotoğrafların öğrencilere neler çağrıştırdığı konuşulur. Ya da öğrencilerden yazılı olarak fikirlerini ifade etmeleri istenir.

Aşağıdaki fotoğrafta çocuğun dereye düşen köpeğe yardım etme sebeplerinin neler olabileceği konuşulur.

Aşağıdaki fotoğrafa bakarak Allah'ın yeryüzünde insanlardan başka diğer canlıları yaratma sebepleri bulunmaya çalışılır.

Anne ve babalar çocukları için yapabilecekleri fedakârlıkların neler olabileceği bulunmaya çalışılır. Sonuçlar değerlendirilir.

3. BALIK KILÇIĞI

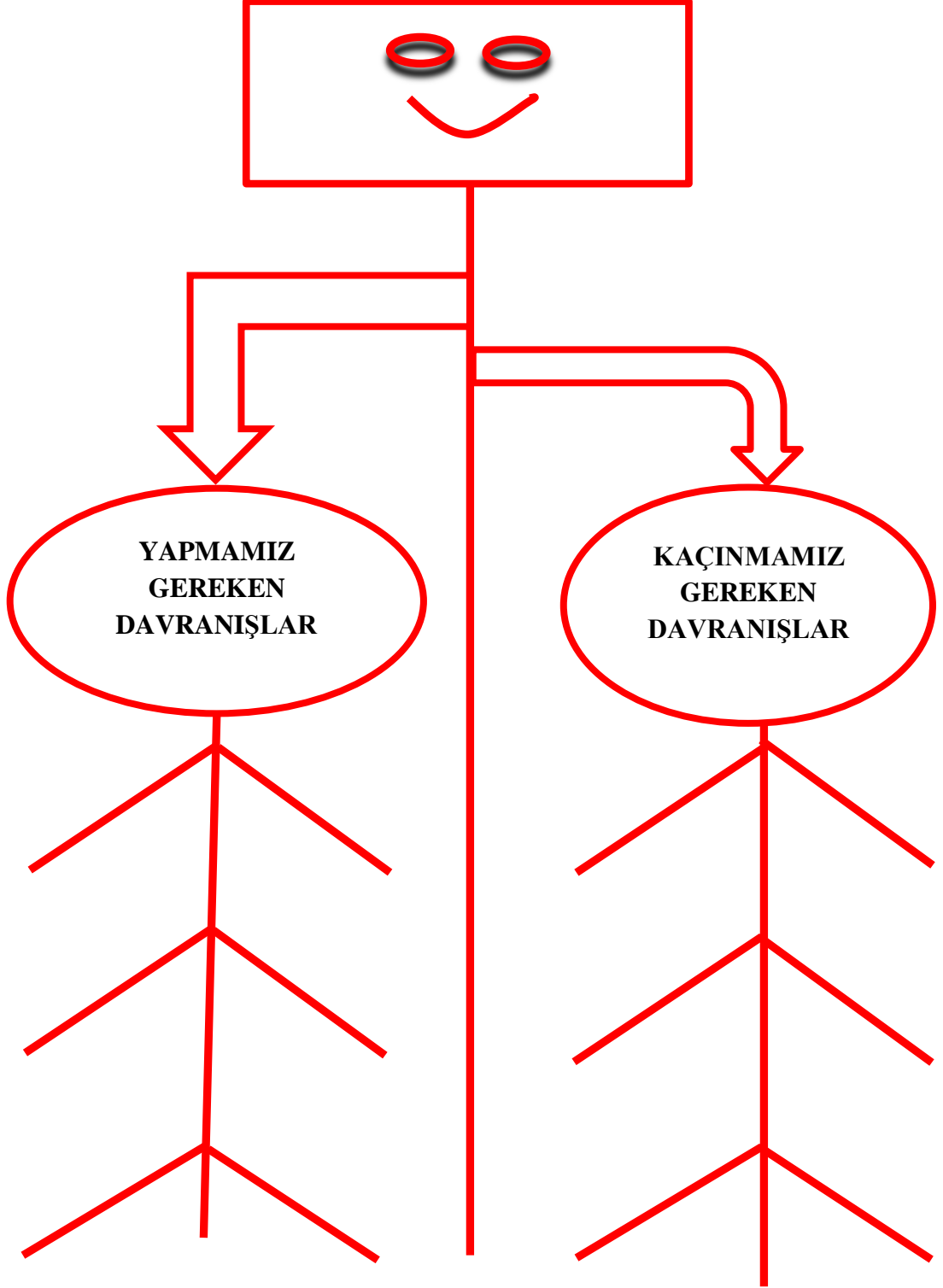
Konu: İslam Dini Dostça ve Kardeşçe Yaşamayı Öğütler

Süre: 15 dk.

Uygulama: Önceden çizilmiş olan balık kılçığı diyagramı akıllı tahtaya yansıtılır. Üzerinde düşünülmesi gereken başlık yazılır. Konu hangi alt başlıklarda incelenecekse o kadar kılçık yapılır. Ortaya çıkan fikir veya sonuçlar diyagram üzerinde uygun alanlara yazılır. Balık kılçığını öğretmen kendi çizebileceği gibi konu başlığını verip öğrencilerden bilgileri doğrultusunda bu kılçığı oluşturması da istenebilir. Konu başında yapılacak bir diyagram öğrencinin konuya dair beklentilerini ve ön bilgilerini ortaya çıkaracaktır. Konu sonunda verilen diyagram ise öğrencilerle doldurulur.

Etkinlik:

ALLAH'IN SEVGİSİNİ KAZANMAK İÇİN

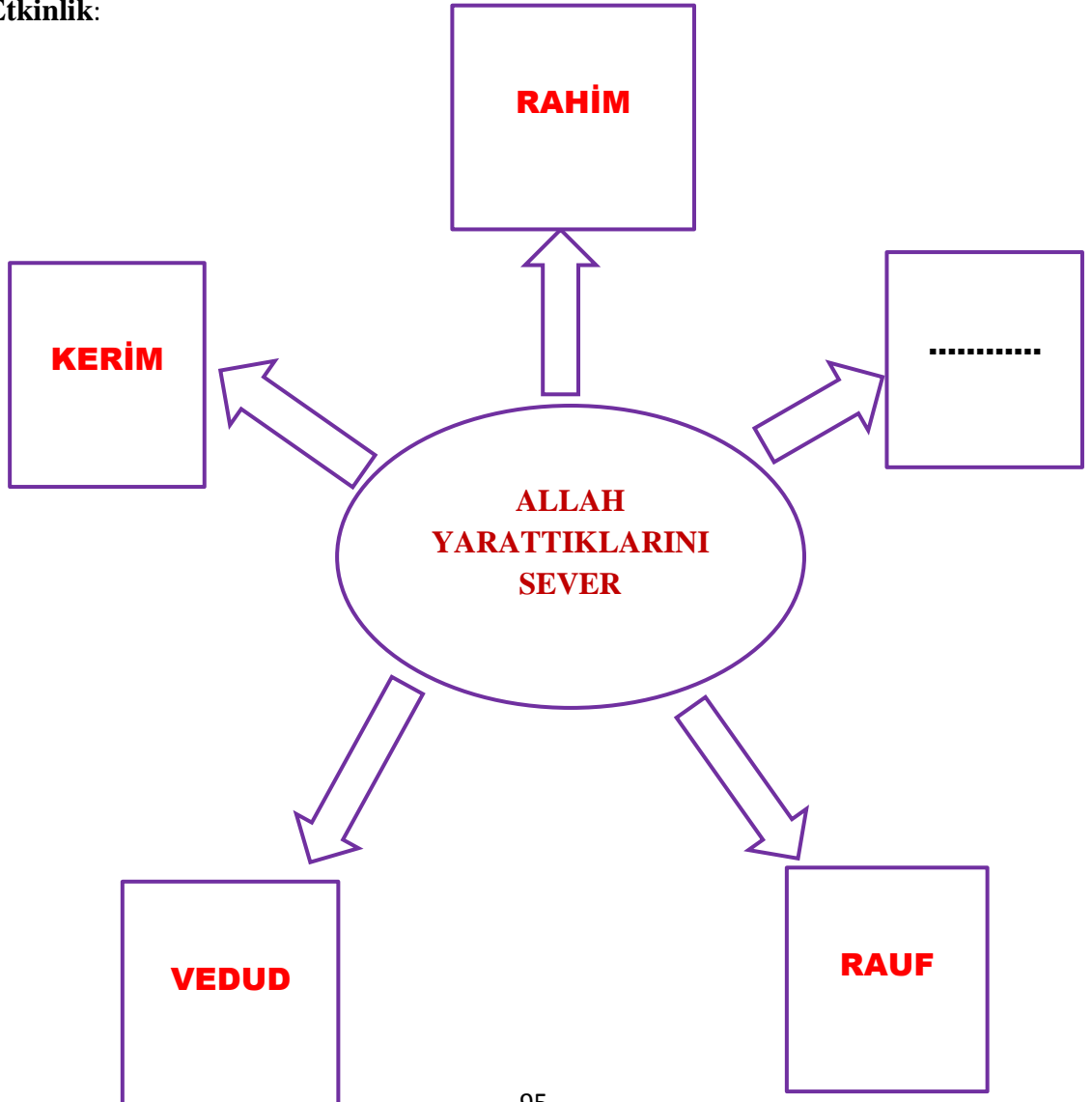
4. KAVRAM HARİTASI

Konu: Allah Yarattıklarını Sever

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konu işlendikten sonra öğrencilerin öğrendiklerini listeleyp, özet olarak tekrarı sağlanır. Tekrar amaçlı kullanılabilceği gibi konunun başında da kullanılabilir. Böylece konu sistematik bir hal alır ve anlaşılması daha da kolaylaştırılmış olur. Konunun başında kavram haritası öğrencilerle birlikte maddelenerek tek tek yazılıp oluşturulabilir ya da konunun sonunda kavram haritası tekrar ve değerlendirme amaçlı olarak uygulanabilir. Kavram haritası öğretmen tarafından çizilip dağıtılabilir. Öğrencilerin incelemeleri sağlanır ya da öğrencilerle birlikte basamak basamak oluşturulabilir.

Etkinlik:

5. TABLO YORUMLAYALIM

Konu: İslam Dini Dostça ve Kardeşçe Yaşamayı Öğütler

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilere aşağıdaki tablonun yer aldığı kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerden tablonun satır kısmında bulunan davranışların, sütun kısmındaki sevgi çeşitlerinden hangisine girdiğini bulmaları istenir. Öğrencilere kendilerinin bulmaları için süre verilir. Süre bittiğinde listede yer alanlar tek tek bütün sınıfın katılımıyla eşleştirilir.

Etkinlik:

SEVGİ, DOSTLUK VE KARDEŞLİK	DOSTLUK VE KARDEŞLİK	HOŞGÖRÜ	SEVGİ
Selamlaşmak			
Çiçekleri sulamak			
Sırlarımızı paylaşmak			
Hataları affetmek			
Sözümüzde durmak			
Annenin bebeğine sarılması			
Allah'ın bitki ve hayvanları insanlar için yaratması			

6. TOMBALA

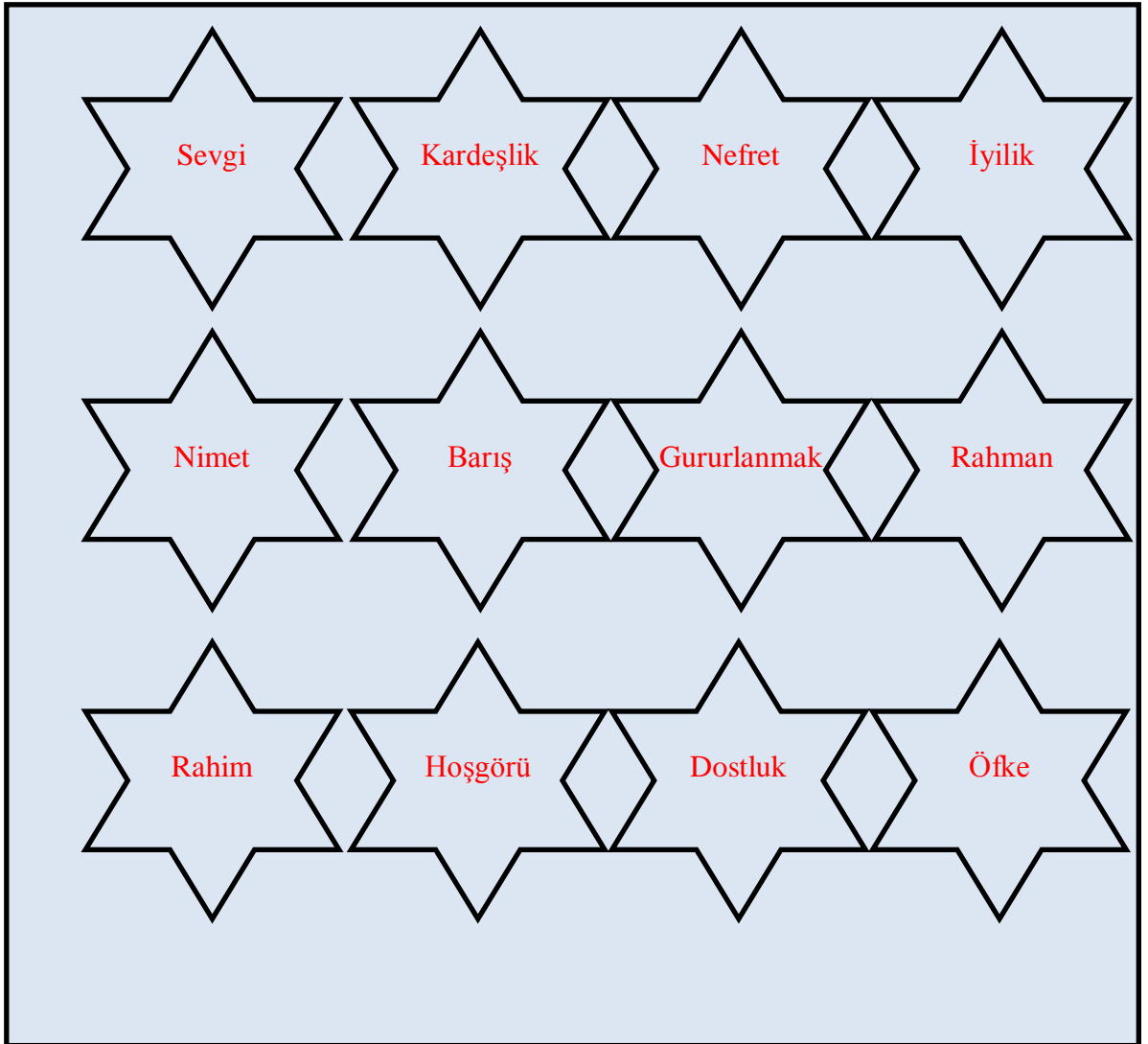
KONU: Dostluk ve Kardeşliğin Temeli Sevgidir

Süre: 20 dk.

UYGULAMA: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Daha sonra renkli kartonlar üzerine bu kavram ve açıklamaları kullanarak bir tombala kâğıdı hazırlamaları istenir. Tombala kâğıdı öğretmen tarafından önceden hazırlanıp gelinebileceği gibi öğrencilere de hazırlatılabilir Hazırlanan tombala kâğıtları üzerinden tüm sınıf birlikte oynanır.

Etkinlik:

- Allah'ın insanlara verdiği her şeye denir.
- Yüce Allah'ın seven, koruyan, bağışlayan anlamlarına gelen isimleridir.
- Müsamaha, görmezden gelme veya göz yumma, başkalarını eylem ve yargılarında serbest bırakma.
- Birbirimize arkadaşlık yapma, iyi ve kötü zamanında arkadaşlarımızın yanında olma.
- Bağırma, sinirlenme, kızma.
- Böbürlenmek, büyüklenmek, övünmek.

6. ÜNİTE

DERSİN ADI: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

SINIF: 4

ÜNİTENİN ADI: Aile ve Din

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatım, Soru-Cevap, Bulmaca, Fotoğraflar Konuşuyor, Balık Kılıçığı, 5N 1K, Kavram Haritası, Tablo Yorumlayalım, Tombala ve Drama

KAYNAK, ARAÇ VE GEREÇLER

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, yazı tahtası, renkli kartonlar, akıllı tahta ve yansıtma cihazı.

ÜNİTENİN KAZANIMLARI

1. Ailenin birey ve toplum için önemini açıklar.
2. Anne ve babaların, çocuklarının iyiliğini istediğinin farkında olur.
3. Kardeşleriyle iyi geçinmeye istekli olur.
4. Ailedeki sevgi, saygı ve yardımlaşmanın aile mutluluğundaki önemini kavrar.
5. Aile içinde kendi sorumluluklarını yerine getirmeye istekli olur.
6. Aile bireylerinin birbirlerini anlamalarının önemini kavrar.
7. Sorunlarını aile bireyleri ile birlikte çözüme alışkanlığı kazanır.
8. Kadınlara ve çocuklara yönelik olumsuz tutum ve davranışların etkilerini fark eder.
9. İslam dininin aile hayatına ilişkin prensiplerini fark eder.

ETKİNLİKLER

1. BULMACA

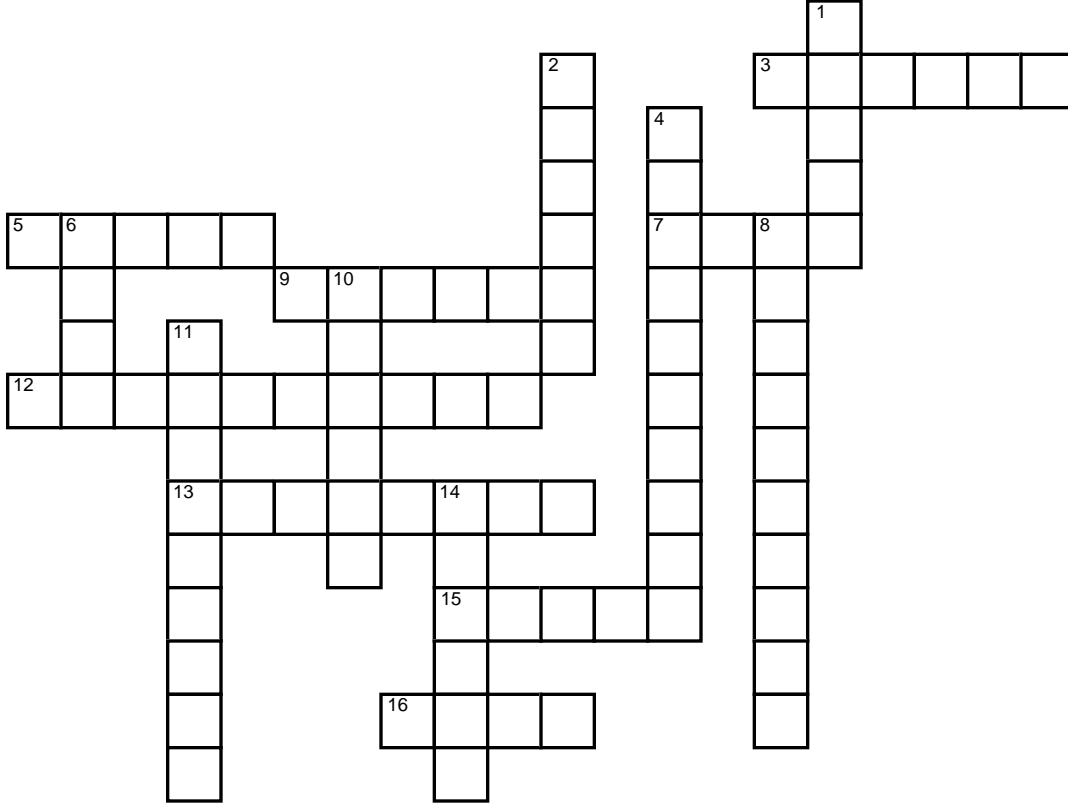
Konu: Aile ve Din

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Listelenen kavramların sözlükten anlamı bulunur ve yazılır. Hazırlanan bulmacalar öğrencilere dağıtılır. Böylece öğrenciler kavramları pekiştirmiş olurlar

Etkinlik:

AİLE VE DİN

SOLDAN SAĞA

3. Ailesinden ayrı anne babası olmayan çocukların ihtiyaçlarını karşılar.
5. Tahammül etme anlamında ailede geliştirdiğimiz duygulardan biridir.
7. "Bir elin nesi var, iki elin. Var." Atasözünde boşluğa gelecek kelime nedir?
9. Aralarında, nesep, süt veya evlilikten doğan bir yakınlık bulunan birbirine yakın kimseler.
12. Aile mutluluğu için vazgeçilmez ilkelerden biridir.
13. Toplum yapısının temeli olan ailenin kurucuları ve en önemli iki unsuru.
15. Kur'an-i Kerim'e göre müminlerin iman bakımından en mükemmeli hangi yönden en güzel olandır?
16. Geniş ailelerde bulunan aile fertlerinden biridir.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Huzurlu bir aile için kardeşler arasında olması gereken duygudur.
2. Allah'ın çocukların sevilme ihtiyacını karşılayan annelere vermiş olduğu duygulardandır.
4. Aile bireylerinin kaçınması gereken olumsuz davranışlardır?
6. Evlilikle bir araya gelmiş anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluktur.
8. Ailede verilen görevleri zamanında yapmaya denir.
10. Aynı anne ve babadan doğan veya ortak değerlere sahip olan kimselere denir.
11. İslam dinine göre ailede yapılması hoş karşılanan davranışlardır.
14. Aile bireylerinin çocuklar arasında ayırım yapmamasına ne denir?

2. FOTOĞRAFLAR KONUŞUYOR

Konu: Aile Toplumun Temelidir, Annem ve Babam Benim İyiliğimi İster

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konuyla ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulur. Fotoğrafların öğrencilere neler çağrıştırdığı konuşulur. Ya da öğrencilerden yazılı olarak fikirlerini ifade etmeleri istenir.

Ailenin hangi bireylerden oluştuğu yorumlanır.

Anne ve babalar çocuklarına hangi konularda yardımcı olur? Yorumlanır.

Anne ve babalar çocuklarına hangi konularda yardımcı olur? Yorumlanır.

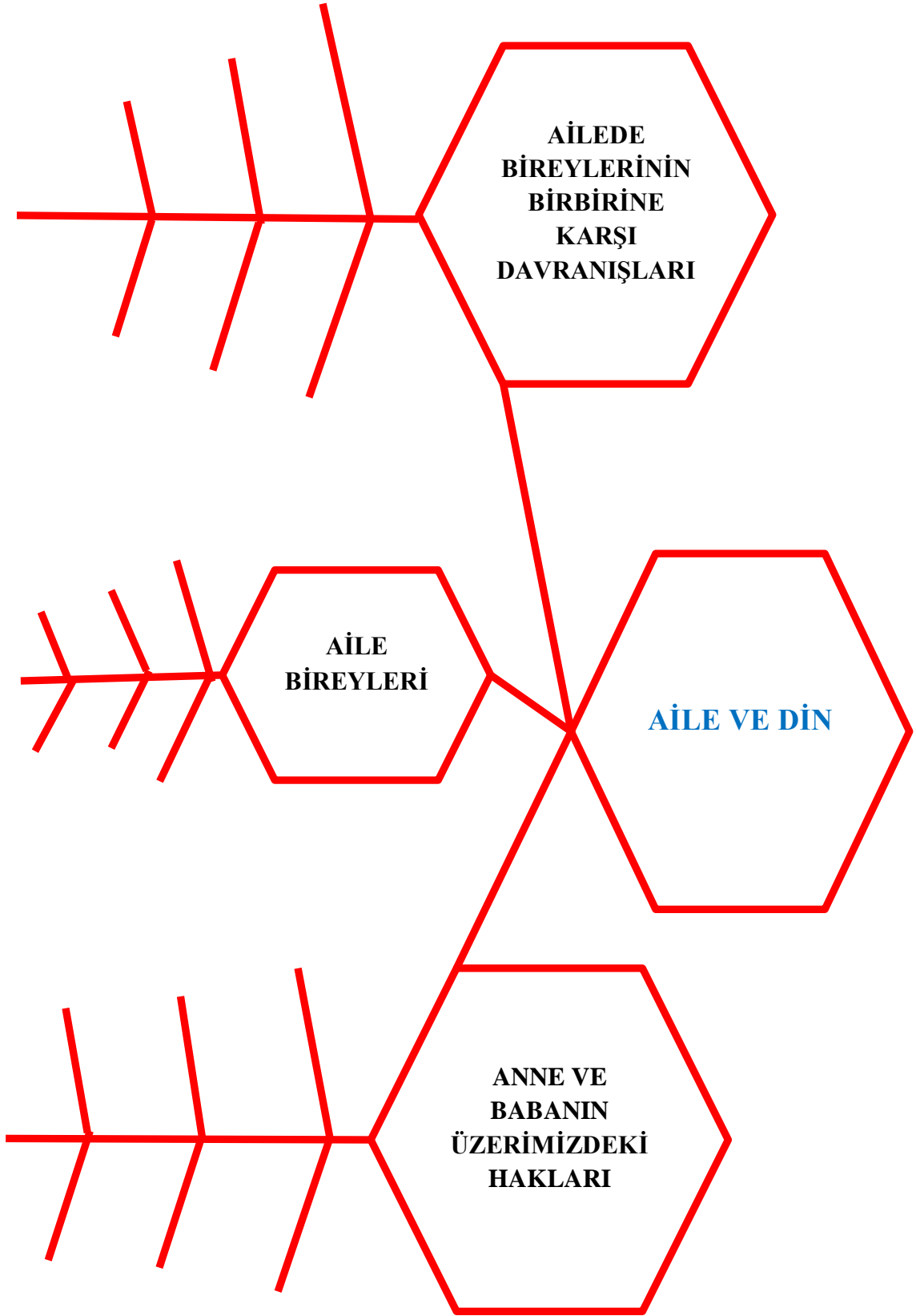
3. BALIK KILÇIĞI

KONU: Ailemizde Birbirimize Saygı Gösterir, Yardım Ederiz

Süre: 15 dk.

UYGULAMA: Önceden çizilmiş olan balık kılçığı diyagramı akıllı tahtaya yansıtılır. Üzerinde düşünülmesi gereken başlık yazılır. Konu hangi alt başlıklarda incelenecekse o kadar kılçık yapılır. Ortaya çıkan fikir veya sonuçlar diyagram üzerinde uygun alanlara yazılır. Balık kılçığını öğretmen kendi çizebileceği gibi konu başlığını verip öğrencilerden bilgileri doğrultusunda bu kılçığı oluşturması da istenebilir. Konu başında yapılacak bir diyagram öğrencinin konuya dair beklentilerini ve ön bilgilerini ortaya çıkaracaktır. Konu sonunda verilen diyagram ise öğrencilerle doldurulur.

Etkinlik:

4. 5N 1K

Konu: Anne Babam Benim İyiliğimi İster

Süre: 25 dk.

Uygulama: Önceden seçilmiş olan hikâye ya da masal öğrencilere okunur. Hikâyenin sonundaki önceden hazırlanan 5N 1K sorularının hikâyeye göre yazılı olarak cevaplandırılması istenir. 5N 1K sorularına verilen cevaplar aynı zamanda hikâye haritasını da ortaya çıkarmaktadır.

O MELEĞİN ADI ANNE?⁶¹

Bir zamanlar, doğmak üzere olan bir çocuk, dünyaya gideceği gün Allah'a sormuş:

“Allah'ım! Bu kadar küçük ve korunmasız olduğum halde dünyada nasıl yaşayacağım?”

Allah:

“Meleklerim arasından birini senin için seçtim” demiş. “O seni bekliyor olacak ve seni hep koruyacak.”

“Ama lütfen söyle bana” demiş çocuk. “Burada, cennette hiçbir şey yapmadan güzel ezgiler söylüyor ve gülümsüyorum. Ben böyle çok mutluyum.”

“Senin meleğın de sana güzel ezgiler söyleyecek ve sana her gün gülecek” diye cevap vermiş Allah. “Sen de o meleğın sevgisini hissedeceksın ve mutlu olacaksın.”

Çocuk: “Peki, insanlar benimle konuştuklarında ben onları nasıl anlayacağım. Ben onların dilini bilmiyorum ki?” demiş.

Allah:

“Meleğın sana dünyadaki sözlerin en güzelini ve en tatlısını söyleyecek ve sana konuşmayı öğretecek” demiş.

“Peki, Seninle konuşmak istediğım zaman ne yapmam gerekecek?”

“Meleğın ellerini göğre kaldırıp, bana dua etmeyi de sana öğretecek.”

“Ama duydum ki, dünyada kötü insanlar varmış. Beni kim koruyacak?”

“Merak etme. Meleğın seni ne pahasına olursa olsun koruyacak.”

“Ama ben seni göremeyeceğım için çok mutsuz olacağım.”

“Meleğın sürekli sana benden bahsedecek ve sana, bana nasıl tekrar ulaşabileceğini anlatacak. Hem, sen beni göremesen de ben hep senin yanında olacağım.”

---

⁶¹ Youtube. 2012, ‘O Meleğın Adı Anne ‘, Kaynak:

<http://www.youtube.com/watch?v=9ewoKMvmoCc> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2013)

Tam o sırada cennetteki huzur ortamına dünyanın homurtuları karışmaya başlamış. Dünyaya gitmek üzere olduğunu anlayan çocuk, aceleyle son sorusunu sormuş: “Peki Allah'ım! Şimdi gitmek üzereyim. Lütfen bana o meleğin ismini söyler misin?” “Meleğin asıl ismi çok önemli değil” demiş Allah. “Çünkü sen ona ‘Anne’ diyeceksin.”

KİM?

Çocuğun her türlü ihtiyaçlarını karşılamak ve kendisini tanıtmak üzere Allah'ın gönderdiği melek kimdir?

NE?

Dünyaya gelmek üzere olan çocuk, Allah'a hangi soruları sormuştur?

NE ZAMAN?

Çocuk, meleğin ismini ne zaman öğrenmiştir?

NEREDE?

Dünya ve Allah hakkında sorular soran çocuk, soruları sorduğunda nerededir?

NİÇİN?

Allah, (Celle Celelühü) çocuğa yardım edecek meleğe niçin anne adını vermiştir?

NASIL?

Dünyaya gönderilen çocuk insanların konuşmalarını nasıl anlamaktadır?

5. TOMBALA

Konu: Aile ve Din

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğrencilerden konuda geçen tüm bilinmeyen kavramları veya yeni öğrenilen kavramları listelemeleri istenir. Daha sonra renkli kartonlar üzerine bu kavram ve açıklamaları kullanarak bir tombala kâğıdı hazırlamaları istenir. Tombala kâğıdı öğretmen tarafından önceden hazırlanıp gelenebileceği gibi öğrencilere de hazırlatılabilir. Hazırlanan tombala kâğıtları üzerinden tüm sınıf birlikte oynanır.

Etkinlik:

ANNE, BABA VE ÇOCUKLARDAN OLUŞAN KURUMDUR.	AYNI ORTAMDA, BİRÇOK DUYGUYU BİRLİKTE YAŞADIĞIMIZ KİŞİLERDİR.	
ANNELERDEKİ ACIYARAK VE SEVEREK KORUMA DURUMUDUR.		AİLEDE BİREYLERİN BİRBİRİNE YARDIMCI OLMASIDIR.
	ALLAH'IN RIZASI ONLARIN HOŞNUT OLMASINA BAĞLIDIR.	ANNE VE BABAMIZDAN SONRA AİLEDEKİ EN YAKINLARIMIZDIR.
YARDIMLAŞMAYI VE HOŞGÖRÜLÜ OLMAYI ORADA ÖĞRENİRİZ.	KURAN'- KERİM'DE ALLAH, KİMLERE KARŞI ÖF BİLE DEMEYİN DER.	

AİLE

ANNE VE BABA

DAYANIŞMA

ŞEFKAT

KARDEŞLERİMİZ

6. KAVRAM HARİTASI

Konu: Aile Toplumun Temelidir

Süre: 15 dk.

Uygulama: Konu işlendikten sonra öğrencilerin öğrendiklerini listeleyip, özet olarak tekrarı sağlanır. Tekrar amaçlı kullanılabilceği gibi konunun başında da kullanılabilir. Böylece konu sistematik bir hal alır ve anlaşılması daha da kolaylaştırılmış olur. Konunun başında kavram haritası öğrencilerle birlikte maddelenerek tek tek yazılıp oluşturulabilir ya da konunun sonunda kavram haritası tekrar ve değerlendirme amaçlı olarak uygulanabilir. Kavram haritası öğretmen tarafından çizilip dağıtılabilir. Öğrencilerin incelemeleri sağlanır ya da öğrencilerle birlikte basamak basamak oluşturulabilir.

Etkinlik:

**HUZURLU BİR
ORTAMDIR.**

**ANNE BABA VE
ÇOCUKLARDAN
OLUŞUR.**

AİLE

**KARŞILIKLI
SAYGI VE SEVGİ
VARDIR.**

**İSLAM DİNİNE VE
YASALARA GÖRE
TOPLUMUN
TEMELİDİR.**

7. TABLO YORUMLAYALIM

Konu: Ailemizde birbirimizi anlamalıyız ve sorunlarımızı birlikte çözmeliyiz.

Süre: 15 dk.

Uygulama: Öğrencilere aşağıdaki tablonun yer aldığı kâğıtlar dağıtılır. Öğrencilerden tablonun satır kısmında bulunan davranışların, sütun kısmındaki aile mutluluğunu sağlayan ya da ailede sorun olan davranışlardan hangisine girdiğine bulmaları istenir. Öğrencilere kendilerinin bulmaları için süre verilir. Süre bittiğinde listede yer alanlar tek tek bütün sınıfın katılımıyla eşleştirilir.

Etkinlik:

	AİLE İÇİNDE SORUN OLUŞTURUR	AİLE İÇİNDE MUTLULUĞU SAĞLAR
Saygılı olmak		
Dinlemeden suçlamak		
Ön yargılı davranmak		
Hoşgörülü olmak		
Sorunu görmezden gelmek		
Birbirimizi dinlemek		
Aile fertlerinin farklı düşüncesine saygılı olmak		
Her istediğimizin hemen alınmasını istemek		
Sorumlulukları zamanında yerine getirmek		

8. DRAMA YÖNTEMİ⁶²

Konu: Ailemizde birbirimizi anlamalıyız ve sorunlarımızı birlikte çözmeliyiz.

Süre: 20 dk.

Uygulama: Öğretmen, öğrencilere çevrelerindeki ailelerde, gördükleri ve duydukları olumlu ve olumsuz durumlarla ilgili bir resim yapmalarını ister. Öğretmen, resimleri inceler ve uygun olanları öğrencilerin sınıfta dramatize etmelerini sağlar. Buna göre ailelerde yaşanan olumsuz durumlar ve sorunlar tespit edilerek çözüm bulunmaya çalışılır. Roller şu şekilde belirlenir.

Baba: Ailesine karşı sorumsuz, aşırı baskıcı, sürekli bağırır, sürekli kavga eden, hiçbir şeyden memnun olmayan, çocuğunu dinlemeyen, karısına kaba davranan vs. Karakterlerden birini canlandırır.

Anne: Aşırı titiz, mükemmeliyetçi, sürekli sızlanan, şikâyet eden, çocuğuyla yeterince ilgilenmeyen ya da ilgisiyle çocuğunu boğan, evde hiç durmayan, sürekli gezen, çocuklarıyla ve kocasıyla kavga eden vs. Karakterlerden birini canlandırabilir.

Çocuk: Aşırı huysuz, hep ağlayan, emirler yağdıran, sinmiş hiç konuşmayan, bir şeyleri kırıp döken, arkadaşlarıyla hep kavga eden, hiç arkadaşı olmayan, derslerine çalışmayan vs. Karakterlerden birini canlandırır.

Değerlendirme:

1. Baba rolünde ne hissettiniz?
2. Baba rolünde ne hissettiniz?
3. Böyle bir ailede çocuk olmak ister misiniz?
4. Böyle anne babalarınız olsun ister misiniz?
5. Bu çocuk gibi davranışlar gösterdiğiniz oluyor mu? Niçin? Soruları öğrencilere sorulur. Alınan cevaplar değerlendirilir.

---

⁶² Bozkaya, a. g. e, s. 192.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİNİN 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE İŞLENME İMKÂNI

1. Bulmaca Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Bulmaca, verilen kavramların sütun ya da satırlara cevaplarının yazılması ya da gizlenmiş kavramların tabloda bulunması şeklinde uygulanan bir yöntemdir. Yöntem, ünite sonunda değerlendirme amaçlı yapılabileceği gibi belirli konuları öğretme amaçlı da uygulanabilmektedir. Bu yöntem hem grup çalışmasına hem de bireysel çalışmaya olanak sağlamaktadır. 4. sınıf DKAB ders kitabında, bulmaca yönteminin bazı ünitelerde uygulama örneği vardır.

Bulmaca yöntemi, günümüz teknolojisinde bilgisayar programları aracılığıyla kolay bir şekilde hazırlanabildiğinden etkinliklerin tamamı tarafımızdan hazırlandı. Yöntem, verilen kavramların sütun ya da satırlara cevaplarının yazılması şeklinde tüm ünitelerde ve daha çok konu sonunda uygulandı. Konu sonunda uygulanan yöntemde öğrencilerin etkinlikleri daha kolay yapabildikleri gözlemlendi. Bulmacadaki konu ve kavramların önceden öğretilmiş olmasıyla çocuklar etkinlikleri kolay bir şekilde ve istenilen sürede tamamladı. Etkinlikten sonra yapılan ünite değerlendirilmesinde öğrencilerin kavramları daha kolay hatırladıkları ve ifade edebildikleri görüldü.

Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz, Temiz Olalım, Hz. Muhammed'i Tanıyalım, Sevgi Dostluk ve Kardeşlik ünitelerinde gizlenmiş kavramların tabloda bulunması şeklinde bireysel olarak uyguladığımız bulmaca yönteminde öğrenciler etkinlikleri yapmaya istekli davrandılar. Bu bulmaca tekniğinin etkinlikleri, verilen kavramların sütun ya da satırlara cevaplarının yazılması şeklinde tüm ünitelere uygulanan yöntemin etkinliklerine göre daha kısa sürede tamamlandı.

Bulmaca yöntemini öğrencileri gruplara ayırarak uyguladığımızda etkinlikler belirlenen süreden daha kısa sürede tamamlandı. Grup çalışmasında öğrencilerin arkadaşları ile işbirliği yaptığı ama grup içinde bazı öğrencilerin etkinliğe katılmaya isteksiz oldukları gözlemlendi. Öğrencilerin bulmaca çözerken ders yaptıklarının farkında olmadan oyun havasında etkinlikleri tamamladıkları görüldü. Etkinlik sonunda

bulmacadaki soru ve kavramları öğrencilere sorduğumuzda genel olarak doğru cevaplar alındı.

2. Fotoğraflar Konuşuyor Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Bu yöntem, fotoğraf ve resimleri yorumlama yöntemidir. Resimler sözlü ya da yazılı anlatımdan daha etkilidir. Resimler birçok dini konunun anlatımını kolaylaştırdığı gibi, özellikle de ahlaki konuların anlaşılmasında büyük kolaylık sağlar. Resimler öğrencilerde farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına vesile olur. 4. sınıf DKAB ders kitabında bu yöntemin tüm ünitelere uygulama örneği vardır.

Yöntemin hazırlanmasında internet, gazete, dergi ve kitap gibi kaynaklardan faydalandık. Konu dışına çıkmayı engellemek için fotoğrafları önceden hazırlayıp sıkı bir denetimden geçirdik. Fotoğrafların çocukların ilgisini çekebilecek nitelikte ve konuyla ilgili olmasına dikkat etmeye çalıştık. Konu başında ya da sonunda uygulanabilen fotoğraflar konuşuyor yöntemini daha çok konu sonunda ve tüm ünitelerde sözlü olarak uyguladık. Etkinliğe katılmak isteyen tüm öğrencilere söz hakkı vermeye çalıştık. Bazı ünitelerde uygulama esnasında ise süreyi yetiştiremedik.

1. ünite, soyut bir kavram olan dini semboller konusu uygulanan yöntemle somutlaştırılarak anlatıldı. Öğrencilerin dini sembollerden cami resmini yorumlarken caminin bölümlerini önceki bilgilerinden hareketle anlattıkları ve çevresindeki farklı dini sembolere örnekler verebildikleri gözlemlendi.

2. ünite, ilgili fotoğrafların yorumlanmasıyla maddi ve manevi temizlik konularının birbirinden ayrı olduğu fark edildi. Resimlerden hareketle maddi ve manevi temizliğe öğrenciler tarafından çeşitli örnekler verildi. Öğrencilerin maddi temizlik konusuyla ilgili fotoğrafa daha fazla yorum yapmak istedikleri; manevi temizlik konusuyla ilgili fotoğrafa ise yorum yapmaktan çekindikleri gözlemlendi.

3. ünite, etkinlik fotoğraflarının yorumlanmasıyla Hz. Muhammed'in doğduğu çevrenin iklim özellikleri ile Türkiye'nin iklim özellikleri karşılaştırıldı. Böylece Hz. Muhammed'in doğduğu çevrenin özellikleri öğrenciler tarafından tanımlanmaya çalışıldı. Konu sonunda Hz. Muhammed'in doğduğu şehrin haritada bulunması istendiğinde; öğrencilerden çoğunun Mekke şehrini haritadan bulabildiği gözlemlendi.

4. “Kur’an’ı Kerimi Tanıyalım” ünitesinde uygulanan yöntemde, öğrencilerin fotoğraflara yorum yapmaktan çekindikleri genel olarak sorulara yanlış cevaplar verdikleri gözlemlendi. Konu başında uygulanan yöntemde öğrencilerin Kur’an’ı Kerim’in iç düzenini ve gönderilme sebebini çok fazla bilmedikleri; konu sonunda uygulanan yöntemde ise öğrencilerin Kur’an’ı Kerim’in iç düzeni ile ilgili fotoğrafa yorum yapmaya istekli oldukları ve yorumlarda doğru cevaplar verdikleri görüldü.

5. “Sevgi Dostluk ve Kardeşlik” ünitesindeki fotoğraflar yorumlanırken öğrenciler, insanların diğer canlılara yardım etme sebeplerine, anne ve babalarının çocukları için yapabileceklerine çok fazla örnekler verdi. Yorumlama anında öğrencilerin üniteyle ilgili ön bilgilerinin çok olduğu ve anne ve babasıyla ilgili yaşadıklarını anlatmaya istekli oldukları gözlemlendi. Canlılara yardım etmeyle ilgili resim yorumlanırken öğrencilerden çoğunun arkadaşlarının yorumlarından hareketle kendi yorumlarını yaptıkları görüldü.

6. “Aile ve Din” ünitesindeki fotoğraflar yorumlanırken öğrenciler, aile bireylerinin kimlerden oluştuğuna genel anlamda doğru cevaplar verdi. Anne ve babalarının kendilerine hangi konularda yardımcı olduğuna yönelik fotoğrafların yorumlanmasında öğrencilerden farklı cevaplar alındı. Yorumlama anında öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgileri çoktu. Öğrenciler, etkinliğe katılmaya ve fotoğrafları yorumlamaya istekli davrandılar. Yöntemin uygulanışında süre sıkıntısı yaşanmadı. Seçilen fotoğrafların yorumlanmasıyla çocukların ilgisi derse yoğunlaştı. Fotoğraflar yorumlanırken öğrencilerin birbirinin görüşlerinden faydalanarak yorumlarda bulunduğu gözlemlendi.

3. Balık Kılıçığı Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Kavramların alt basamaklarını oluşturma amaçlı ya da konuyu tekrar amaçlı kullanılan bir yöntemdir. DKAB ders kitabında ya da internet ortamında yöntemin uygulamasıyla ilgili çok fazla çalışma örneğine rastlanmamıştır.

Balık kılıçığı yöntemi ister tahtaya isterse yazılı kâğıt üzerine rahatlıkla uygulanabilecek yöntem olduğundan etkinliklerin tamamı tarafımızdan hazırlandı. Yöntem, kavramların alt basamaklarını oluşturma amaçlı ya da konuyu tekrar amaçlı her üniteye uygulandı. Hazırlanan etkinlikler tahtada ya da yazılı şekilde öğrencilere

sunuldu. Öğrencilerin yazılı olarak diyagramı doldurmaları istendi. Doldurulan diyagramlar daha sonra sınıf ortamında sırayla okundu. Yöntem, kazanımlara göre konu başında ya da sonunda uygulandı.

1. ünite, günlük konuşmalarımızda dini ifadeler bulmayı amaçlayan yöntemin uygulanmasıyla öğrenciler dini ifadeler önceki bilgilerinden hareketle farklı örnekler verdi. Konu başında uyguladığımız yöntemle öğrencilerin dini ifadeler uygun örnek verdikleri ama genel olarak diyagramı dolduramadıkları gözlemlendi. Konu sonunda tekrar amaçlı uyguladığımızda ise diyagram genel olarak dolduruldu. Etkinlik sonunda diyagramların okunmasıyla öğrencilerin dini ifadeler yaşamlarından örnekler yazdıkları ve örnekleri okumaya istekli oldukları görüldü.

2. ünite, beden ve elbise temizliğinin insan ve toplum için önemine örnekler bulmayı amaçlayan yöntem konu sonunda uygulandı. Yöntemin uygulanmasıyla öğrencilerin tamamı diyagramları doldurdu. Diyagramın doldurulmasında farklı cevaplar çok fazlaydı. Öğrencilerin diyagramlara konu içinde öğretilenlere benzer örnekler yazdıkları gözlemlendi.

3. ünite, Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarında yaşadığı önemli olaylara örnekler vermeyi amaçlayan yöntem konu sonunda uygulandı. Öğrenciler genel olarak diyagramı istenilen sürede dolduramadı. Öğrencilerin diyagramı dolduramadığı için diyagramlarını okumaya isteksiz oldukları gözlemlendi. Hz. Muhammed'in çocukluk ve gençlik yıllarında yaşadığı önemli olaylara tarafımızdan örnekler verilerek diyagramlar dolduruldu.

4. ünite, Kuran'ı Kerim'deki sure ve ayet isimlerine örnekler bulmayı amaçlayan yöntem konu sonunda uygulandı. Diyagram istenilen sürede genel olarak tamamlandı. Öğrenciler sure ve ayet isimlerine derste öğrendikleri örneklere benzer ve doğru örnekler verdi. Diyagramların okunmasında öğrencilerin istekli davranarak söz hakkı almaya çalıştığı gözlemlendi.

5. ünite, Allah'ın sevgisini kazanmak için yapmamız ve kaçınmamız gereken davranışlara örnekler bulmayı amaçlayan yöntem konu başında ve sonunda uygulandı. Konu başında uygulanan yöntemde verilen örnekler tamamen doğru olmasa da öğrencilerin cevap vermeye istekli olduğu, özellikle Allah'ın sevgisini kazanmak için yapmamız gereken davranışlara daha fazla örnekler verdiği görüldü. Konu sonunda

uygulanan yöntemde ise diyagramın istenilen sürede ve doğru örneklerle doldurulduğu gözlemlendi.

6. ünite, yöntem konu başında ve sonunda uygulandı. Konu başında uygulanan yöntemle öğrenciler, aile bireyleri ve ailede bireylerin birbirine karşı davranışları diyagramını doğru bir şekilde ve istenilen sürede doldurdu. Anne ve babanın üzerimizdeki hakları diyagramı ise istenilen sürede doldurulamadı. Konu sonunda uygulanan yöntemde diyagramlar daha kısa sürede ve doğru dolduruldu. Yöntemin tüm ünitelere uygulanışında öğrenciler diyagramı doldurmaya ve yazdıklarını okumaya istekli davrandılar. Yöntem uygulandıktan sonra konuyla ilgili yapılan değerlendirmelerde öğrencilerin konuları daha fazla hatırladığı gözlemlendi.

4. 5N 1K Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

5N 1K, öğrencilerin kim, ne, nerede, ne zaman, niçin, nasıl soruları ile bir durumu veya bir kavramı etraflıca düşünmelerine imkân veren bir yöntemdir. Yöntemde, olay, fikir veya kavramların anahtar noktalarını araştırmak, sorgulamak, bilgiyi zihinde anlamlandırmak ve örgütlemek amaçlanır. Yöntem, üniteyi değerlendirme amaçlı yapılabildiği gibi seçilen konunun daha iyi kavranması amaçlı da yapılabilir. 4. sınıf DKAB ders kitabında ünite değerlendirme amaçlı bir tane örnek etkinlik vardır.

Daha çok seçilen konunun daha iyi kavranması amaçlı hazırladığımız 5N 1K yönteminin etkinliklerini, 4. sınıf DKAB dersinin seçilen bazı ünitelerinde uyguladık. Etkinlikleri hazırlarken öncelikle konuyla ilgili ve öğrencilerin ilgilerini çekebilecek hikâyeler bulduk. Kazanımlara uygun 5N 1K soruları hazırladık. Etkinlikleri genellikle konu sonunda ve yazılı olarak uyguladık. Etkinlikler yapılırken öğrencilerin yazılarına dikkat etmesini istedik. Etkinlik tamamlandıktan sonra 5N 1K sorularının cevaplarını sınıf içinde öğrencilere okuttuk.

1. ünite, günlük konuşmalarımızda dini ifadeleri tekrar etme amaçlı uygulanan yöntemde Nasrettin Hoca'nın "İnşallah Benim" hikâyesi seçildi. Öğrenciler hikâye sonundaki 5N 1K sorularına genel olarak doğru cevap verdi. Nasrettin Hoca'nın eşine söylediği ifadenin dini ifade olduğu öğrenciler tarafından hemen fark edildi. Etkinlik

istenilen sürede tamamlandı. Öğrencilerin “İnşallah Benim” hikâyesini okuyup etkinliği yapmaya istekli oldukları gözlemlendi.

2. ünite, dürüst ve güvenilir olma konusunu tekrar etme amaçlı uygulanan yöntemde “Dürüst Tüccar” parçası seçildi. Öğrenciler hikâye sonundaki 5N 1K sorularına genel olarak doğru cevap verdi. Hikâyede Ebu Hanife'nin müşterisine verdiği sözde durmasıyla güvenilir tüccar olduğu cevabı dürüstlük konusunun tekrar edilmesini sağladı. Aynı zamanda soyut bir kavram olan dürüstlük konusunun somutlaştırılarak anlatımı sağlandı. Etkinlik istenilen sürede tamamlandı. 5N 1K sorularının cevaplandırılmasında öğrencilerin yazdıklarını okumaya istekli oldukları gözlemlendi.

3. ünite, Hz. Muhammed'in erdemli davranışlarına örnek vermeyi amaçlayan yöntemin uygulanmasında “Ebu Süfyan ve Heraklius'un Hz. Muhammed'in Doğruluğuna Tasdikleri” parçası seçildi. Öğrenciler hikâye sonundaki 5N 1K sorularına genel olarak doğru cevap verdi. 5N 1K etkinliğinin yapılmasıyla Hz. Muhammed'in erdemli davranışlarından olan doğruluk konusu fark edilerek tekrar edilmiş oldu. Etkinlik istenilen sürede tamamlandı. 5N 1K sorularının cevaplandırılmasında öğrencilerin yazdıklarını okumaya istekli oldukları gözlemlendi.

4. ünite, Kuran'ı Kerim'in Hz. Muhammed'e indirilişini kavratmayı hedefleyen 5N 1K etkinliğinde “Arı Adına İnen Sureyi Anlatıyor” parçası seçildi. Parça uzun olduğu için öğrenciler 5N 1K sorularını istenen sürede cevaplayamadı. Genel olarak sorulara doğru cevaplar verilse de öğrenciler 5N 1K sorularının cevaplandırılmasında isteksiz davrandı. Cevapların okunmasıyla Kur'an'ı Kerim'deki sure isimlerinin verilmiş nedenlerinin daha iyi kavrandığı gözlemlendi.

5. ünite yöntem uygulanmadı. 6. ünite, anne ve babaların çocukların iyilikleri için yaptıklarına örnekler vermeyi amaçlayan etkinlikte “Meleğin İsmi Anne” parçası seçildi. Öğrenciler hikâye sonundaki 5N 1K sorularına genel olarak doğru cevap verdi. Etkinlikle annenin çocukları için yapabileceklerine yönelik konu tekrar edilmiş oldu. Öğrenciler hikâyeyi çok beğendiklerini ifade etti. 5N 1K sorularının cevaplandırılmasında öğrencilerin yazdıklarını okumaya istekli oldukları görüldü. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Yöntemin uygulanmasından sonra hikâyeyi genel olarak tüm öğrencilerin ana hatlarıyla anlatabildiği gözlemlendi.

5. Tablo Yorumlayalım Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Tablo yorumlayalım; öğrencilerin edindikleri bilgileri analiz etme, değerlendirme ve sınıflandırma yapmalarını sağlayan bir yöntemdir. Üniteyi tekrar amaçlı olabildiği gibi belirlenen konuyu analiz etme amaçlı da yöntem uygulanabilir. Genellikle öğrenme sürecinin sonunda öğrenilenlerin tekrar edilmesi, gözden geçirilmesi için uygulanır. Öğretmen hazırladığı tabloları, öğrencilere dağıtır ve onlardan satır ve sütunlardan ilişkili olanları işaretlemelerini ister.

Öğrenilen bilgileri analiz etme, değerlendirme ve sınıflandırma amaçlı kullanılan tablo yorumlayalım yönteminin etkinliklerinin tamamı tarafımızdan hazırlandı. Genellikle kazanımlara uygun, konuyu analiz etme ve değerlendirme amaçlı tablolar hazırladık. Yöntemi tüm ünitelerde yazılı olarak uyguladık. Etkinlik tamamlandıktan sonra verilen cevaplar öğrenciler tarafından sınıfta okundu.

1. ünite, sevap ve günah kavramlarına denk gelen davranışları bulmayı amaçlayan eşleştirmeli bir etkinlik hazırlandı. Etkinlik konu sonunda yazılı olarak uygulandı. Etkinlik kısa sürede tamamlandı. Öğrencilerin sevap ve günah kavramlarına uygun örnekleri bularak doğru eşleştirme yaptıkları gözlemlendi. Soyut bir kavram olan sevap ve günah konuları yöntemin uygulanışıyla somutlaştırarak anlatıldı.

2. ünite, sağlığımız için beden, çevre ve manevi temizlik çeşitlerini analiz etmeyi amaçlayan eşleştirmeli bir etkinlik hazırlandı. Etkinlik konu sonunda yazılı olarak öğrencilere dağıtıldı. Öğrenciler etkinliği kısa sürede tamamladı. Tamamlanan etkinlikler öğrencilere okutuldu. Genel olarak öğrenciler beden ve çevre temizliğiyle ilgili davranışları doğru eşleştirdiler ama manevi temizlikle ilgili davranışları eşleştirmekte zorlandılar. Etkinliğin doğru cevaplarının okunmasıyla manevi temizlik konusu daha iyi kavrandı. Öğrencilerin etkinliği yapmaya istekli oldukları gözlemlendi.

3. ünite, Hz. Muhammed'in aile büyüklerinin analiz edilmesine yönelik boşluk doldurmalı bir etkinlik hazırlandı. Etkinlik konu sonunda yazılı olarak öğrencilere dağıtıldı. Öğrenciler genel olarak Hz. Muhammed'in doğum ve ölüm tarihini, kabir yerini ve künyesini yazmakta zorlandı. Etkinlik istenilen sürede tamamlansa da bazı soruların cevapları boş bırakıldı. Etkinliğin doğru cevaplarının okunmasıyla öğrencilerin Hz. Muhammed'in aile büyükleri konusunu kavradıkları gözlemlendi.

4. ünite, Kur'an'ı Kerim'in kitap haline getirilmesi ve çoğaltılması konusunu sınıflandırmaya yönelik eşleştirmeli bir etkinlik hazırlandı. Etkinlik konu sonunda yazılı olarak uygulandı. Öğrenciler genel olarak etkinliği istenen sürede tamamladı. Etkinlik öğrencilere okutulunca öğrencilerin Kur'an'ı Kerim'in kitap haline getirilmesi ve çoğaltılması sürecini kavradıkları ve doğru eşleştirme yaptıkları gözlemlendi.

5. ünite, sevgi, dostluk ve hoşgörü kavramlarına örnek olabilecek davranışları eşleştirmeye yönelik etkinlik hazırlandı. Etkinlik konu sonunda yazılı olarak uygulandı. Öğrenciler genel olarak etkinliği istenen sürede tamamladı. Eşleştirmeler okununca öğrencilerin sevgi, dostluk ve kardeşlik kavramlarına örnek olabilecek davranışları doğru eşleştirdikleri ve etkinliği yapmaya istekli oldukları gözlemlendi. Uygulamalar sonunda eşleştirmeli etkinlikler, boşluk doldurmalı etkinliklere göre daha kısa sürede tamamlandı. Etkinliklerden sonra soru cevap şeklinde yapılan değerlendirmelerde öğrencilerin konuyu hatırladıkları ve kavramları tanımlayabildikleri gözlemlendi. 6. ünite, yöntem uygulanmadı.

6. Kavram Haritası Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Kavram haritası yöntemi bilginin öğrenilmesi ve yeniden üretilmesinde aracı olan görsel bilgi formudur. Bu yöntem bilginin sistemleştirilmesini sağlar, büyük miktardaki bilgiyi küçük ve anlamlı birimlere dönüştürmede çocuklara yardımcı olur. Kavram haritası yöntemi, konunun başında öğrencilerin neyi, ne kadar öğreneceğini sezdirme amaçlı kullanılabileceği gibi, konunun sonunda öğrencilerin ne kadar öğrendiklerini ölçme amaçlı da kullanılabilir.

Çalışmamda yöntem konu başında öğrencilerle maddeleri tek tek yazma şeklinde bazen de bir kavrama örnek verme şeklinde tüm ünitelerde uygulandı. Yöntem, konu sonlarında ise yazılı şekilde öğrencilere dağıtılarak değerlendirme amaçlı kullanıldı. Kavram haritası yönteminin 4. Sınıf DKAB ders kitabında örnek uygulamasına rastlanmadı. Etkinliklerin hepsi tarafımızdan hazırlandı.

1. ünite, çevremizde bulunan dini sembollere örnek verme amaçlı hazırlanan etkinlik konu sonunda tekrar amaçlı uygulandı. Kavram haritası yazılı olarak öğrencilere dağıtıldı. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Öğrenciler genel olarak dini sembollere doğru örnekler verdi. Öğrencilerin verdiği cevapların sınıf içinde

okunmasıyla dini sembollerin farklı örnekleri sınıf ortamında paylaşılmış oldu. Etkinlik süresince öğrencilerin etkinliği yapmaya istekli oldukları ve yapılan değerlendirmede öğrencilerin dini semboller konusunu analiz edebildikleri gözlemlendi.

2. ünite, soyut bir kavram olan manevi temizlik konusunu somutlaştırarak analiz etme amaçlı etkinlik hazırlandı. Etkinlik konu sonunda öğrencilerle manevi temizliğe örnek olacak davranışları tek tek bulma şeklinde uygulandı. Konu sonunda uygulandığı için genel olarak öğrencilerden doğru cevaplar alındı. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Öğretmenin yönlendirmesi ile manevi temizlik konulu kavram haritasının tamamı dolduruldu. Verilen örneklerle konunun daha anlaşılır hale geldiği gözlemlendi.

3. ünite, Hz. Muhammed'in erdemli davranışlarına örnek verme amaçlı hazırlanan etkinlik konu sonunda uygulandı. Kavram haritası yazılı olarak öğrencilere dağıtıldı. Öğrenciler genel olarak Hz. Muhammed'in erdemli davranışları haritasını doldurdu. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Etkinlikten sonra değerlendirme amaçlı yapılan soru-cevapta öğrencilerin konuyu hatırladıkları gözlemlendi.

4. ünite, Kuran'ı Kerim'in kitap haline getirilme sürecini anlamlı birimlere dönüştürme amaçlı hazırlanan etkinlik konu başında ve sonunda madde madde kavramları tamamlama şeklinde uygulandı. Konu başında uygulanan yöntemde öğrenciler arkadaşlarının görüşlerinden faydalanarak doğru cevaplara ulaştı. Konu sonunda yapılan etkinlikte tüm öğrenciler Kuran'ı Kerim'in kitap haline getirilme sürecini doğru tamamladı. Konu başında uygulanan yöntemde öğrencilerin derse daha aktif katıldıkları ve cevapları merakla bekledikleri gözlemlendi.

5. ünite, Allah'ın yarattıklarını sevdiğini anlatan isimlerini bulma amaçlı hazırlanan etkinlik konu başında ve sonunda uygulandı. Konu başında uygulanan etkinlikte öğrenciler Allah'ın isimlerini tamamlayamadı. Ancak öğrenciler önceden öğrendikleri Allah'ın diğer isimlerinden örnekler verdi. Konu sonunda uygulanan etkinlikte öğrenciler Allah'ın yarattıklarını sevdiğini gösteren isimlerini haritaya yazabildi. Allah'ın güzel isimleri, uygulanan yöntemle tekrar edilip açıklanmış oldu. Etkinlik anında öğrencilerin etkinliği yapmaya ve Allah'ın isimlerini öğrenip söylemeye istekli oldukları gözlemlendi.

6. ünite, aile kavramını anlamlı birimlere ayırmaya yönelik hazırlanan etkinlik konu sonunda değerlendirme amaçlı uygulandı. Etkinlik istenen sürede başarıyla

tamamlandı. Konu sonunda kavram haritası yönteminin uygulanacağını söylemesi ile öğrenciler dersi daha dikkatli dinledi. Etkinlik sonunda öğrenciler, aile kavramını açıklayıcı ifadelerle haritada doldurdu. Yapılan etkinliklerin okunmasıyla aile kavramı ile ilgili farklı ve doğru cevaplar ortaya çıktı. Etkinlik sürecinde öğrencilerin yazdıkları kavramları okumaya istekli oldukları görüldü. Etkinlikler uygulandıktan sonra konuyla ilgili yapılan değerlendirmelerde konuların hatırlanıp daha kolay açıklanabildiği gözlemlendi.

7. Tombala Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Çocukluktan bilinip herkesin oynamaktan zevk aldığı eski bir oyunumuzun derslere adapte edilmesi ile oluşmuş bir yöntemdir. Tombala yönteminin uygulanışında sepetten seçilen kâğıt üzerinde kavramın anlamı yer almaktadır. Tanım okunduktan sonra tombala kâğıdına göz gezdirilip tanıma uyan kavram bulunup tanım kâğıdı ile kapatılır. Bu şekilde tüm tanımlar tombala kâğıdındaki kavramlarla eşleştirilerek yöntem tamamlanır. Yöntem konunun anlatılması sürecinde kavram öğretimi amacıyla uygulanabileceği gibi konu bitiminde tekrar amaçlı da uygulanabilir.

1. ünite, din ve ahlak hakkında öğretilenleri değerlendirme amaçlı etkinlik hazırlandı. Etkinlik ilk defa uygulanacağı için uygulamayla ilgili açıklama yapıldı. Öncelikle ünite, din ve ahlak hakkındaki anahtar kavramlar çıkarıldı. Çıkarılan kelimeler kâğıtlara yazılıp bir sepete koyuldu. Daha sonra kavramların anlamlarının olduğu kâğıtlar dağıtıldı. Öğrencilerden sepetten çekilen tanım kâğıdını tombala kâğıdındaki kavramlardan uygun olanı ile eşleştirmeleri istendi. Kavramları önce eşleştirenler tebrik edildi. Etkinlik sonunda öğrenciler din ve ahlakla ilgili kavramları kolay bir şekilde tanımladı. Tanımlar söylendiğinde ilgili kavram hemen bulundu. Öğrencilerin din ve ahlak hakkındaki kavramları eşleştirirken heyecanlı oldukları ve etkinliği yapmaktan zevk aldıkları gözlemlendi.

2. ünite, temizlik konusunda öğrenilenleri değerlendirme amaçlı hazırlanan etkinlik ünite sonunda uygulandı. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Etkinlik sonunda öğrenciler temizlik konusunda belirlenen kavramları kolay bir şekilde açıkladılar. Öğrenciler temizlik çeşidi olan iç temizlik kavramı ile anlamını eşleştirmekte zorlandılar. Etkinlik sonunda iç temizlik konusu daha iyi kavrandı. Etkinlik istenen

sürede tamamlandı. Öğrencilerin temizlik kavramlarını eşleştirirken heyecanlı oldukları ve etkinliği yapmaktan zevk aldıkları gözlemlendi.

3. ünite, Hz. Muhammed'in doğduğu çevre ve aile büyükleriyle ilgili öğretilen bilgileri değerlendirme amaçlı etkinlik hazırlandı. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Öğrenciler Hz. Muhammed'in aile büyüklerinin bazılarını eşleştirirken zorlandı. Öğrencilerin Hz. Muhammed'in doğduğu çevreyi ve aile büyüklerini eşleştirirken heyecanlı oldukları ve etkinliği yapmaktan zevk aldıkları gözlemlendi.

4. ünite, "Kur'an'ı Kerim'i Tanıyalım" ünitesinde öğretilenleri değerlendirme amaçlı etkinlik hazırlandı. Etkinlik ünite sonunda uygulandı. Etkinlik istenen sürede tamamlanamadı. Öğrenciler Kuran'ı Kerimle ilgili öğretilen tanımlarla kavramları eşleştirmekte zorlandı. Bazı tanımlar tekrar tekrar okunarak kavramlarla eşleştirildi. Etkinlik sürecinde etkinlik kavramları ve tanımları tekrar edildi. Genel olarak tombala istenen sürede tamamlanamadığı için öğrencilerin etkinliği yaparken sıkıldıkları gözlemlendi.

5. ünite, "Sevgi, dostluk ve Kardeşlik" ünitesinde öğretilenleri değerlendirme amaçlı etkinlik hazırlandı. Etkinlik ünite sonunda uygulanarak istenen sürede tamamlandı. Etkinlik sonunda öğrenciler sevgi, dostluk ve kardeşlik konusunda verilen tanımlar ile kavramların bazılarını yanlış eşleştirdi. Doğru eşleştirmelerin söylenmesiyle kavramlar pekiştirilmiş oldu. Genel olarak öğrencilerin etkinliği yapmaya istekli oldukları gözlemlendi.

6. ünite "Aile ve Din" konusunda öğretilenleri değerlendirme amaçlı etkinlik hazırlandı. Konu günlük hayatla ilişkili olduğundan tombala kısa sürede tamamlandı. Eşleştirmeler kontrol edildiğinde öğrencilerin genel olarak doğru eşleştirmeleri yaptığı görüldü. Aile ve din konusunda öğretilen kavramların tanımlarla eşleştirilmesi sürecinde öğrencilerin etkinliği yapmaya istekli oldukları gözlemlendi.

Uygulanan tombala yöntemlerinde öğrenciler etkinliği isteyerek yaptı. Öğrenciler nazarında etkinlikler oyun gibi algılandığından dersler eğlenceli geçti. Etkinlik anında dikkatler yapılan çalışmaya yoğunlaştı. Bazı öğrencilerin yöntemin uygulanışında ilgili kavramı bulamadıklarında etkinlikten sıkıldıkları fark edildi. Etkinlik sonrası sözlü olarak yapılan konu değerlendirmelerinde öğrencilerin kavramları

hatırladıkları ve açıklayabildikleri gözlemlendi. Yöntemin ünitelere uygulanışında herhangi bir disiplin sorununa rastlanmadı.

8. Drama Yönteminin 4. Sınıf DKAB Dersinde İşlenme İmkânı

Drama, öğrencinin aktif öğretmenin rehber konumunda olduğu; bir olayı veya yaşantıyı tiyatro tekniklerinden yararlanarak canlandırma yöntemidir. Daha çok sosyal olayları ve ahlaki konuları içeren 4. sınıf DKAB dersi üniteleri, drama yöntemine çok malzeme sunmaktadır. Drama yöntemi çocukların kendini tanımasını ve yeteneklerinin farkına varmasını sağlamaktadır. Drama yönteminin 4. sınıf DKAB dersi konularına uygulama örneği çok fazla bulunmamaktadır.

Drama yöntemini uygularken bazı ünitelerde konuları pekiştirme ve analiz etme amaçlı etkinlikler seçildi. Yöntem uygulanmadan önce öğrenciler drama ile ilgili bilgilendirildi. Bazı etkinliklerde öğrencilere önceden görevler verildi. Drama esnasında öğrenciler aktif konumda öğretmen ise daha çok pasif ve yönlendirici konumunda oldu.

1. ünite, çevremizde bulunan dini sembollerden camiyi tanıma amaçlı etkinlik seçildi. Etkinlik içindeki minareli cami isimli oyun tüm sınıfın katılımıyla oynatıldı. Oyundan sonra camiyle ilgili öğrencilere sorular soruldu. Etkinlik belirtilen sürede tamamlandı. Drama etkinliği sonunda öğrenciler dini sembollerden caminin bölümlerini kolay bir şekilde tanımlayabildi. Etkinlik anında çocukların etkinliğe katılmaya istekli oldukları gözlemlendi.

2. ünite, çevrenin temiz tutulması ve korunmasıyla ilgili yaparak ve yaşayarak öğrenme amaçlı bir etkinlik seçildi. Etkinlik sürecinde öğrencilere yöneltilen sorularla öğrencilerin çevreyi korumayla ilgili duygu ve düşünceleri alındı. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Etkinlik anında çocukların etkinliğe katılmaya istekli oldukları gözlemlendi.

3. ünite, Hz. Muhammed'in çocukluk yıllarındaki erdemli davranışlarına örnek verme amaçlı etkinlik hazırlandı. Bir sonraki ders için görev almak isteyen bazı öğrencilere Hz. Muhammed'in çocukluk yıllarındaki erdemli davranışlarına örnekler

bulmaları istendi. Etkinlik sırasında görev alan öğrencilerin Hz. Muhammed'in çocukluk yıllarındaki erdemli davranışlarına buldukları örnekleri sınıfla paylaşmaları istendi. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Öğrencilerin etkinliğe istekli katıldıkları gözlemlendi. Aynı ünite de kevser suresini ve anlamını ezberleme amaçlı başka bir etkinlik daha hazırlandı. Etkinlik tüm sınıfın katılımıyla bahçede uygulandı. Öğrencilere oyun eşliğinde kevser suresi ve anlamını ezberleme etkinliği yapıldı. Etkinlik istenen sürede tamamlanamadı. Etkinlik sonunda öğrencilerin çoğu ilk defa duydukları kevser suresini ve anlamını ezberledi. Oyun eşliğinde olduğu için öğrencilerin sureyi istekli bir şekilde ve farkında olmadan ezberledikleri gözlemlendi.

4. ve 5. ünitelerde yöntem uygulanmadı. 6. ünite de, ailede yaşanan sorunlara çözüm bulma amaçlı bir etkinlik seçildi. Etkinlik anında tüm öğrencilerden ailede yaşadıkları sorunları gösteren resim yapmaları istendi. Resimlerdeki ailede yaşanan sorunlara uygun baba, anne ve çocuk rolleri dramatize edildi. Etkinlik sonunda değerlendirme yapılarak sorunlara çözüm bulunmaya çalışıldı. Etkinlik istenen sürede tamamlandı. Etkinlik sürecinde öğrencilerin resim yapmaya ve rolleri dramatize etmeye istekli oldukları gözlemlendi. Tüm sınıfın katılımıyla ailede yaşanan sorunlara farklı çözüm yolları bulundu. Öğrencilerin ailedeki farklı rolleri drama yöntemi ile kavramaları sağlandı.

Drama yönteminin 4. sınıf DKAB ünitelerinde uygulanması, öğrencilerin etkinliğin içinde aktif yer almalarını ve kazanımları zamanında gerçekleştirmelerini sağladı. Karmaşık ve soyut kavramlar drama yöntemiyle somutlaştırılıp içselleştirilmeye çalışıldı. Yöntem çocukların kendini tanımasını ve yeteneklerinin farkına varmasını sağladı. Oynayarak ve eğlenerek öğrenme de diyebileceğimiz drama yöntemi, 4. sınıf DKAB dersinde konuların daha etkili öğrenilmesine katkı sağladı. Drama sürecinde çocukların ders için hazırlık yapmaya ve derse katılmaya istekli oldukları gözlemlendi.

SONUÇ

Milli eğitimin amaçlarında öğrencilerin bilgiyi tekrar metoduyla ezberlemesi istenmemektedir. Öğrenciden istenen, öğretme-öğrenme sürecinde aktif olması, problem çözmesi, bilgiyi öğrenmeye ve üretmeye istekli olmasıdır. Öğrenciler aktif olduklarında zihinlerini ve birikimlerini kullanmakta, öğrenme eylemi içinde olup öğrendikleri bilgileri uygulamaya yönelmektedirler.

Bu çalışmada, sekiz farklı aktif öğrenme yöntemini ilköğretim 4. sınıf DKAB dersi ünitelerinde uyguladık. Uygulama sonucunda, bu yöntemlerin DKAB dersinde uygulanabilirliğini ve yöntemlerden hangilerinin öğrencilerin derse katılımına olumlu etkisi olduğunu göstermenin yanı sıra öğretme ve öğrenme sürecinde öğretmene ve öğrenciye düşen rollerin neler olduğu ve DKAB dersinde uygulanan aktif öğrenme yöntemlerinin kazanımları gerçekleştirmede hangi oranda katkı sağladığını tespit etmeye çalıştık.

Çalışmada, kapsamlı bir kaynak taramasının ardından ilk olarak aktif öğrenmenin içeriği, faydaları ve sınırlılıklarını tanıttı. Daha sonra ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf DKAB derslerinde aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanmasına yönelik çalışmalar gözden geçirilerek ilkokul 4. sınıfta uygulanabilecek yöntemler tespit edildi ve yöntemlere uygun farklı etkinlikler bulundu. 4. sınıf DKAB dersi üniteleri seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre büyük çoğunluğu tarafımızdan hazırlanan etkinliklerle 2012-2013 eğitim öğretim yılı müfredatına paralel olarak işlendi.

1. “Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?” ünitesi bulmaca, fotoğraflar konuşuyor, 5N 1K, tombala, tablo yorumlayalım, balık kılıcı, drama ve kavram haritası yöntemlerine uygun hazırlanan etkinliklerle işlendi. Ders işlenişinde yöntemler ilk defa uygulandığı için öğrencilere yöntemlerin uygulanışı ile ilgili açıklamalar yapıldı. Yöntemler belirtilen sürede tamamlandı. Ders işlenişinde herhangi bir problemle karşılaşmadı. Bütün yöntemler başarı ile işlendi.

2. “Temiz Olalım” ünitesi seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre işlendi. Sağlığım için temizlik konusunun bölümlerinden manevi temizlik kavramını öğretme amaçlı hazırlanan tablo yorumlayalım yönteminin uygulanışında başarı sağlanamadı. Diğer yöntemlere uygun hazırlanan etkinliklerin işlenişinde istenen verim alındı.

3. “Hz. Muhammed’i Tanıyalım” ünitesi seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre işlendi. Hz. Muhammed’in çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarını öğretmeyi amaçlayan balık kılıcı yönteminin uygulanışında verim alınamadı. Hz. Muhammed’in doğduğu çevreyi ve aile büyüklerini tanıma amaçlı uygulanan tombala ve tablo yorumlayalım yöntemlerinde de başarı sağlanamadı. Diğer yöntemlere uygun hazırlanan etkinliklerin işlenişinde istenen verim alındı.

4. “Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım” ünitesi, seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre işlendi. Üniteye ilk defa karşılaşılan kavram fazla olduğundan öğrenciler kavramları anlamakta zorlandı. Kur’an’ı Kerim’in iç düzenini kavramayı amaçlayan fotoğraflar konuşuyor yönteminin konu sonunda işlenişinde başarı sağlandı. Kuran’ı Kerim’in Hz. Muhammed’e indirilişini kavratmayı hedefleyen 5N 1K yönteminin uygulanışında ve Kuran’ı Kerim’i Tanıyalım ünitesinde öğrenilen kavramları değerlendirme amaçlı uygulanan tombala yönteminin uygulanışında süre yetiştirilemedi. Diğer yöntemlere uygun hazırlanan etkinliklerin işlenişinde istenen verim alındı.

5. “Sevgi Dostluk ve Kardeşlik” ünitesi, seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre işlendi. Allah’ın yarattıklarını sevdiğini gösteren isimlerini bulma amaçlı kavram haritası yönteminin konu sonunda işlenmesiyle başarı sağlandı. Allah’ın sevgisini kazanmak için kaçınmamız gereken davranışlara örnekler verme amaçlı balık kılıcı yönteminin konu öncesinde işlenişinde başarı sağlanamadı. Yöntemin konu sonunda işlenmesiyle istenen başarı elde edildi. Diğer yöntemlere uygun hazırlanan etkinliklerin işlenişinde başarılı olundu.

6. “Aile ve Din” ünitesi, seçilen aktif öğrenme yöntemlerine göre işlendi. Ünite konuları sosyal hayatla ilişkili olduğundan öğrencilerin ön bilgisi fazlaydı. Yöntemlerin tamamının işlenişinde genel olarak başarı sağlandı.

Uygulama kısmında, tüm üniteler aktif öğrenme yöntemlerine göre işlendi.

1. hipotezim *“İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; tüm üniteler bazı aktif öğrenme yöntemlerine göre işlenebilir ”* 1, 5 ve 6. ünitelerde tüm yöntemler için; 2, 3 ve 4. ünitelerde bazı yöntemler için doğrulanmış oldu.

2. hipotezim *“İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanmasında öğretmenin ders için ön hazırlık yapmasının dersin istenilen sürede tamamlanmasını ve kazanımların istenilen sürede gerçekleşmesini sağlar”* bulmaca, kavram haritası, tablo yorumlayalım, drama ve balık kılıcı yöntemlerinin konu

sonunda uygulanmasıyla doğrulandı. Tombala yönteminin uygulanışında öğrenciler sıkıldıkları için etkinlik istenen sürede tamamlanamadı. Böylece kazanımların gerçekleşme süreci de gecikti. 5N 1K ve tombala yönteminin “Kur’an’ı Kerim’i Tanıyalım” ünitesinde işlenişinde süre yetiştirilemedi. Kazanımların gerçekleşme süreci de gecikmiş oldu.

3. hipotezim “İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanmasında yapılacak etkinliklerle ilgili öğrencilere ön bilgi verilmesi hedeflenen kazanımın istenilen sürede gerçekleşmesini sağlayacaktır” drama yönteminin uygulanışıyla doğrulandı. Diğer yöntemlerin uygulanışında öğrencilerin ön hazırlık yapmalarına gerek kalmadığından hipotezimle ilgili başarı sağlanamadı.

4. hipotezim “İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması dersi ilgi çekici hale getirecektir” tüm ünitelerde fotoğraflar konuşuyor, kavram haritası, drama ve bulmaca yöntemleri ile daha iyi sağlandı. Tablo yorumlayalım yönteminin uygulanışında öğrencilerin derse ilgilerinde ünitelere göre değişiklik gözlenerek istenilen verim alınamadı. Tombala yönteminin uygulanışında süre uzadığı için öğrencilerin dikkatleri dağıldı.

5. hipotezim “İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması soyut kavramların somutlaştırılarak öğretilmesini sağlar” fotoğraflar konuşuyor, 5N 1K, kavram haritası, tablo yorumlayalım, tombala ve drama yöntemlerinin uygulanmasıyla doğrulandı. Bulmaca yönteminin uygulanışı tekrar ve pekiştirme amaçlı olduğundan soyut kavramların somutlaştırılarak anlatılabileceğine yönelik gösterge oluşmadı.

6. hipotezim “İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; aktif öğrenme süreci öğrencilerin yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlar” bulmaca, balık kılıcı, drama, tombala, kavram haritası ve fotoğraflar konuşuyor, tablo yorumlayalım ve 5N 1K yöntemlerinin uygulanışı ile doğrulandı.

7. hipotezim “İlkokul 4. sınıf DKAB dersinde; aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması öğrencilerin konuları öğrenme ve pekiştirme hızlarını artırır” öğrencilerin birbiriyle etkileşim halinde olduğu bulmaca, fotoğraflar konuşuyor, tombala, balık kılıcı, 5N 1K, kavram haritası ve drama yöntemlerinin uygulanmasıyla doğrulandı. Tablo yorumlayalım yönteminin uygulanışında istenilen verim elde edilemedi.

Aktif öğrenmenin uygulandığı sınıf ortamlarında, öğrencilerin iletişim ve kendini ifade etme yeteneklerinin geliştiği ve içine kapanık öğrencilerin derse katılımının arttığı görüldü. Ünitelere daha çok konu sonunda uygulanan aktif öğrenme yöntemleri 4. sınıf DKAB dersinde hedeflenen kazanımların davranışa dönüşmesini hızlandırdı. Uygulanan yöntemler öğrencilerin derse olan motivasyonlarını ve merak duygularını arttırdı. Öğretmenin derste öğrencileri daha kolay disipline edebilmesini de beraberinde getirdi.

Özetle söyleyecek olursak, seçilen aktif öğrenme yöntemleri, öğretmen tarafından kolaylıkla hazırlanıp DKAB dersinde uygulanabilir. Öğretmenin etkinlikler için ön hazırlık yapması dersin istenilen sürede tamamlanmasını ve kazanımların daha hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. DKAB derslerinde aktif öğrenme yöntemlerinin uygulanması anlatımı tekdüzelikten kurtaracak ve öğrencilerin aktif katılımının olduğu bir öğrenme ortamı oluşturacaktır. Ayrıca ilk defa DKAB dersi ile karşılaşan 4. sınıf öğrencilerinin DKAB dersine ilgi duymasına ve dersi sevmesine vesile olacaktır. Din öğretiminde karşılaşılan karmaşık kavram, olay ve olgular farklı yöntemlerin kullanılmasıyla daha basit ve somut hale gelecek, böylece konuların öğrenciler tarafından daha kolay anlamlandırılması ve öğrenilenlerin kalıcılığı sağlanacaktır.

Yöntemlerin uygulanmasında ders saatinin az olması bazı etkinliklerin zamanında bitirilememesine neden olmaktadır. Ayrıca 4. sınıf DKAB dersi ünitelerinin aktif öğrenme yöntemleriyle işlenmesi öğretmende müfredatın yetiştirilememe kaygısı oluşturmaktadır. Bu kaygı da dersin düz anlatım yöntemleriyle işlenmesine sebep olmaktadır. Dikkat edilmesi gereken en önemli nokta daha önce de belirttiğim gibi öğretmenin konuyla ilgili yapacağı ön hazırlık çalışmasıdır. Yeterli ön hazırlığı yapmayan öğretmenin uygulama yapması ve istediği verimi elde etmesi güçleşecektir. Ayrıca öğrencilere yapılacak yöntemle ilgili ön bilgilerin verilmesi de yöntemin istenilen sürede yapılmasını sağlayacaktır. Öğretmenler için hazırlanan DKAB dersi kılavuz kitaplarında aktif öğrenme yöntemlerinin etkinliklerine daha fazla yer verilmesi ve öğrenciler için DKAB çalışma kitaplarının olması öğretmenlere yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Kamile Ün, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir 2003.
- AÇIKGÖZ, Kamile Ün, “Çocuğun Aktif Öğrenen Olarak Yetiştirilmesi İçin Öneriler”, Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 2003, Sayı 15, s.79.
- AYAN, Mesude, *Etkin Öğrenme Yaklaşımının Sınıf Öğretmenleri Tarafından Uygulanması*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003.
- AYAYDIN, Nesrin, *Soyut Kavramların Öğretilmesiyle İlgili Problemlerin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.
- AYDEDE, Meryem Nur, *Aktif Öğrenme Uygulamalarının Öğrencilerin Kendi Kendine Öğrenme ve Eleştirel Düşünme Becerileri ile Öz Yeterlilik İnançlarına ve Erişilerine Etkisi*, (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2009.
- AYDIN, M. Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler*, Nobel Yayınları, Ankara 2005., *Din Eğitim ve Öğretiminde Buldurma (Sokrates) Yöntemi*, (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.
- BONWELL, Charles. A. Eison, James, *Active Learning: Creation Excitement in the Classroom*, Eric Higher Education Reports. Eric No: Ed340272, Washington DC: George Washington University, 1991.
- BOZKAYA, Tuğba Güler, *Din ve Ahlak Öğretiminde Drama Örnekleri*, Nobel Yayınları, Ankara 2011.
- ÇELİK, Suat. Şenocak, Erdal, vd., *Aktif Öğrenme Yöntemleri Üzerin Bir Derleme Çalışması*, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Erzurum 2005, Sayı: 11, s. 24.
- ÇINKIR, S. Büyüköztürk, S. Balcı, A., *Aktif Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri Seminer Ders Notları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 2003.
- ÇULLU, Filiz, *Aktif Öğrenmenin Yüklemeler, Başarı ile Akılda Tutma Üzerindeki Etkileri ve Öğrenci Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2003.

DEMİRCİ, Cavide, *Etkin Öğrenme Modelinin İlköğretimde Uygulanması*, Ankara 2000, Kaynak: <http://www.epo.hacettepe.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 13 Aralık 2012)

DEMİREL, Özcan, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 1999.

DEMİREL, Özcan, Seferoğlu, S. Yağcı, E., *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Pegem A Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2000.

DKAB, ‘‘Bil Bakalım Ben Kimim’’, 2006, Kaynak: <http://www.dkab.org/?page=uniteler&tur=114&unite=43>(Erişim Tarihi: 20 Ocak 2013)

DODURGALI, Abdurrahman, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1999.

DOĞANAY, H., *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*, Aktif Yayınevi, Erzurum 2002.

ERGİNER, Ergin, *Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme*, Anı Yayıncılık, Ankara 2000.

EV, Halit, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Dramatizasyon– I*, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2003, Yıl 6, Sayı 21, İzmir 2005.

FİDAN, Nurettin, *Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2012.

Fikrabul, ‘‘ İnşallah Benim Hatun’’, 2001, Kaynak: <http://www.fikrabul.com/fikrabul/no/3200/insallah-benim-hatun.htm> (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2013)

GÜÇLÜ, Eylem, *Sınıf Yönetiminde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Öğrenci Başarısındaki ve Tutumundaki Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi),Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

GÜLEN, Fethullah, Sonsuz Nur 1, Nil Yay., İzmir 2005.

GÜRKAN, T. Babadoğan, C., *Aktif Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri Ders Notları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 2003.

GÜROL, Aysun. Ede, Çiğdem, ‘‘İlköğretim 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Balık Kılçığı Tekniği Kullanımının Erişi Düzeylerine Etkisi’’, 2009, Kaynak:

<http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDkQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.aysungurol.com%2Fbelgeler%2>

Fgenel%2F28%2FAYSUNGROLDEMEDEUSOS2009.doc&ei=EkTnUa3KC4OWtAb
d34HICQ&usg=AFQjCNH6MqE5HzR63so4sdveCX00495Wg&sig2=hBVSBEqwdJ98
YhAOpImbWw (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2013)

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı, 4. Sınıf, MEB. Yay.,
İstanbul 2011.

KALEM, Salih, *Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Öğretimi Planlama ve
Değerlendirme Dersi Öğrencilerinin Aktif Öğrenme Yaklaşımlarıyla Düzenlenen Eğitim
Durumu ile İlgili Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.

KALEM, Salih. Fer, Seval, Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Öğrenme
Ortamının Öğrenme, Öğretme ve İletişim Sürecine Etkisi, Kuram ve Uygulamada
Eğitim Bilimleri Dergisi, İstanbul 2003, S. 3, s. 445.

KARAKUŞ, İdris, *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Can Reklamevi
Basın Yayın Ltd. Şti., 3. Baskı, Ankara 2005.

Kitabımı Öğreniyorum, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

KURAN, K., *Bir Değişim ve Gelişim Süreci Olarak Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi
ve Aktif Öğrenme İlişkisi*, Çağdaş Eğitim Dergisi, 2005, S. 317, ss.14-22.

MCCOMBS, B.L. Whisler, J.S., *The Learner-Centered Classroom and School*,
San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1997.

NİST, S. L. Holschuh, J., *Active Learning Strategies For College Success*,
AllynAnd Bacon, 2000.

SABAN, Ahmet, *Öğrenme ve Öğretme Süreci*, Nobel Yayınları, Ankara 2000.

ŞAHİNEL, Semih, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Pegem A Yayıncılık, Ankara
2005.

SEVER, Sedat. Kaya, Zekeriya. Aslan, Canan, *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*,
Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

WARD, D. Tiessen. E. And, Adding Educational Value ToThe Web: Active
learning with Alive Pages, *Educational Technology*, Sayı 37, Fransa 1997.

URAL, Fatma, *İlköğretim 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ünitelerinin Bazı
Aktif Öğrenme Yöntemlerine Göre İşleme İmkânları*,(Yüksek Lisans Tezi), Konya 2011.

VURAL, Birol, *Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zekâ*, Hayat Yayıncılık,
İstanbul 2004.

YILMAZ, Ahmet, *Lise 2. Sınıf Fizik Dersinde Aktif Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1995.

Youtube, ‘‘O Meleğin Adı Anne ‘’, 2012, Kaynak:
<http://www.youtube.com/watch?v=9ewoKMvmoCc> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2013)

